

”Der er ingen tvivl om, at jeg var ekstrem dengang – alt, hvad der havde med islam at gøre, det syntes jeg ikke hørte hjemme i Danmark!”

ET KVALITATIVT STUDIE AF HØJREKSTREM RADIKALISERING I DANMARK

Gruppe 10: Charlotte Reinholt Ipsen & Julie Søndergaard Frandsen
Kandidatuddannelsen i Kriminologi, 4. Semester 2020
Aalborg Universitet
Vejleder: Sune Qvotrup Jensen
Antal ord: 27.333

Forord

Indledningsvis vil vi gerne takke vores vejleder, Sune Qvotrup Jensen, for kompetent og konstruktiv vejledning gennem hele specialeprocessen. Vi vil også gerne takke Jeppe Fuglsang Larsen og Christian Klement for den feedback og sparring, som vi fik i forbindelse med workshopsene. Derudover vil vi også gerne takke vores informanter. Uden dem havde dette speciale ikke været muligt.

Abstract

The purpose of this thesis is to explain the social dynamics which may impact the development of right-wing radicalization in Denmark. The thesis is a qualitative study based on 4 retro perspective interviews with people who have been part of radical right-wing gang-like groups and/or political organizations.

The analysis is divided into 3 sections: the way into the right-wing environment, life in the right-wing environment, and the way out of the right-wing environment. For empiric analysis Quintan Wiktorowicz's stage theory of radicalization, Howard S. Becker's labelling theory and Albert K. Cohen's theory of subculture have been used.

Based on the analysis the conclusion is that social dynamics in the childhood environment and in the school, have an impact on the development of a "radicalization career". People who grow up in a family with social problems and/or have a difficult time at school are attracted by gangs and people who grow up in a family without social problems and without problems at school are attracted by political organizations. Furthermore, the analysis concludes that there are differences between gangs and political organizations. Gangs tends to be pro radicalization and the political organizations can be against radicalization.

The analysis also concludes how people are introduced to the extreme group/organization for the first time. This contact is established by people in their social network. The analysis tells us that people are not always radicalized at that point. Some people are not radicalized until they become members of a gang or a political organization. Some people are open about their membership and others keep it a secret. The consequences of this can be positive or negative – a negative consequence of being open can be that other people outside the radical environment change their perception about you in a negative way. And this can lead to either further radicalization or de-radicalization.

Finally, the analysis concludes that the reasons of people withdrawing from the radical environment are many. Related to the groups the reasons may be internal conflicts, dissolution of existing groups, establishment of new alternatives. New personal obligations outside the environment can also be a reason for leaving.

The conclusions of the analysis of this thesis contribute with new knowledge in this field. This knowledge can advantageously be used in the preventive work in the area of extremism and radicalization.

Indholdsfortegnelse

Forord.....	1
Abstract	2
1.0 Indledning & problemfelt	5
1.1 Højreekstreme terrorangreb i Vesten & terrortruslen mod Danmark	6
1.2 Sammenhængen mellem terrorisme & hadforbrydelser	9
1.3 Hadforbrydelser i Danmark	10
1.4 Den ekstreme højrefløj i Danmark	13
1.4.1 Udviklingen på den ekstreme højrefløj i grove træk	13
1.4.2 Kortlægning af de antidemokratiske og ekstremistiske grupper	15
1.5 Radikalisering som en proces	16
2.0 Problemformulering.....	17
2.1 Begrebsafklaring	17
2.2 Afgrænsning	17
3.0 Teori.....	18
3.1 Baggrund for teorivalg	18
3.2 Quintan Wiktorowiczs faseteori	19
3.2.1 Kritiske overvejelser omkring Wiktorowiczs faseteori	21
3.3 Howard S. Beckers stemplingsteori	21
3.3.1 Afvigende karriere	22
3.3.2 Kritiske overvejelser om stemplingsteorien	24
3.4 Albert K. Cohens subkulturteori	24
3.4.1 Kritiske overvejelser omkring subkulturbegrebet	25
3.5 Diskussion af teoriernes styrker og svagheder og samspillet mellem dem	25
4.0 Metode	27
4.1 Adgangen til feltet & rekruttering af informanter	27
4.1.1 Præsentation af informanter	31
4.2 Det kvalitative interview	33
4.2.1 Det semistrukturerede interview	34
4.2.2 Baggrund for interviewguide	34
4.2.3 Interviewsituationen & interviewenes forløb	36
4.2.4 Ethiske overvejelser	38
4.2.5 Transskribering	40
4.4 Kvalitetssikring	40
5.0 Analyse.....	42
5.1 Analysestrategi	42
5.2 Vejen ind i det højreekstreme miljø	42
5.2.1 Opvækst & skolegang	42
5.2.2 Den første kontakt	46

5.2.3 Rekrutteringen på den ekstreme højrefløj	50
5.2.4 Bevæggrunde for videre deltagelse i det højreekstre miljø	52
5.3 Delkonklusion	54
5.4 Livet i det højreekstre miljø	54
5.4.1 Fra moderat til ekstrem	55
5.4.2 Fastholdelse i det højreekstre miljø	58
5.4.3 Samfundets syn på højreekstremister & håndteringen heraf	60
5.5 Delkonklusion	63
5.6 Vejen ud af det højreekstre miljø	64
5.7 Delkonklusion	66
6.0 Konklusion	67
Litteraturliste	69
Bilag 1: Mail til DNF, Nordfront & Stram Kurs	74
Bilag 2: Interviewguide	75
Bilag 3: Samtykkeerklæring	77
Bilag 4: Transskriberingsregler	78

1.0 Indledning & problemfelt

Ekstremisme udgør i bred forstand en trussel mod det danske samfund og kan i yderste konsekvens føre til terrorisme (jf. problemfelt). Siden 2001, hvor terrorangrebet på World Trade Center d. 11. september fandt sted, har der primært været fokus på militant islamisme i de danske medier, ligesom den forskningsmæssige interesse har været centreret herom. Derfor er begrebet *radikalisering* ofte blevet anvendt til at beskrive en u hensigtsmæssig udvikling blandt muslimer, hvorved de bliver mere ekstreme i holdninger og/eller handlinger. Når radikaliserings omtales i nyhederne, kan folk derfor have en tendens til at koble det til ekstrem islamisme, selvom fænomenet ikke alene er afgrænset til denne form for ekstremisme (Larsen 2018a: 6, 13).

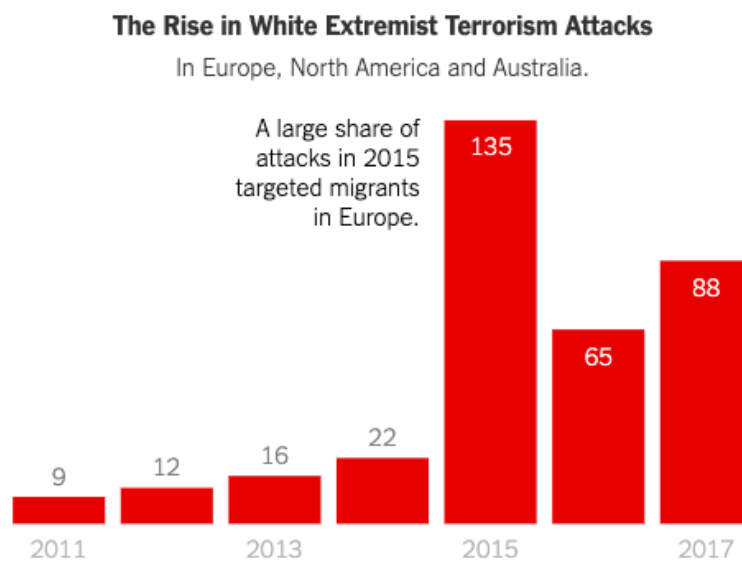
Siden terrorangrebet i Norge d. 22. juli 2011, hvor Anders Behring Breivik detonerede en hjemmelavet bombe i regeringskvarteret i Oslo og dernæst tog ud på øen Utøya og skød 69 unge socialdemokrater, har der været et øget fokus på højreekstremisme i de nordiske lande (Sørensen 2015; Larsen 2018a: 47). Sammenlignet med Norge og de øvrige nabolande har Danmark foreløbig været skånet for højreekstreme angreb af grovere karakter. I Sverige er det bl.a. kommet til udtryk gennem voldelige sammenstød i det offentlige rum, og flere asylcentre har været udsat for brandattentater (Larsen 2018a: 19). Ligeledes har Tyskland været mål for flere højreekstreme angreb, hvoriblandt terrorangrebet i Hanau kan nævnes som et eksempel (Sommerand 2020).

Set i lyset af Breiviks terrorangreb og den udvikling højreekstremismen i de senere år har taget, er det ud fra et forebyggelsesperspektiv vigtigt, at der bliver sat en stopper for fødekæden til det højreekstreme miljø. Hvis der ikke tages hånd om de problematikker, der er forbundet med højreekstremisme, er der risiko for, at Danmark vil komme til at opleve lignende hændelser, som det er set i vores nabolande. For at kunne udvikle og iværksætte præventive tiltag rettet mod personer, som er på vej ud på et sidespor, er det en forudsætning, at der er tilstrækkelig nok viden på området (Larsen 2018a: 6).

Med dette speciale ønsker vi at bidrage med viden på området ved at belyse hvilke sociale dynamikker, der kan ligge til grund for højreekstrem radikaliserings. I denne sammenhæng vil vi også belyse, hvilken betydning, det har for radikaliseringsprocessen at være en del af det højreekstreme miljø. Specialet er baseret på empiri, som vi selv har indsamlet, bestående af fire kvalitative interviews. Vores informanter har selv været aktive deltagere på den ekstreme højrefløj, hvilket har givet os et unikt indblik i det højreekstreme miljø og dets mange nuancer. Derudover har deres personlige beretninger gjort det muligt for os at anskue radikaliseringsprocessen ud fra et indefra-perspektiv. Analyseresultaterne kan derfor med fordel anvendes i det forebyggende arbejde inden for ekstremisme og radikaliserings.

1.1 Højreekstreme terrorangreb i Vesten & terrortruslen mod Danmark

I de seneste år har antallet af højreekstreme terrorangreb været stigende i de vestlige lande. Det viser flere analyser, som er blevet udarbejdet på baggrund af tal fra databasen *The Global Terrorism Database (GTD)* (Carstensen 2018). GTD definerer terrorisme som: *“the threatened or actual use of illegal force and violence by a non-state actor to attain a political, economic, religious, or social goal through fear, coercion, or intimidation”* (GTD 2019: 10). Begrebet *terror* har været genstand for meget diskussion, og der findes derfor ikke nogen entydig definition af begrebet. Dog er der mange lighedstræk mellem de forskellige definitioner, bl.a. at baggrunden for handlingen skal være politisk, social, kulturel eller religiøs. Der er en udpræget enighed om, at det er dét, der adskiller terror fra ”almindelig” kriminalitet (Coogan 2018; Staun & Fenger-Grøndahl 2015). New York Times står bag nogle af de førnævnte analyser og har i denne sammenhæng udformet nedenstående statistik (Cai & Landon 2019). Som det ses blev der i 2011 begået ni terrorangreb, mens der i 2015 blev begået hele 135 angreb. Herefter faldt antallet til 65 i 2016 og steg igen til 88 i 2017.

Kilde: Cai & Landon 2019

Ud fra et kritisk perspektiv kan det siges, at antallet i det store billede ikke er iøjefaldende højt – men med tanke på de samfundsmæssige og personlige omkostninger, det har for ofre og deres pårørende, kan der argumenteres for, at højreekstremisme er et vigtigt emne at have fokus på. F.eks. vurderede Paul E. Løddøen, adm. direktør i ejendoms- og udviklingsselskabet Oslo S. Utvikling (OSU), tilbage i 2011, at Breiviks angreb i regeringsområdet i Oslo alene kunne risikere at komme til at koste et sted mellem 1,8 og 2,4 milliarder norske kroner (Engelschmidt 2011). Dertil skal andre omkostninger lægges oveni som f.eks. sagsomkostninger, fængselsophold, psykologhjælp, offererstatning mv., som alt i alt løber op i et svimlende højt beløb (Thiem

2012; Dannemand 2011; Engelschmidt 2011). Danmark har også været mærket af Breiviks terrorangreb. I et forskningsprojekt har Aarhus og Københavns Universitet kunnet påvise en sammenhæng mellem angrebet og danskernes psykiske helbred. I perioden efter angrebet og frem til slutningen af 2012 fik væsentlig flere danskere stillet en diagnose med belastnings- og tilpasningsreaktioner. Dét, at der ikke har været nogen lignende stigninger på andre tidspunkter eller for andre diagnoser, indikerer, ifølge forskerne, at terrorangrebet har været den udløsende faktor (Østergaard et al. 2017). Set i lyset af denne undersøgelse, er det ikke utænkeligt, at andre lande også har været påvirket af angrebet i en større eller mindre grad.

I Danmark har Center for Terroranalyse (CTA) i deres seneste rapport fra marts 2020 vurderet terrortruslen mod Danmark til stadig at være »alvorlig« (CTA 2020: 5). CTA skelner mellem følgende fem niveauer:

- **Ingen.** Der er ingen indikationer på en trussel. Der er ikke erkendt kapacitet eller hensigt.
- **Begrænset.** Der er en potentiel trussel. Der er en begrænset kapacitet og/eller hensigt.
- **Generel.** Der er en generel trussel. Der er kapacitet og/eller hensigt og mulig planlægning.
- **Alvorlig.** Der er en erkendt trussel. Der er kapacitet, hensigt og planlægning.
- **Meget alvorlig.** Der er en specifik trussel. Der er kapacitet, hensigt, planlægning og mulig iværksættelse.

Kilde: CTA 2020: 4

Ifølge CTA udgør militant islamisme fortsat den største terrortrusel (CTA 2020: 5). I forhold til terrortruslen fra højreekstremister i Danmark, har CTA analyseret sig frem til følgende:

”CTA vurderer, at terrortruslen fra højreekstremister i Danmark er øget og nu er af en sådan karakter, at CTA hæver trusselsniveauet fra niveauet begrænset til niveauet generel (...) CTA vurderer, at det mest sandsynlige højreekstremistiske terrorangreb i Danmark er et angreb, der udføres af en soloterrorist eller en lille gruppe, der befinder sig i periferien af eller uden for et højreekstremistisk miljø (...)” (CTA 2020: 24).

Selvom den største terrortrusel for nuværende kommer fra militant islamisme, viser ovenstående, at der også er grund til bekymring, når det kommer til højreekstremisme. Begrebet *soloterrorist* kan måske give anledning til at tro, at personen ikke har haft nogen former for kontakt til det højreekstreme miljø. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på CTA's definition, der lyder som følgende: *”Soloterrorist: En person, der angriber på egen hånd. Personen kan have haft kontakt til andre militante personer eller grupper”* (CTA 2020:

4). Det er her værd at bemærke, at der ikke længere skelnes skarpt mellem »lone wolves¹« og soloterrorister hos CTA (CTA 2011: 3; CTA 2020: 4). Det kan bl.a. kan skyldes, at flere forskere – internationalt såvel som nationalt – sidenhen har sået tvivl om, hvorvidt "lone wolves" terrorisme er et reelt fænomen eller ej (Christiansen 2016; Mortensen 2017). F.eks. har en tværgående undersøgelse af soloterroristers radikaliseringsproces vist, at langt de fleste, heriblandt Breivik, på et tidspunkt har været i kontakt med radikale miljøer, grupper eller individer. Samtidig viser undersøgelsen, at dette har haft en indvirkning på deres motivation og evne til at begå terrorangrebet (Christiansen 2016; Schuurman et al. 2018: 1, 4-5). Lasse Lindekilde, lektor på Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet, er en af forskerne, som står bag undersøgelsen og har i forbindelse med analyseresultaterne udtalt følgende:

" (...) Soloterrorister er dermed ikke nogle, som sidder alene foran computeren og radikaliserer sig selv, men oftest personer som driver ind og ud af radikaliserede miljøer (...) Det er ganske givet nogle folk, som ender med at gøre noget alene, men i processen frem mod det ser vi nogle klare mønstre i, at folk på forskellige tidspunkter i processen er i kontakt med radikale grupper, individer eller miljøer (...) Det, vi ser, er, at folks individuelle, personlige karakteristika spiller sammen med deres relationer til miljøerne. Folk er af forskellige grunde ikke i stand til at knytte tætte bånd, nogle gange selvom de gerne vil (...)" (Christiansen 2016).

Det er altså med god grund, at forestillingen om "den ensomme ulv" er faldet i baggrunden. Størstedelen af de terrorister, som umiddelbart passede til betegnelsen, var ved nærmere undersøgelse ikke så "ensomme" alligevel, når det kom til stykket (Christiansen 2016). Antagelsen om, at terrorister i et givet omfang påvirkes af andre ligesindede, ses bl.a. også i en analyse fra New York Times: Af de begåede terrorangreb siden 2011, fandt journalisterne, at mindst én tredjedel af terroristerne havde fundet inspiration i andre højreekstreme angreb (Cai & Landon 2019). Som eksempel kan terrorangrebet i 2019 på to moskéer i Christchurch, New Zealand, nævnes. Inden angrebet offentliggjorde gerningsmanden, Brenton Tarrant, et langt manifest, hvori det fremgik, at han var inspireret af Breivik (Ritzau 2019). Desuden hævdede han også, at de havde haft en »kortvarig kontakt«, og at Breivik i denne sammenhæng skulle have velsignet hans angreb (Larsen 2019). Ovenstående viser, at det er vigtigt at have blik for det sociale aspekt i radikaliseringsprocessen. Der findes meget viden herom, og det er på baggrund heraf, at vi har defineret vores teoretiske ramme. Af den grund vil den eksisterende viden inden for dette område først blive uddybet i teori afsnittet. Som nedenstående vil vise, kan terrorangreb være medvirkende til at igangsætte – eller opretholde en allerede eksisterende ond cirkel – da terrorangrebene kan føre til en række hævnangreb enten i form af terror eller hadforbrydelser.

¹ Definition: "En "lone wolf"-terrorist har ingen kontakt til terrorgrupper (ej heller historisk) eller andre radikaliserede personer og handler dermed helt isoleret og uden instruktion fra andre militante personer" (CTA 2011: 3).

1.2 Sammenhængen mellem terrorisme & hadforbrydelser

International forskning har kunnet påvise en sammenhæng mellem terrorhændelser og det efterfølgende antal af racistisk og religiøst motiverede hadforbrydelser (Deloughery et al. 2012; Williams & Pearson 2016; William & Burnap 2015; King & Sutton 2014; Hanes & Machin 2013). Som Rigspolitiet beskriver det, viser forskningen også, at: "(...) terrorhændelser kan fungere som "trigger events" for stigninger i forekomsten af hadforbrydelser" (Rigspolitiet 2019: 14). Det kan være svært at skelne mellem terror og hadforbrydelser, da motivet bag handlingen på mange måder ligner hinanden (Coogan 2018). Hertil har Carsten Bagge Laustsen, terrorekspert og lektor ved Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet, udtalt følgende: "Et terrorangreb går ikke kun ud over den person, det går ud over, men det angriber nogle fundamentale værdier i vores samfund. Man forsøger at ramme bredere end blot det enkelte offer" (Ritzau 2015a). Nedenstående oversigt er fra New York Times, hvori forskellige terrorangreb og hævnangreb fra 2011-2017 indgår. Foreløbig data om angreb i 2018 er også medtaget, men dette gælder kun for USA (Cai & Landon 2019). Som det ses har Europa til forskel fra de andre implicerede lande været udsat for mange terrorhændelser og hævnangreb.

Kilde: Cai & Landon 2019

Forklaringen på højreekstremismens udvikling er en kompleks størrelse, hvor mange forskellige faktorer spiller ind – og derfor er det også meget forskelligt fra land til land, hvad eksperterne fokuserer på som den primære årsag. Ses der på Europa er faktorer som masseindvandring, utilfredshed med den gældende migrationspolitik og øget polarisering ofte blevet anvendt af eksperter som mulige forklaringer (Carstensen 2018). I Danmark skal vi ikke langt tilbage for at komme i tanke om en hændelse, der skabte stor frustration og vrede hos flere danskere. Det var i 2015, hvor flere hundrede flygtninge vandrede på de danske motorveje. Målet var at komme til Sverige, hvorfor de bl.a. blev kaldt for "kræsne flygtninge" (Ostrynski 2015).

1.3 Hadforbrydelser i Danmark

I takt med den samfundsmæssige udvikling er der i de seneste år kommet et øget fokus på hadforbrydelser i Danmark, og ifølge Tenna Wilbert, centerchef ved Nationalt Forebyggelsescenter, er det et område, som politiet ser på med stor alvorlighed og prioriterer højt (Larsen 2018a: 8; Kristensen 2019). Rigspolitiets arbejde med hadforbrydelser tager udgangspunkt i følgende definition:

” (...) en hadforbrydelse er et strafbart forhold, der har baggrund i gerningspersonens opfattelse af offerets race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. En hadforbrydelse består således af to elementer: En strafbar handling, samt det forhold, at der ligger et diskriminerende udvælgelselement (et såkaldt hadmotiv) til grund for den strafbare handling” (Rigspolitiet 2019: 4).

Rigspolitiet har i deres seneste årsrapport vedr. hadforbrydelser i 2018 inddraget en række eksempler på forskellige hadforbrydelser (Rigspolitiet 2019: 14 ff.). Heriblandt er der beskrevet en hændelse, hvor en kvindelig jøde opdagede, at hendes bil havde været udsat for hærværk. På motorhjelmene var der ridset et hagekors, og på venstre side af bilen var der lavet en lang vandret rids. Denne hændelse er et eksempel på en hadforbrydelse, hvor hadmotivet var offerets tro (Rigspolitiet 2019: 16). I rapporten fremgår det, at der i 2018 i alt blev registreret 449 hadforbrydelser – og de fandt hovedsageligt sted inden for kriminalitetstyperne hærværk, vold og hadefulde ytringer, herunder straffelovens § 266 b, også kendt som racismeparagraffen (Rigspolitiet 2019: 1; Nielsen 2019). På baggrund af statistik har Rigspolitiet udarbejdet nedenstående tabel, som viser udviklingen fra 2015-2018 og motiverne bag de forskellige hadforbrydelser.

Motiv	Underkategori	2015	2016	2017	2018
<i>Racistisk motiveret</i>	Nationalitet/etnicitet	56	66	56	52
	Race/hudfarve	46	51	103	155
	Øvrige racistisk motiveret	2	23	64	53
	I alt	104	140	223	260
<i>Religiøst motiveret</i>	Islam	41	56	67	63
	Jødedom	13	21	38	26
	Kristendom	5	6	30	14
	Øvrige trossamfund og menigheder	1	5	7	9
	Hinduisme	0	0	0	0
	Buddhisme	0	0	0	0
	I alt	60	88	142	112
<i>Seksuelt orienteret</i>	Homoseksualitet	26	40	68	62
	Transvestisme/Transkønnethed	5	4	13	10
	Seksualitet i øvrigt	0	1	0	2
	I alt	31	45	81	74
<i>Ikke muligt at specificere motiv</i>	I alt	3	1	0	3
Alle motivkategorier		198	274	446	449

Kilde: Rigspolitiet 2019: 12

Som tabellen viser, har der overordnet set været en stigning i antallet af registrerede hadforbrydelser fra 2015-2018. Det skal hertil påpeges, at rapporten er baseret på *anmeldte* sager, hvorfor resultaterne skal fortolkes med en vis forsigtighed (Rigspolitiet 2019: 7, 25). Stigningen er ikke nødvendigvis udtryk for, at der er blevet begået flere hadforbrydelser i 2018 end i de forrige år. Der kan være mange andre forklaringer på udviklingen. Det kan f.eks. skyldes en ændring i anmeldelsestilbøjeligheden, eller at politiet i højere grad er begyndt at kategorisere kriminelle gerninger som hadforbrydelser (Rigspolitiet 2019: 25-27). Taget det øgede fokus på området i betragtning, er det ikke usandsynligt, at forklaringer som disse har haft en større indflydelse på udviklingen. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at mørketallet altid har været stort, når det kommer til hadforbrydelser, og ifølge Rigspolitiet gør det sig stadig gældende i dag (Rigspolitiet 2019: 25). Ifølge Wilbert kan der være flere grunde til, at folk ikke anmelder forbrydelserne, hvortil hun har udtalt følgende: *"Måske er de i tvivl, om det, de var udsat for, overhovedet var en hadforbrydelse. Eller måske har de bare ikke lyst til at tale om det"* (Mortensen & Klitgaard 2019).

Som det ses i tabellen var hadforbrydelser med et racistisk motiv de mest udbredte i 2018 med 260 anmeldte sager. Underkategorien race/hudfarve udgjorde størstedelen af disse med 155 sager. I rapporten fremgår det, at kun 13 af hadforbrydelserne inden for denne motivkategori var rettet mod etniske danskere, mens de resterende gik udover andre etniciteter (Rigspolitiet 2019: 13). Religiøst motiverede hadforbrydelser var de næstmest udbredte med 112 anmeldte sager. Tabellen viser, at der i 63 af disse sager var tale om hadforbrydelser mod muslimer. Til sammenligning var der kun 14 sager rettet mod kristne. Hertil har Rigspolitiet påpeget, at islam er den største religiøse minoritet i Danmark, og derfor er det ikke overraskende, at politiet modtager flest anmeldelser fra denne minoritetsgruppe (Rigspolitiet 2019: 15). De seksuelt orienterede hadforbrydelser udgjorde i alt 74 sager og var dermed de mindst udbredte. Langt de fleste af disse var rettet mod homoseksuelle (Rigspolitiet 2019: 16). Med udgangspunkt i tabellen kan det konkluderes, at hadforbrydelser primært går udover minoriteter i det danske samfund.

I CTA's seneste rapport er mulige terrormål for højreekstremister i Danmark blevet beskrevet, hvor moskeer, synagoger, asylcentre og samlingspunkter for homoseksuelle bl.a. er blevet fremhævet (CTA 2020: 24). Taget det i betragtning er det ikke usandsynligt, at nogle af hadforbrydelserne er blevet begået af personer eller grupper på den ekstreme højrefløj. Et eksempel på en hadforbrydelse, hvor det med sikkerhed vides, at det var højreekstremister, der stod bag, kan en hændelse tilbage i 2019 nævnes. Her begik to mænd groft hærværk mod en jødisk gravplads i Randers, hvor de bl.a. havde hældt maling på flere af gravstenene. Siden da er gerningsmændene blevet sigtet for flere hadforbrydelser (CTA 2020: 24; Otte 2020). Ligesom terrorangreb kan hadforbrydelser også have vidtgående konsekvenser, ikke kun for offeret, men også for de

grupper, som ofrene er en del af (Nue 2018; DKR 2019). I denne sammenhæng har Lisbeth Garly Andersen, Antropolog og Chefkonsulent ved Institut for Menneskerettigheder, udtalt følgende:

”Nogle begynder at skjule deres religiøse symboler og tænker mere over deres udseende og generelle fremtoning. Andre ændrer deres hverdagsstruktur og undgår visse områder. Forbrydelserne fylder generelt meget psykisk og gør folk utrygge (...)” (Nue 2018).

Det er muligt at få et indblik i mørketallet vha. offerundersøgelser, og derfor kan de med fordel anvendes som supplement til politiets data. Det giver et mere retvisende billede af omfanget og karakteren af de forskellige hadforbrydelser. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, at der anvendes forskellige definitioner af begrebet *hadforbrydelse*, hvilket gør, at offerundersøgelserne ikke altid kan sammenlignes med politiets data (Rigspolitiet 2019: 25).

I Justitsministeriets seneste offerundersøgelse er det et væsentligt større antal, der menes at have været udsat for en hadforbrydelse. I afdækningen heraf tages der udgangspunkt i ofre, der har været udsat for vold. Hadforbrydelser med et religiøst motiv er ikke medtaget i undersøgelsen, og der spørges derfor kun ind til, om voldshændelsen – efter offerets egen mening – var motiveret af racisme eller af vedkommendes seksuelle orientering (trans- eller homofobi). 7 % af de adspurgte volds ofre var af den overbevisning, at volden mod dem »helt sikkert var motiveret af racisme« (Pedersen et al. 2018: 76). Det svarer ca. til, at mellem 3.600 og 5.000 mennesker i alderen 16-74 år årligt bliver udsat for en racistisk motiveret hadforbrydelse. Tilsvarende har 7 % angivet, at volden mod dem »måske var motiveret af racisme« (Pedersen et al. 2018: 76). Hvad angår voldsforbrydelser, hvor motivet eftersigende skulle være offerets seksuelle orientering, er tallet noget lavere. 3 % har angivet, at volden mod dem var forårsaget af trans- eller homofobi. Det svarer ca. til, at mellem 1.500 og 2.500 mennesker i alderen 16-74 år årligt bliver udsat for en hadforbrydelse af denne slags. Ligeledes har 3 % angivet, at deres seksuelle orientering måske var årsag til volden mod dem (Pedersen et al. 2018: 77). Slutteligt, skal det understreges, at beregningerne er baseret på få observationer², hvorfor der er en betydelig usikkerhed forbundet med resultaterne (Pedersen et al. 2018: 76-77).

² Racistisk motiverede voldsforbrydelser er baseret på 1.457 observationer, mens voldsforbrydelser forårsaget af trans- eller homofobi er baseret på 1.454 observationer (Pedersen et al. 2018: 76-77).

1.4 Den ekstreme højrefløj i Danmark

Højreekstremismen i Danmark kan spores tilbage til mellemkrigstiden, hvor fascismen og nazismen begyndte at tage form. Bevægelserne opstod som følge af den sociale, økonomiske og politiske krise, der gjorde sig gældende i perioden mellem Første og Anden Verdenskrig (Larsen 2018b).

Ifølge Chris Holmsted Larsen, post.doc ved Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme og Senter for Ekstremismeforskning ved Oslo Universitet, består det højreekstreme miljø i Danmark af to fraktioner, som ideologisk, politisk og organisatorisk adskiller sig væsentligt fra hinanden. Fælles for grupperne og de forskellige strømninger i det højreekstreme miljø er, at de enten støtter eller er villige til at bruge vold i kampen om at opnå deres politiske mål – og ofte har de forbindelser til andre højreekstreme grupper uden for landets grænser (stopekstremisme.dk 2018; Larsen 2018b; Larsen 2018a: 7).

Den ene fraktion udgøres af højrenationale grupperinger, der er kendetegnet ved en ekstrem nationalisme. De fremstår fremmedfjendske, og alt hvad de opfatter som værende "udansk", betragter de som en trussel mod det danske samfund (Larsen 2018b). Den anden fraktion udgøres af nationalsocialistiske grupperinger, som ofte også betegnes som nazisterne/nynazisterne. Særligt for disse grupper er, at de er racistiske, antisemitiske og antidemokratiske. De er stærkt inspireret af Adolf Hitlers nazistiske Tyskland og Benito Mussolinis fascistiske Italien, og de går derfor ind for et racerent og diktatorisk samfund (Larsen 2018b).

For at give et indblik i det højreekstreme miljøes kompleksitet, vil vi i det følgende afsnit kort redegøre for udviklingen på den ekstreme højrefløj. Det skal nævnes, at det er en overordnet beskrivelse. Derfor går vi ikke i dybden, og grupperne, som er inddraget, er blot nogle eksempler ud af mange.

1.4.1 Udviklingen på den ekstreme højrefløj i grove træk

Efter 2. Verdenskrig mistede de nationalsocialistiske grupper terræn, og de der var tilbage holdt lav profil i perioden under den kolde krig (1947-1991). I mellemtiden voksede der forskellige nynazistiske grupper frem, herunder Grønjakkerne i slutningen af 1970'erne, som var inspireret af den nynazistiske skinhead-subkultur. Den nynazistiske skinhead-subkultur havde sine rødder i England og udviklede sig blandt unge fra arbejderklassen i sidste halvdel af 1970'erne. Udover Danmark spredte skinheadkulturen sig også til Frankrig, Tyskland og USA. Efter Berlinmurens fald i 1989 begyndte de nynazistiske grupperinger, der havde deres afsæt i de gamle nationalsocialistiske partier at vokse frem – både i Vest- og Østeuropa. I Danmark blev Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse (DNSB) f.eks. oprettet som en direkte forlængelse af det tidligere nazistparti, Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP). Det skete i 1991 med Jonni Hansen i

spidsen. DNSB havde sin storhedstid i 1990'erne og gjorde sig bl.a. synlige i det offentlige rum vha. forskellige demonstrationer. De havde både alliancer med nazistiske grupper fra Norge, Sverige og Tyskland, hvilket var med til at skabe yderligere fremgang for bevægelsen. Dog var deres succes kortvarig. Fremgangen blev hurtigt erstattet med nedgang og splittelse, og som følge af et eksternt pres og interne konflikter voksede grupperne Blood and Honour og Combat 18, ligesom i andre europæiske lande, frem i Danmark. Selvom DNSB oplevede meget modstand i denne periode, gik bevægelsen aldrig helt i opløsning – men den interne krise, som opsplittningen resulterede i, er miljøet stadig mærket af i dag (Larsen 2018a: 10-13).

Alle grupper, udover DNSB, som opstod i denne periode, gik hurtigt i opløsning igen, hvilket: "*(...) vidnede om deres forankring i en subkulturel ungdomskultur, hvor ekstreme dele af skinheadkulturen smeltede sammen med en nationalsocialistisk ideologi*" (Larsen 2018a: 12). Ifølge Larsen opstår og opløses disse former for subkulturer i takt med den samfundsmæssige udvikling, og ofte er de forbundet med tidsbestemte fænomener inden for mode- og musikbranchen. Derfor vil subkulturer af denne slags typisk have en begrænset levetid (Larsen 2018a: 12).

En anden gruppering, som har fået meget opmærksomhed i medierne, er hooligangruppen White Pride (WP), som blev etableret i midten af 1990'erne. Omdrejningspunktet for denne gruppe var fodboldholdet AGF, og sammen med deres allierede dominerede de gadebilledet i Aarhus. De var kendt for deres ekstremt voldelige adfærd, og langt ind i 2000'erne skabte de meget postyr i de aarhusianske gader. Ideologisk var de mere diffuse, og medlemmerne var indblandet i flere forskellige hærværks- og voldsepisoder (Larsen 2018a: 13). Nedenstående citat er fra et interview med den 28-årige R.F. (anonymiseret), tidligere leder af WP, som afspejler nogle af de kontroversielle holdninger, der var kendetegnende for gruppen:

"Vi signalerer klart og tydeligt, at vi er racister, og at vi vil have de sorte sendt hjem til deres egne lande. De er underlegne i forhold til os hvide og hører ikke til hos os (...) En hvid kvinde, der er sammen med en neger eller en araber, er en raceforræder. En landsforræder. Et kneppedyr. En feltmadras. De piger skal kronrages (...) Hun er værre end perkeren. Hun tilfører urent blod til den hvide race (...) Det er mig og to andre, der bestemmer det hele. Demokrati dur ikke. Folk skal adlyde ordrer og acceptere en streng militaristisk og disciplineret adfærd" (Westberg et al. 2008).

Siden årtusindeskiftet er de nynazistiske grupperinger, som er draget af antisemitismen, faldet i baggrunden, mens nye antimuslimske og ultranationalistiske grupper er vokset frem. En begivenhed, der bl.a. har haft stor betydning for denne udvikling, er 9/11 terrorangrebet i 2001. Dette skabte en ny international situation, og

som følge heraf blev der etablerede nye højreekstreme grupper med et nyt fokusområde. I Danmark kan Stop Islamiseringen af Danmark (SIAD) og Danish Defence League nævnes som nogle eksempler, hvilke blev stiftet i henholdsvis 2005 og 2010 (Larsen 2018a: 13-14).

I dag er det primært de antimuslimske og ultranationalistiske grupper, der udgør det højreekstreme miljø i Danmark (Larsen 2018a: 14). Sideløbende med udviklingen er forestillingen om raceforskelle: ” (...) blevet erstattet af kulturforskelle, knyttet til en forståelse af kultur som essentiel og ligeså determinerende som ’race’ tidligere blev opfattet” (Christensen & Mørck 2017: 76). På den nationalsocialistiske fløj er der kun to kernegrupper tilbage: DNSB og Danmarks Nationale Front (DNF). Sidstnævnte blev dannet i 2007 som et forsøg på at genetablere det tidligere Dansk Front (Larsen 2018a: 15). Hertil er det væsentligt at nævne, at der også indgår mange højrenationale elementer i DNF, hvorfor Larsen betegner gruppen som en aktivistisk hybridgruppe (Larsen 2018a: 15). I nogle sammenhænge bliver DNF derfor snarere betegnet som en højrenational gruppering (SFI 2014: 31).

1.4.2 Kortlægning af de antidemokratiske og ekstremistiske grupper

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) har som de første og eneste udarbejdet en landsdækkende kortlægning af de antidemokratiske og ekstremistiske grupper i Danmark (SFI 2014: 7). Rapporten blev udgivet i 2014 med det formål at: ” (...) at tilvejebringe en viden om miljøerne, deres geografiske placering, deres organisering, aktiviteter, ideologi og rekrutteringsmetoder” (SFI 2014: 7). SFI har i alt identificeret 15 grupper på tværs af islamistiske, venstreradikale og højreradikale miljøer, hvoraf seks af dem er højreradikale. Af disse har SFI placeret fem på den højrenationale fløj, mens én er placeret på den nationalsocialistiske fløj (DNSB) (SFI 2014: 10-12, 31). Nedenstående oversigt er et udklip fra en tabel, der fremgår i rapporten, som giver et indblik i gruppernes geografiske placering.

Tabel 2: Oversigt over antidemokratiske og/eller ekstremistiske organisationer og grupperinger og deres geografiske placering	
Gruppe	Politikreds
Højreradikale miljø	
Danish Defence League	København, Midt- og Vestsjælland, Sydsjælland og Lolland-Falster, Østjylland, Midt- og Vestsjælland og Syd-, Sydøst- og Sønderjylland
Danmarks Nationale Front	København, Nordsjælland
Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse	København
Right Wings	Midt- og Vestsjælland
Stop Islamiseringen af Danmark	København, Fyn, Nordjylland, Syd-, Sydøst- og Sønderjylland
Folkebevægelsen mod indvandring	Syd-, Sydøst- og Sønderjylland

Kilde: SFI 2014: 12

Som det ses fordeler de højreradikale miljøer – eller grupper – sig over hele landet, og de har gjort sig bemærket i de fleste politikredse (SFI 2014: 12). Ifølge SFI er de til en vis grad lokalt forankret, men fordi de ofte har et nationalt og internationalt fokus, hvor internettet har en stor betydning: ” (...) behøver fraværet af grupper i enkelte områder ikke betyde fraværet af et miljø” (SFI 2014: 12-13). Det er vigtigt at have i mente, at kortlægningen er et øjebliksbillede baseret på data fra 2012 og 2013. Miljøerne er ikke en statisk størrelse; de er dynamiske og forandrer sig over tid – og som beskrivelsen af udviklingen også har vist, går grupper med jævne mellemrum i opløsning, mens nye bliver etableret (SFI 2014: 10, 23). Derfor er det ikke usandsynligt, at billedet har ændret sig i dag. Et eksempel på en gruppe, der sidenhen er gået i opløsning, er Danish Defence League. Ifølge Larsen eksisterer denne gruppe kun virtuelt i dag (Larsen 2018a: 14).

1.5 Radikalisering som en proces

Som allerede nævnt i indledningen er radikalisering ikke et fænomen, som kun ses inden for ekstrem islamisme. Det rækker længere og omfatter bl.a. også højreekstremisme. Det er altså ikke et fænomen, der hverken kobler sig til en bestemt ideologi eller en bestemt religion (Larsen 2018a: 6). Selve begrebet *radikalisering* er blevet et gængs udtryk, der: ” (...) anvendes til at forklare, hvordan og hvorfor individer bliver involveret i (voldelig) ekstremisme” (Christensen & Mørck 2017: 38). Ekstremisme og radikalisering er nogle omstridte begreber inden for forsker- og praktikerkredsene, og derfor findes der ikke nogen entydige definitioner (Rambøll & Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme 2018: 6; Christensen & Mørck 2017: 38, 40). I regeringens nationale handlingsplan for forebyggelse af ekstremisme og radikalisering fra 2016 tages der udgangspunkt i følgende definitioner:

Ekstremisme betegner personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med. Betegnelsen omfatter blandt andet venstre- og højreekstremisme og ekstrem islamisme. *

Radikalisering betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger på grundlag af ekstremistisk ideologi. *

* Kilde: Regeringen 2016: 7

Noget, som går igen i de forskellige definitioner er, at der er tale om en proces, hvorved en person gradvist bliver mere ekstrem i holdninger og/eller handlinger. Det der bl.a. skiller vandene er måden, hvorpå processen anskues. Betoningen af individuelle karakteristika, det sociale aspekt og den samfundsmæssige

kontekst varierer, og hvor nogle har fokus på det ideologiske/religiøse, har andre i højere grad fokus på selve voldselementet (Borum 2012: 12-13; Crone 2016: 588 ff.; Christensen & Mørck 2017: 40 ff.).

Som tidligere nævnt er det vigtigt at tænke det sociale aspekt ind i radikaliseringsprocessen, da det har vist sig, at det kun er i meget få tilfælde, man kan tale om "lone wolves" (Christiansen 2016; Schuurman et al. 2018: 1, 4-5). Som det fremgår af problemfeltet, kan interaktionen mellem ligesindede individer bl.a. foregå i forskellige højreekstreme grupperinger, hvorfor dynamikkerne i disse grupper også er værd at undersøge nærmere. Dette sammen med resten af problemfeltet har ført til nedenstående problemformulering.

2.0 Problemformulering

Hvilke sociale dynamikker kan ligge til grund for højreekstrem radikalisering i en dansk kontekst?

2.1 Begrebsafklaring

Regeringens definitioner af ekstremisme og radikalisering favner bredt, og det er med udgangspunkt i disse, at vi forstår ekstremisme og radikalisering i specialet.

2.2 Afgrænsning

I forhold til afgrænsningen har rekrutteringen af vores informanter haft en stor indflydelse. Inden vi gik i gang med specialet, var vi bevidste om, at vi havde valgt et svært tilgængeligt forskningsfelt. Informanterne, som det lykkedes os at komme i kontakt med, har alle været aktive³ i det højreekstreme miljø i deres ungdom. Det var ikke muligt at komme i kontakt med nogle, som stadig er aktive i miljøet, og derfor er vores empiri udelukkende baseret på retrospektive interviews. I den tid, hvor vores informanter var aktive, var det en helt anden verden i forhold til teknologien. Der var ikke de samme virtuelle muligheder, hvorfor den indbyrdes interaktion i grupperne og interaktionen grupperne imellem primært foregik ansigt-til-ansigt. Af den grund bliver betydningen af internettet og de sociale medier i forhold til radikaliseringsprocessen ikke undersøgt i dette speciale. Der er udelukkende fokus på sociale dynamikker, der foregår offline, hvilket der skal tages forbehold for i analyseresultaterne. Med tanke på den teknologiske udvikling er det ikke usandsynligt, at internettet og de sociale medier spiller en central rolle i forhold til radikalisering i dag.

³ Her henvises der både til personer, som har været medlem af en eller flere grupper og personer uden medlemskab, men som alligevel har deltaget i forskellige højreekstremistiske aktiviteter.

3.0 Teori

I dette afsnit vil vi indledningsvis forklare baggrunden for specialets teoretiske ramme, som omfatter Quintan Wiktorowiczs faseteori, Howard S. Beckers stempelingsteori og Albert K. Cohens subkulturteori. Dernæst vil vi redegøre for teorierne og præsentere forskellige kritikpunkter i relation hertil. Afslutningsvis vil vi diskutere teoriernes styrker og svagheder og i forlængelse heraf, vil vi forklare, hvordan teorierne spiller sammen.

3.1 Baggrund for teorivalg

Som nævnt i problemfeltet er det med udgangspunkt i den eksisterende viden på området, at vi har defineret vores teoretiske ramme. Der findes meget viden om det sociale aspekt inden for vores forskningsfelt, men af hensyn til specialets omfang, har vi valgt kun at inddrage det, som vores teorivalg er funderet i.

En stor del af den eksisterende viden på området peger i retning af, at radikaliseringsprocesser ikke er ens. Af den grund findes der ikke nogen overordnet model, der kan forklare, hvordan og hvorfor nogle mennesker bliver radikaliseret, mens andre ikke gør (Larsen 2018a: 24-25; Gemmerli 2014: 27). I nedenstående tabel har vi oplyst en række eksempler på forskellige faktorer, hvilket giver et indblik i nogle af de dynamikker, der er i spil i forbindelse med radikaliseringsprocesser.

Tabel 3: Faktorer på samfunds-, gruppe- og individniveau		
Individniveau	Gruppeniveau	Samfunds niveau
Lavt selvværd	Social identitet	Globalisering
Lav frustrationstærskel	Tilhørsforhold	Krig
Psykosocial udsathed	Uretfærdighed	Internationale konflikter
Misbrug af alkohol og/eller stoffer	Diskrimination	Politiske, sociale el. økonomiske spændinger
Tilknytningsforstyrrelser	Marginalisering	
Dysfunktionel familiebaggrund (misbrug, mistro, fysisk og psykisk vold)	Fortolkning af samfundsforhold	
Ingen positive rollemodeller		
Personlig krise		
Traumatiserende oplevelser		

Kilde: Larsen 2018a: 24-25

Da vi har fokus på det sociale aspekt i radikaliseringsprocessen, er det primært faktorerne på gruppeniveauet, der har haft en indflydelse på vores teorivalg. Grundet vores afgrænsning har vi valgt ikke at have nogen individorienterede teorier med i specialet. I fagtermer bliver faktorerne indimellem betegnet som push- og

pull-faktorer, der kort sagt dækker over: " (...) de faktorer, der henholdsvis "skubber" individet væk fra den vante gænge og "trækker" individet i retning af et nyt fællesskab" (Larsen 2018a: 25). På samme måde kan man sige, at der er nogle elementer i Wiktorowicz, Beckers og Cohens teori, der "skubber" individet væk fra det konventionelle samfund (personlige kriser, stempling, statusproblemer mv.), og "trækker" det i en ekstremistisk retning (subkulturer, fællesskaber, meninger/løsninger mv.). På baggrund heraf kan der argumenteres for, at teorierne er velegnede til at belyse højreekstrem radikaliseringsproces.

I forbindelse med radikaliseringsprocessen skelnes der ofte mellem betegnelserne *top-down* og *bottom-up*. Top-down anvendes, når individet rekrutteres "oppefra" af en mere erfaren radikaliserer. Ud fra dette perspektiv anses individet for at have en passiv rolle, mens radikalisereren er den aktive part. Førhen var mange tilhængere af denne tilgang, og der var en udpræget opfattelse af, at det var i mødet mellem individet og radikaliserer, at radikaliseringsprocessen blev indledt. Modsat anvendes bottom-up, når individet selv aktivt opsøger ekstremistiske miljøer med det formål at komme i kontakt med andre ligesindede. Her er der ofte tale om individer, som, forinden kontakten, allerede er blevet sporet ind på en ekstremistisk løbebane. Fælles for top-down og bottom-up tilgangene er, at der er tale om nogle processer, som både kan foregå i den virtuelle og virkelige verden – enten adskilt eller sideløbende med hinanden (Crone 2010: 9). Med vores teorivalg er det muligt for os at belyse begge tilgange.

3.2 Quintan Wiktorowicz's faseteorier

Wiktorowicz har formuleret faseteorien på baggrund af et omfattende studie af den militante islamistiske gruppe, al-Muhajiroun, som havde hovedsæde i England indtil 2005, hvor den engelske regering besluttede at bandlyse gruppen (Wiktorowicz 2005: 5). Med inspiration fra både *social movement theory* og *rational choice theory* forsøger Wiktorowicz ud fra et processuelt perspektiv at forklare, hvorfor muslimer fra de vestlige lande tilslutter sig radikale islamistiske grupper (Wiktorowicz 2005: 45, 92-94). Selvom teorien er centreret om ekstrem islamisme, finder vi den brugbar, idet ekstrem ideologi i mange henseender kan sidestilles med ekstrem religion. Wiktorowicz's radikaliseringsmodel består af fire faser, hvilke kan ses i nedenstående tabel:

Tabel 4: Wiktorowicz's fire faser i radikaliseringsprocessen

Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4
Kognitiv åbning: En personlig krise (dødsfald i familien, fyring, oplevelse af diskrimination mv.), der gør personen åben og modtagelig overfor nye måder at fortolke verden på.	Religiøs søgen: Personen finder ikke de konventionelle religiøse institutioner og synspunkter tilstrækkelige og bliver derfor søgende og åben overfor alternative og <i>måske</i> mere ekstreme overbevisninger.	Rammejustering: Personen kan se mening i gruppens religiøse budskaber og begynder gradvist at adoptere gruppens referenceramme.	Socialisering: Personen socialiseres ind i gruppen via religiøse aktiviteter og interagerer med de resterende medlemmer og i forbindelse hermed, bliver personen en del af gruppens kollektive identitet.

Kilde: Wiktorowicz 2015: 1-30

En vigtig pointe i Wiktorowicz's teori er, at det langt fra er alle, der oplever en kognitiv åbning, som ender med at blive en del af en militant islamistisk gruppe som f.eks. al-Muhajiroun. De fleste mennesker er i stand til at adressere og løse deres personlige krise gennem egen tro og overbevisning. Men for de personer, som ikke kan tackle en sådan krise, kan det være starten på en radikaliseringsproces, som Wiktorowicz mener foregår i kronologisk rækkefølge, som det er vist ovenfor (Wiktorowicz 2005: 20).

Wiktorowicz beskriver, hvordan mange vil afvise grupper som al-Muhajiroun med den begrundelse, at den er for "ekstrem" eller "irrationel", men en kognitiv åbning kan ændre på deres opfattelse af sådanne grupper. Den kognitive åbning kan nemlig skabe grobund for en ny måde at anskue verden på (Wiktorowicz 2005: 20-21). Ifølge Wiktorowicz er det typisk gennem personlige relationer og netværk, at nye rekrutter kommer i kontakt med den ekstreme gruppe. Hvis en person allerede har venner og/eller familiemedlemmer i en ekstrem gruppering, er der større sandsynlighed for, at personen vil blive tiltrukket af netop denne gruppe, fordi de vil have mere tillid og fortrolighed til deres venner/familiemedlemmer end andre. Wiktorowicz mener, at denne fortrolighed gør det nemmere for medlemmer at overbevise nye rekrutter om, at det er den rigtige vej at gå. Rekrutteringen foregår oftest begge veje, hvor personer med kognitive åbninger søger efter en ny mening hos venner og bekendte, mens personer, som allerede er medlemmer naturligt vil forsøge at rekruttere i deres netværk. Det er dog ikke altid, at der ligger en kognitiv åbning forud for det første møde med gruppen. I nogle tilfælde bliver den fremprovokeret i interaktionen med medlemmer fra gruppen, hvilket kaldes et "moralsk chok". Når der er etableret en kontakt og skabt en nysgerrighed hos personen, begynder en overbevisningsproces, hvor gruppen inviterer rekrutten til sociale arrangementer og religiøse møder. Her begynder personen, ifølge Wiktorowicz, at se meningen med gruppens budskaber og begynder gradvist at adoptere deres referenceramme (Wiktorowicz 2005: 21-23). I den sidste fase bliver personen officielt medlem af gruppen, og en socialiseringsproces igangsættes. Ofte vil det nye medlem miste kontakten til venner og familie uden for fællesskabet, og dermed vil al social kontakt nu være centreret om gruppen.

Wiktorowicz beskriver, hvordan det nye medlem bliver så opslugt af gruppens mål, at de er villige til at begå ekstreme handlinger i gruppens navn (Wiktorowicz 2005: 24-26, 27-30).

3.2.1 Kritiske overvejelser omkring Wiktorowicz's fase-teori

Wiktorowicz's fase-teori beskriver hvorledes, personer bliver radikaliseret gennem fire faser, og hvordan de altid starter i fase et og bevæger sig gennem faserne i kronologisk rækkefølge. Der kan stilles spørgsmålstejn ved, om denne proces altid foregår kronologisk, og om medlemskabet først opstår i den sidste fase, eller om dette også kan ske tidligere. Ifølge Wiktorowicz er det også i den sidste fase, at man bliver villig til at begå ekstreme handlinger i gruppens navn. Dog beskæftiger han sig meget lidt med den overgang, der er fra at have radikale holdninger til at begå radikale handlinger. Statistikkerne viser, at det er et fåtal af medlemmerne i ekstreme grupper, som rent faktisk begår de ekstreme handlinger, og dette kan Wiktorowicz ikke forklare (McCauley & Moskaleiko 2017: 206-207). Præcis, hvorfor og hvordan radikale holdninger bliver til radikale handlinger, og hvorfor flertallet ikke begår disse handlinger, kan dermed ikke forklares ud for Wiktorowicz's teori, og forklaringskraften svækkes dermed.

Derudover bliver Wiktorowicz's begreb om kognitive åbninger beskrevet meget bredt. Ved at definere den kognitive åbning så bredt, kan næsten enhver faktor blive det retrospektive bevis for, at denne åbning har fundet sted. Det kan virke som om, at den minimale afgrænsning af disse kognitive åbninger er skabt for, at Wiktorowicz's rationelle individ kan skifte spor uden at komme til at virke irrationel – dermed kan der stilles spørgsmålstejn ved, om hans antagelse om det rationelle menneske holder stik.

3.3 Howard S. Beckers stemplingsteori

Beckers stemplingsteori er et produkt af en række analyser af bl.a. homoseksuelle, marihuanabrugere og jazzmusikere (Becker 2005: 15, 54). Selvom teorien bygger på nogle afvigelsesformer, som er markant anderledes end dem specialet beskæftiger sig med, er den stadig meget anvendelig, da radikalisering også er en form for afvigelse.

Ifølge Becker skabes afvigelse af samfundet, som er kendetegnet ved mange forskellige grupperinger: "*(...) sociale grupper skaber afvigelse ved at opstille regler, som skaber afvigelse, når de bliver overtrådt, og ved at anvende disse regler på bestemte personer og stemple dem som outsiders*" (Becker 2005: 29). I Beckers optik bliver en handling altså først en afvigende handling i det øjeblik, omgivelserne reagerer negativt på den (Becker 2005: 29, 35). Becker skelner mellem fire typer af adfærd. Om en person har en afvigende eller ikke-afvigende adfærd afhænger dels af, om personen har en regelefterlevende eller regelbrydende adfærd, og

dels af hvordan andre mennesker opfatter personen (Becker 2005: 39). De forskellige typer af adfærd kan ses i nedenstående tabel:

Tabel 5: Beckers typer af afvigende adfærd		
	<i>Regefterlevende adfærd</i>	<i>Regelbrydende adfærd</i>
<i>Opfattet som afvigende</i>	Uforskyldt anklaget	Åbent afvigende
<i>Ikke opfattet som afvigende</i>	Konform	Hemmeligt afvigende

Kilde: Becker 2005: 39

En person, der har en *konform* adfærd, kendetegnes ved at efterleve reglerne, og bliver af andre også opfattet som en, der overholder reglerne. En person, der har en *åbent afvigende adfærd*, kendetegnes ved at overtræde reglerne, og bliver af andre også opfattet som en, der ikke overholder reglerne. Mellem disse yderligheder taler Becker om den *uforskyldt anklaget* og den *hemmeligt afvigende*. En person, der er uforskyldt anklaget, er en person, der efterlever reglerne, men bliver af andre opfattet som en, der ikke overholder reglerne. En person, der er hemmeligt afvigende, er en person, der overtræder reglerne, men bliver af andre opfattet som en, der overholder reglerne (Becker 2005: 39-40).

3.3.1 Afvigende karriere

Ifølge Becker udvikler adfærdsmønstre sig over tid i en velordnet sekvens af stadier, hvilket er vigtigt at tage højde for, når udviklingen af en afvigende adfærd skal forstås. Hvert stadie kræver en forklaring: "*(...) og det, der er virksomt som årsag på ét stadium i sekvensen, er måske uden større betydning på et andet*" (Becker 2005: 42). Becker anvender begrebet *afvigende karriere* til at beskrive de forskellige stadier i processen, hvor en person enten udvikler sig i en afvigende eller ikke-afvigende retning (Becker 2005: 42-43). På samme måde kan man se radikaliseringsprocessen som en karriere, og derfor anvender vi begrebet *radikaliseringsskarriere* i analysen.

Det første skridt i en afvigende karriere er udførelsen af en ikke-konform handling, hvor et bestemt sæt af regler overtrædes (Becker 2005: 44). En vigtig pointe i Beckers teori er, at de fleste mennesker hyppigt oplever afvigende impulser – men det er langt fra alle, der reagerer på dem. Der findes mange forklaringer herpå, og ifølge Becker kan forklaringen delvist findes i den forpligtelsesproces: "*(...) hvorved den "normale" person lidt efter lidt bliver involveret i konventionelle institutioner og adfærdstyper*" (Becker 2005: 46). Gennem processen lærer mennesket, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert, og samtidig bliver det bevidst om, at det kan få negative konsekvenser at træde ved siden af. Det er tanken herom, der gør, at de fleste vælger at overlade deres afvigende impulser til fantasien. Af den grund oplever mange konventionelle mennesker også modstridende følelser i forbindelse med en ikke-konform handling. Modsat har mennesker,

som ikke har været gennem denne proces, aldrig lært, hvordan man skal opføre sig. Grundet deres manglende tilknytning til det konventionelle samfund, vil de være mere tilbøjelige til, at føre deres afvigende impulser ud i virkeligheden – og i modsætning til det konventionelle menneske vil de ikke opleve de samme modstridende følelser i forbindelse hermed (Becker 2005: 46-47).

Det andet skridt i en afvigende karriere indtræffer, når en person går fra at eksperimentere tilfældigt med afvigende aktiviteter til at udvikle et mere vedholdende mønster af afvigende adfærd. Ifølge Becker sker dette sideløbende med udviklingen af afvigende motiver og interesser, hvilke ofte vil være socialt indlært. Gennem interaktion med mere erfarne afvigere i den pågældende subkultur, lærer personen at opfatte nye typer af oplevelser som nydelser og får på sigt "smag" for disse (Becker 2005: 49). Et andet element, der også har betydning for udviklingen, er dét at blive opdaget og stemplet som afviger: *"At blive opdaget og stemplet som afviger har under alle omstændigheder betydningsfulde konsekvenser for ens videre deltagelse i sociale sammenhænge"* (Becker 2005: 50). En konsekvens heraf kan være, at personen bliver ekskluderet fra andre konventionelle fællesskaber. Personen kan f.eks. risikere at miste sit arbejde – også selvom den pågældende afvigende aktivitet ikke har nogen indvirkning på personens arbejdsevne. Ifølge Becker kan ekskluderingen forklares ved, at mennesker har en tendens til at behandle andre mennesker, der træder ved siden af, som generelt afvigende. Dette gør de ud fra en antagelse om, at personen med et afvigende træk også må besidde nogle andre uønskede træk. De formelle såvel som de uformelle sanktioner kan, ifølge Becker, risikere at sætte gang i nogle selvforstærkende processer. Dermed kan stemplingen potentielt set være medvirkende til, at personen bevæger sig i en yderligere afvigende retning (Becker 2005: 50-54).

Det sidste skridt i en afvigende karriere sker, når personen bevæger sig ind i det, Becker betegner som en organiseret afvigergruppe. Når personen tager dette skridt eller bliver bevidst om, at skridtet allerede er taget, vil personens selvopfattelse ændre sig betydeligt. Som eksempel herpå henviser Becker til en stofmisbruger, som engang fortalte ham, at hendes afhængighed først stod klart for hende, da hun ved nærmere eftertanke fandt ud af, at hun ikke længere havde nogen venner, som ikke også var stofmisbrugere (Becker 2005: 56). Medlemmer af organiserede afvigergrupper har deres afvigelse tilfælles, hvilket er med til at skabe en stærk samhørighedsfølelse i grupperne. Ifølge Becker kan oplevelsen af uretfærdighed og følelsen af at dele samme skæbne og problemer skabe grobund for afvigende subkulturer (Becker 2005: 56). Dette er med til at fastholde afvigende mennesker i en afvigende position, da de herigennem får tilegnet sig: *" (...) et sæt af perspektiver på og forståelser af, hvordan verden er, og hvordan man skal håndtere den, og et sæt af rutineaktiviteter, der bygger på disse perspektiver"* (Becker 2005: 56). Kendetegnende for mange afvigergrupper er, at de har et selvbekræftende rationale, som står i modsætning til det konventionelle

samfund. Rationalet understøtter medlemmernes afvigende adfærd, og giver dem nogle tilsyneladende forsvarlige begrundelser for deres gøren og laden. Et andet kendetegn er vekselvirkningen mellem de nye rekrutter og de mere erfarne afvigere, hvor den unge lærer af den ældre, hvordan deres afvigende aktiviteter næsten problemfrit kan udføres. Når en afvigende person først har taget skridtet ind i en organiseret afvigergruppe, er sandsynligheden for, at personen stopper med sine afvigende aktiviteter meget lille. For det første fordi, at personen har et rationale for at blive ved og for det andet fordi, at personen har lært, hvordan problemer forbundet med de pågældende afvigende aktiviteter kan undgås (Becker 2005: 56-57).

3.3.2 Kritiske overvejelser om stempingsteorien

Stempingsteorien fokuserer udelukkende på afvigere, og interesserer sig dermed ikke særligt meget for, hvem der ender i en afvigende gruppe, og hvorfor de ender i den position. Becker forklarer, at stemping kan have en selvforstærkende effekt på den stemplede, men også mennesker, som ikke er stemplet ender sommetider i en afvigergruppe, og disse tilfælde kan Becker ikke forklare. Dermed findes der i Beckers teori ikke en fuld forklaring på, hvem der bliver afvigende og hvilke faktorer, der har betydning for, hvorfor man bliver afviger. Dette kan ses som et kritikpunkt.

3.4 Albert K. Cohens subkulturteori

Cohen er en af de mest centrale subkulturteoretikere og udgav i 1955 bogen *Delinquent boys; The culture of the gang*, hvori han beskrev grupper af unge, småkriminelle, arbejderklasse mænd, som på det tidspunkt fandtes i de amerikanske storbyers udsatte områder (Cohen 1955b: 37). Denne gruppe af kriminelle fik stor opmærksomhed op gennem 1950'erne og var blevet en fast del af det amerikanske samfund (Cohen 1955a: 186-187). Cohen var forståelsesorienteret og ønskede at finde det rationelle og meningsfulde i subkulturene, som han opfattede som sociale fænomener (Jacobsen & Jensen 2013: 169-170).

Han beskriver, hvordan de fleste gerne vil passe ind i allerede eksisterende grupper, men at dette kan blive svært, hvis man ikke kan leve op til de allerede eksisterende statuskriterier – ifølge Cohen, middelklassens statuskriterier (Cohen 1955b: 86-87). Ud fra analyser af ovennævnte grupper af unge mænd, beskrev Cohen tre fællestræk. Dels begik de ikke kriminelle handlinger for at skaffe penge eller materielle goder, men nærmere for at lave ballade, dels lavede de ikke specialiseret kriminalitet, og dels lagde de ikke langsigtede planer for fremtiden – de ønskede at have det sjovt her og nu. Ud fra denne beskrivelse kan man altså ikke forklare deres kriminalitet som formålsrettet i en snæver økonomisk forstand – forklaringen skulle findes andetsteds (Cohen 1955b: 25-27, 29-30). Cohen fandt bl.a. forklaringen i skolesystemet, hvor han mente, at lærerne vurderede alle deres elever efter middelklassekriterier. Drengene fra arbejderklassen havde svært

ved at leve op til middelklassens statuskriterier og blev dermed ikke anerkendt. Den lave sociale status, der fulgte med det at være en del af arbejderklassen, førte til en skam hos de unge (Cohen 1955b: 85-87). Som en løsning på deres statusproblem dannede arbejderklassedrengene en subkultur, hvor andre statuskriterier var gældende – statuskriterier, som disse drenge kunne leve op til (Cohen 1955a: 186). De vendte samfundets normer på hovedet, og dermed opstod deres afvigende subkultur (Cohen 1955b: 28).

3.4.1 Kritiske overvejelser omkring subkulturbegrebet

Cohen har et særligt fokus på arbejderklassen, hvilket senere er blevet kritiseret af en række forskere bl.a. inden for retningen *post-subcultural studies*, som vil gøre op med det klassebaserede subkulturbegreb. En af disse, David Muggleton, mener, at der ikke længere findes en dominerende kultur, som man kan udtrykke sin modstand imod. Derfor skal subkultur ikke længere opfattes som en fælles løsning på kollektive problemer, men derimod som ” (...) *manifestationer af personlige udtryksformer, individuel autonomi og kulturel diversitet*” (Muggleton 2000: 167 in Jensen 2012: 202). Den amerikanske subkulturteori, som Cohen repræsenterer, tager udgangspunkt i et samfund, som er meget anderledes end det danske. Det samfund, der blev studeret i forbindelse med opbygningen af teorien, har både historisk og i dag en større økonomisk diversitet, end det er tilfældet i Danmark. Dette skyldes bl.a., at velfærdssystemet i USA ikke er ligeså udbygget. Dette er vigtigt at have for øje, når man bruger Cohens teori i en dansk kontekst.

3.5 Diskussion af teoriernes styrker og svagheder og samspillet mellem dem

Vi har valgt ovenstående teorier, dels fordi de alle kan sige noget om radikaliseringsprocessen, og dels fordi de supplerer hinanden. Ved at bruge dem sammen forventer vi en mere nuanceret analyse, hvor flere interessante perspektiver kan inddrages. Vi anvender Wiktorowicz's teori til at forklare, hvad der ligger til grund for indtrædelsen i en ekstrem gruppe, og hvordan sociale dynamikker internt i disse grupper påvirker individerne i en mere afvigende/ekstrem retning. Vi kan dermed ikke bruge Wiktorowicz's teori til at forklare hvilke udefrakommende faktorer, der spiller en rolle i forhold til individernes radikaliseringsproces, men her kan vi anvende Beckers teoretiske perspektiv. Vi bruger nemlig Beckers teori til at undersøge, hvilken betydning det kan have for individets radikaliseringsproces at blive stemplet som outsider. Dermed kan vi forklare hvilke sociale dynamikker i det omkringliggende samfund, der har indflydelse på radikaliseringsprocessen – og dermed supplerer Becker Wiktorowicz's mere interne perspektiv. Begge teorier belyser ligeledes radikalisering ud fra et processuelt perspektiv og gør det nemmere for os at klarlægge, hvordan radikaliseringsprocessen skrider frem. Slutteligt, inddrager vi Cohens teori til at forklare, hvilke bagvedliggende omstændigheder, der kan være årsag til, at man vælger at deltage i en bestemt type af ekstrem gruppe. Hverken Wiktorowicz's eller Beckers teori kan bibringe vores analyse det perspektiv, og

derfor er Cohen et godt supplement til de andre teorier. Tilsammen kan de tre teoretiske perspektiver give os et nuanceret indblik i mange af de faktorer, der ligger til grund for radikaliseringsprocessen. De kan derfor med fordel anvendes til at analysere den indsamlede empiri og besvare problemformuleringen. Vi er klar over, at der findes faktorer på individniveau, som formentlig har en indflydelse på radikaliseringsprocessen, men grundet specialets omfang, har vi valgt ikke at medtage denne form for teori.

4.0 Metode

I dette afsnit vil vi indledningsvis forklare, hvordan vi fik adgang til feltet, beskrive rekrutteringsprocessen og uddybe, hvilke overvejelser vi har gjort os i forbindelse hermed. Dernæst vil vi kort beskrive og begrunde vores valg af det kvalitative interview som dataindsamlingsmetode. I forlængelse heraf vil vi præsentere interviewguiden og forklare baggrunden for denne. Herefter vil vi beskrive interviewenes forløb og tankerne, vi har gjort os i relation hertil. Vi vil også uddybe vores etiske overvejelser. Slutteligt, vil vi forklare, hvordan vi har behandlet vores empiri og hvordan, vi har kvalitetssikret specialet.

4.1 Adgangen til feltet & rekruttering af informanter

Specialets emne kan karakteriseres som et *sensitive topic*, idet radikalisering omhandler afvigende individer og er noget, der samfundsmæssigt opfattes som farligt og bekymrende (Lee 1993: 4). Som metodeafsnittet vil vise har emnets sensitive karakter haft en stor indvirkning på de metodiske og etiske overvejelser, som vi har gjort os undervejs i specialeprocessen. Ligesom mange andre undersøgelser inden for kriminologien er vores emne centreret om en gruppe, der er svær at få adgang til (Jensen 2018: 173; 180-181). I fagsprog taler man om 'hidden groups', 'hard-to-reach groups' og 'vulnerable groups'. Muligheden for at opnå adgang til disse grupper afhænger bl.a. af tillid og den samfundsmæssige kontekst, hvori fænomenet eksisterer og ønskes undersøgt (Sazak 2019; Larsen 2020: 49; 53).

Som nævnt i problemfeltet er der i takt med den samfundsmæssige udvikling kommet et øget fokus på højreekstremisme i Danmark – og i det halve år, vi har beskæftiget os med specialet, har der både været 75-års ceremonier i forbindelse med Holocaust og Danmarks Befrielse. Disse begivenheder har sammen med de seneste højreekstreme angreb inden- og uden for landets grænser fyldt meget i medierne. Det har gjort, at den danske befolkning er blevet mere bevidst om, hvad højreekstremismen indebærer, og som den offentlige og politiske debat viser, tager danskerne generelt afstand fra handlinger og holdninger inden for denne ideologi. Det kom også til udtryk ved Folketingsvalget i 2019, hvor partilederen for Stram Kurs, Rasmus Paludan, med sine kontroversielle udtalelser og adfærd skabte forargelse og provokation. Det førte til en heftig debat, hvor han og partifællerne bl.a. blev beskyldt for at have nazistlignende holdninger (Fenger-Grøndahl & Navntoft 2019). Den negative diskurs omkring højreekstremisme og Paludan viser, at specialet er blevet udarbejdet i en kontekst, hvor det kan få negative konsekvenser i form af stigmatisering og social eksklusion at være åben omkring sine stærkt højreorienterede holdninger. Risikoen for negative formelle og uformelle sanktioner har i sagens natur gjort det sværere for os at få adgang til informanter.

For at give et indblik i de udfordringer, vi har oplevet i forbindelse med at få adgang til feltet samt rekruttering af informanter, vil vi i det følgende afsnit beskrive processen i kronologisk rækkefølge.

Beslutningen om højreekstrem radikaliserings som emne blev taget i november 2019, hvor vi begge var i praktik. Som studerende på kriminologi vidste vi, at det er svært at få adgang til informanter inden for vores forskningsfelt. Charlotte var i praktik hos Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse i Aarhus Kommune, mens Julie var i praktik hos SSP i Haderslev Kommune. I praktikken arbejdede Charlotte bl.a. sammen med en, som havde antiradikalisering, herunder exitprogrammet, som et af sine arbejdsområder. Vi håbede på, at vi kunne få adgang til feltet gennem hende, idet hendes stilling gjorde hende til en oplagt gatekeeper (Harrits et al. 2012: 167). Hun var imødekommende og ville gerne hjælpe os, men samtidig gjorde hun det klart for os, at det var helt udelukket, at vi kunne få lov til at tale med nogle af dem, som var i eller havde været gennem exit-programmet. Hvis vi fortsat ville undersøge radikaliseringsprocessen ud fra de radikaliseredes eget perspektiv, måtte vi derfor finde en anden måde at få adgang til feltet på. Af den grund begyndte vi at tænke i nye baner. I stedet for at kontakte andre organisationer, tog vi i stedet kontakt til vores venner og bekendte. I denne forbindelse kom Charlotte i tanke om, at hun havde en ven, som førhen havde været hang-around til WP. Gennem ham havde hun mødt en af de tidligere ledere af WP et par gange, og han ville gerne stille op til et interview.

Dernæst tog vi kontakt til DNF, Nordfront og Stram Kurs, men ingen responderede på vores mail (bilag 1). Det er svært at vide, hvad der har lagt til grund for deres beslutning om ikke at svare os, men set i lyset af ovenstående er det nærliggende at tro, at den øgede opmærksomhed omkring 2. Verdenskrigs grusomheder og manglende tillid har spillet en rolle.

Fordelen ved, at vi fik adgang til feltet via en uformel kontakt er, at vi på den måde undgik risikoen for at blive associeret med en formel organisation (Jensen 2018: 180). Hvis vi f.eks. havde fået adgang til feltet via Aarhus Kommune, er det ikke utænkeligt, at vores informanter ville sidestille os med kommunalt ansatte. Da vi har med en målgruppe at gøre, som generelt forkaster samfundets normer og regler, kunne en konsekvens heraf være, at de ikke ville lade sig interviewe. Der er altså en vis risiko forbundet ved at tilgå feltet "oppefra", idet en formel adgang ikke er ensbetydende med en reel adgang (Jensen 2018: 181). Ved at få adgang til feltet "nedefra" undgik vi også at sætte os selv i en afhængig position, idet vi ikke skulle afvente svar eller tilladelse fra en gatekeeper, før vi kunne tale med vores informanter (Åkerström & Wästerfors 2018: 147). Som nedenstående afsnit vil vise, er det heller ikke problemfrit at tilgå et felt "nedefra".

Inden vi påbegyndte vores dataindsamling havde vi et ønske om at interviewe seks til otte informanter, men det lykkedes os kun at få fire. I rekrutteringen af vores informanter gjorde vi brug af det, der i fagtermer betegnes som bekvemmelighedsstrategien og snowball-strategien. Det betyder, at specialet er baseret på informanter, som vi via netværk havde mulighed for at interviewe og informanter, som vi gennem andre kom i kontakt med (Harrits et al. 2012: 163-164). Da det er svært at få adgang til informanter inden for vores forskningsfelt, var det oplagt for os at anvende disse strategier, særligt fordi vi havde nogle i vores netværk, som kunne hjælpe os. Efter en mere detaljeret forklaring af rekrutteringsprocessen vil vi komme nærmere ind på nogle af de ulemper, der er forbundet ved at anvende disse strategier.

I den indledende fase af rekrutteringsprocessen havde vi et håb om, at vi kunne komme i kontakt med andre informanter vha. Charlottes ven og/eller den tidligere leder af WP. Det skal hertil nævnes, at Charlottes ven ikke var interesseret i at stille op til et interview, og derfor kunne vi af gode grunde ikke bruge ham som informant. Selvom en af os havde en personlig relation til dem begge to, blev vi mødt med en afvisende holdning, da vi spurgte, om de kunne sætte os i forbindelse med andre informanter. Det skyldes, at de ikke ville risikere at "hænge nogen ud". Desuden mente vennen også, at han ville sætte os i en farlig situation ved at lade sine bekendtskaber interviewe. For at gøre det tydeligt for os, hvad han mente med "farlig", fortalte han om en kammerat fra miljøet, som angiveligt skulle have været involveret i flere voldelige demonstrationer og have hagekors og billeder af Hitler hængende i sit hjem. Ifølge vennen skulle han også være meget utilregnelig og indimellem aggressiv pga. psykiske problemer. Ved at tilgå feltet "nedefra" kan man altså risikere at ende i nogle farlige situationer, og det var vi heller ikke selv interesseret i. Det højreekstreme miljøes lukkethed og vores udfordringer relateret hertil kommer bl.a. til udtryk i nedenstående citat, som er fra en samtale, vi havde med den tidligere leder af WP:

"Haha. Du får ikke 6-8 personer til det (stille op til et interview, red.). Og det er sagt med 100 % sikkerhed. Du er heldig, hvis du får en (...) Jeg kan og vil heller ikke sige navne på folk til dig. Kan fortælle om mine erfaringer som del af og leder af WP. Men navne får du aldrig"⁴ (Messenger, d. 19.12.2019).

Det skal hertil nævnes, at vi under samtalen gjorde opmærksom på, at han ikke behøvede at udlevere nogle navne for at hjælpe os. Han skulle "bare" høre rundt i sit netværk, om andre ville stille op til et interview, men det havde han heller ikke lyst til. Hvorfor, vides ikke, men måske har det noget at gøre med, at han kun har kontakt til få fra miljøet i dag (Peter: 9). Taget ovenstående besked og det højreekstreme miljøes lukkethed i betragtning kunne det også tænkes, at han var tilbageholdende overfor os, fordi han ikke ville risikere at

⁴ Vi har fået tilladelse til at anvende citatet i specialet.

fremstå som en "stikker" overfor sine tidligere og/eller nuværende venner fra miljøet. Selvom han som udgangspunkt ikke havde nogen interesse i at agere som nøgleinformant, endte han alligevel med at blive det. Dog ikke i traditionel forstand, da han ikke henviste os direkte til andre informanter (Harrits et al. 2012: 163; Jensen 2012: 216). Forinden interviewet lavede vi relationsarbejde ved at besøge ham i en salon, hvor han blev tatoveret af en god kammerat. Her havde vi en uformel snak med ham, hvor vi bl.a. talte om vores speciale. I denne sammenhæng blev vi opmærksomme på, at tatovøren også havde været en del af det højreekstreme miljø. Da kemien var god mellem os, faldt det os naturligt at spørge, om han også ville stille op til et interview. Det ville han gerne og modsat de andre, ville han også gerne høre rundt i sit netværk, om andre kunne hjælpe os. Herigennem fik vi kontakt til vores tredje informant, og dermed fungerede han som nøgleinformant i specialet (Harrits et al. 2012: 167; Jensen 2012: 216). Han var også i kontakt med andre, som han mente kunne være interessant for os at tale med, men de var desværre ikke interesseret i at stille op til et interview. Man kan undre sig over, hvorfor tatovøren ville hjælpe os med at rekruttere informanter, når de andre ikke ville. Det er svært at sige hvorfor, men det er nærliggende at tro, at vores relationsarbejde i salonen har haft en indflydelse. Det skal hertil nævnes, at han – ligesom Charlottes ven – gjorde opmærksom på, at der selvfølgelig var nogen i miljøet, som han af hensyn til vores sikkerhed, ikke ville spørge.

Vores fjerde informant rekrutterede vi gennem Charlottes tidligere mentee fra Røde Kors' Primus Motor (mentorordning for løsladte). Menteeen havde både en god og tillidsfuld relation til Charlotte og informanten, hvilket gjorde ham til en oplagt gatekeeper, idet han kunne sige god for os overfor informanten og omvendt. Da vi kontaktede informanten, var han åben overfor os og lagde ikke skjul på, at han har færdes i det højreekstreme miljø. Taget ovenstående i betragtning havde det nok ikke været tilfældet, hvis kontakten var blevet formidlet gennem en person, som informanten ikke havde tillid til.

Som tidligere nævnt er der forskellige ulemper forbundet ved at anvende bekvemmelighedsstrategien og snowball-strategien. Når informanter udvælges på baggrund af tilgængelighed og ud fra hvem, det vha. andre er muligt at komme i kontakt med, kan man risikere, at informanterne bliver for ens til at kunne afdække alle de ønskede perspektiver. Det skyldes, at man ofte har lettere ved at få adgang til nogle end andre (afhængig af ens omgangskreds), og at gatekeepers/informanter har en tendens til at sætte en i forbindelse med nogle, som på mange områder ligner dem selv (Harrits et al. 2012: 163-164; Riis 2005: 64-66). Som det fremgår af ovenstående beskrivelse, har vi "snowballet" ud fra forskellige startpunkter. Det gjorde, at vi kom i kontakt med informanter, som gruppemæssigt adskiller sig væsentligt fra hinanden (se nedenstående tabel), og som analysen senere vil vise, er de også forskellige på mange andre områder. Denne variation i vores empiri giver

et mere nuanceret billede af det højreekstreme miljø, og samtidig har det gjort det muligt for os at anskue højreekstrem radikaliserings ud fra forskellige vinkler.

4.1.1 Præsentation af informanter

For at give et overblik over informanterne har vi udarbejdet nedenstående tabel. Der skelnes mellem primær gruppe(r) og sekundær gruppe(r). Førstnævnte henviser til de grupper, som informanterne har været medlem af eller på anden vis har haft en tilknytning til, mens den anden kategori henviser til grupper, som de i forskellige sammenhænge har været i kontakt med. Grundet emnets følsomhed blev informanterne tilbudt at være anonyme i specialet (Kvale & Brinkmann 2015: 117-118). Da en af informanterne ikke ønskede at være anonym, er det kun tre af informanterne, der er anonymiseret. Det skal hertil nævnes, at Lars Grønbæk Larsen er en offentlig person, og at han tidligere har udtalt sig til medierne omkring sine forbindelser til det højreekstreme miljø. Da hans historie er offentlig kendt, og at han samtidig gav samtykke til at optræde med fulde navn i specialet, var det heller ikke vores vurdering, at det var nødvendigt at anonymisere ham.

Tabel 6: Oversigt over informanterne				
Informant	Alder	Nuv. beskæftigelse	Primær gruppe(r)	Sekundær gruppe(r)
Peter	Sidst i 20'erne	Håndværksmæssige branche	White Pride	Aarhus Casuals, Danish Defence League & Stop Islamiseringen af Danmark
Søren	Sidst i 20'erne	Tatovørbranchen	Dansk Front & Vederfølner	Fremskridtpartiet, White Pride & Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse
Lars Grønbæk Larsen	Starten af 30'erne	Arbejder på bosted	Fremskridtpartiets Ungdom, Fremskridtpartiet, De National-Liberale, Vederfølner, Right Wings, Danish Defence League & Nye Borgerlige	Dansk Front & Den Danske Forening
Kristian	Starten af 30'erne	Sygemeldt	Hang-around til Danish Defence League	

Politiske organisationer på den yderste højrefløj

I dette speciale omfatter politiske organisationer både interesseorganisationer, ikke-statslige foreninger, politiske foreninger og politiske partier (Jones & Walsh 2020). Vores informanter har deltaget i nedenstående politiske organisationer:

Fremskridtpartiet: Blev stiftet af Mogens Glistrup tilbage i 1972 som et meget liberalistisk og indvandrekritisk protestparti. Partiet stormede ind i Folketinget med 28 mandater ved valget i 1973 og stod for en meget anderledes retning, med et mål om bl.a. at afskaffe indkomstkatten, reducere den offentlige sektor, nedlægge forsvaret og i stedet indsætte en telefonsvare, der sagde "vi overgiver os" på russisk (Brunbech 2011). Fremskridtpartiet havde også en ungdomsafdeling, som stod for de samme radikale holdninger.

De National-Liberale: Blev stiftet af Lars Grønæk Larsen i samarbejde med medlemmer fra Dansk Front og Fremskridtpartiets Ungdom. Stifteren fortæller selv, at det var som et forsøg på at lave noget, der mindede om Dansk Front, men hvor nazister ikke var velkomne. Da De National-Liberale blev opløst, skiftede de fleste af organisationens medlemmer til Vederfølnere (Lars: 36, 38, 43).

Vederfølnere: Blev stiftet i 2007 med et navn, der refererer til den nordiske mytologi. Organisationen bekendte sig til de demokratiske grundprincipper og stod derudover for en nationalkonservativ politisk linje med en udlændigekritisk profil. Medlemmerne hylkede den danske grundlov og ønskede at bevare det danske sprog, den danske kulturarv og nationale identitet. Flere tidligere medlemmer af hooligangruppen White Pride (WP) var også repræsenteret i Vederfølnere (Fenger-Grøndahl 2012).

Nye Borgerlige: Blev stiftet af Pernille Vermund og Peter Seier Christensen i 2015 og blev i 2019 valgt ind i Folketinget med 4 mandater. Partiet er det eneste, som stadig eksisterer i dag og står for en liberal og indvandrekritisk retning og mener bl.a., at skatten skal sænkes, at islam ikke skal have indflydelse i Danmark, og at der skal være fuldt asylstop. De mener ligeledes, at de internationale konventioner som Danmark har forpligtet sig til må vige, hvis en strammere udlændingepolitik forhindres heraf (Nye Borgerlige 2020).

Bandelignende grupper på den yderste højrefløj

Bandelignende grupper er kendetegnet ved at have en stærk organisering og ved at begå kriminalitet, som er både grovere og mere velorganiseret, end det er tilfældet for "almindelige" kriminelle klikker. Ofte har banderne et navn og bærer forskellige symboler, som viser deres tilhørsforhold (DKR 2020). Vores informanter har deltaget i nedenstående bandelignende grupperinger:

Right Wings: Var en lille gruppe af højrenationale unge, som var særdeles kritiske over for både den multikulturelle udvikling og den muslimske indvandring. Gruppen er blevet sat i forbindelse med flere episoder af indvandrefjendsk hærværk af forskellig art (Reimann 2014).

Danish Defence League (DDL): Var en højreorienteret gruppering, der i 2010 blev stiftet i Danmark, som en underafdeling til den engelske hooligangruppering English Defence League. Den engelske moderafdeling var kendt for mange kontroversielle demonstrationer og utallige sammenstød med politiet, og i 2012 blev den danske afdeling også for alvor kendt i forbindelse med en højreradikal demonstration i Aarhus. Fremtrædende medlemmer af gruppen udtrykte sympati for både racistiske og nynazistiske grupperinger, hvilket skabte intern splid (Fenger-Grøndahl 2012).

White Pride (WP): Var en aarhusiansk hooligangruppe, som blev stiftet tilbage i 1994. Medlemmerne var kendte for overfald, slagsmål, hærværk og en racistisk ideologi med forestillingen om en hvid herrerace. Gruppen menes også at have haft tætte forbindelser til både danske og udenlandske nynazistiske grupperinger (Fenger-Grøndahl 2012).

Dansk Front: Blev stiftet i 2002 og har forenet kræfter fra det højreekstremistiske miljø. Derfor blev Dansk Front også den største organisation på den yderste højrefløj i Danmark. Fællesnævnerne for organisationens medlemmer er patriotisme, fremmedhad, bekæmpelse af indvandring og modstand mod det multietniske samfund. Flere af medlemmerne er dømt for både racisme og vold (DR 2007).

Som det ses kan det være svært at lave en skarp opdeling, da medlemmer i det højreekstreme miljø skifter mellem grupperne/organisationerne. Samtidig overlapper de hinanden på mange områder, idet mange af grupperne/organisationerne både har politiske og bandelignende træk.

4.2 Det kvalitative interview

Kendetegnende for det kvalitative forskningsinterview er, at det " (...) forsøger at forstå verden ud fra subjekternes synspunkter, udfolde betydningen af deres oplevelser og afdække deres levede verden (...)" (Kvale & Brinkmann 2015: 19). Det var derfor oplagt at anvende denne metode, da vi herigennem havde mulighed for at afdække og forstå radikaliseringsprocessen ud fra de radikaliseredes eget perspektiv.

4.2.1 Det semistrukturerede interview

Der findes flere måder at interviewe på, og vi har gjort brug af det, der betegnes som det semistrukturerede interview. Ved at anvende denne form for interview havde vi mulighed for at stille åbne spørgsmål, afvige fra interviewguiden og være nysgerrige på emner, som ikke indgik i interviewguiden. Det gjorde, at vi fik et dybdegående indblik i informanternes livsverden⁵ (Kvale & Brinkmann 2015: 22; 49).

Som tidligere nævnt er specialet baseret på retrospektive interviews, hvilket både kan anskues som en fordel og en ulempe. Det kan siges at være en fordel, fordi informanternes retrospektive fortællinger gjorde det muligt for os at belyse flere dele af radikaliseringsprocessen. Hvis vi havde interviewet dem, mens de var yngre og stadig aktive i det højreekstreme miljø, havde de formentlig heller ikke været ligeså reflekterende, som de er i dag. En konsekvens heraf kunne være, at de ville have sværere ved at sætte ord på, hvad der drev dem i en højreekstrem retning. Dermed ikke sagt, at det ikke ville være relevant at interviewe nogle, som er midt i processen og/eller med et lavere refleksionsniveau. De ville sandsynligvis kunne bidrage med et andet perspektiv, og fordi de stadig er aktive højreekstremister, kunne det tænkes, at de ville have en væsentlig anden tilgang til spørgsmålene. På den måde kan det siges at være en ulempe, at specialet er baseret på retrospektive interviews. En anden ulempe er, at informanternes radikaliseringsproces og deres engagement i det højreekstreme miljø ligger så mange år tilbage, at det ikke har været muligt for os at undersøge betydningen af internettet og de sociale medier. Derfor skal der i analyseresultaterne tages forbehold for, at radikalisering også foregår online i dag. Samtidig øger retrospektive interviews risikoen for hukommelsesbias (Kvale & Brinkmann 2015: 70-71). Under interviewene forsøgte vi at mindske risikoen ved at give informanten tid til at tænke, spørge ind til deres livsforløb i kronologisk rækkefølge og konkrete begivenheder relateret til en bestemt kontekst. Dog er det stadig vigtigt at være opmærksom på, at deres oplevelser og erfaringer er blevet fortalt i brudstykker, hvorfor vigtige hændelser eller begivenheder alligevel kan være udeladt.

4.2.2 Baggrund for interviewguide

I den indledende fase af specialeprocessen var vi overvejende deduktive, hvilket afspejler sig i interviewguiden (bilag 2), som er blevet udarbejdet på baggrund af eksisterende forskning, problemformuleringen og specialets teoretiske ramme (Jacobsen 2012: 252). Den er inddelt i fem temaer med dertilhørende spørgsmål. Temaerne er følgende: Interessen for det højreekstreme miljø, Vejen ind i det højreekstreme miljø, Den højreekstreme gruppe, Samfundets syn på højreekstreme personer og Betydningen af at være tidligere

⁵ Definition: "Verden, som man møder den i hverdagslivet, og som den foreligger i direkte og umiddelbar oplevelse, uafhængigt af og forud for videnskabelige forklaringer" (Kvale & Brinkmann 2015: 408).

medlem af en højreekstrem gruppe i dag. Da vi har gjort brug af det semistrukturerede interview, fulgte vi ikke guiden slavisk; den fungerede snarere som en slags huskeliste (Kvale & Brinkmann 2015: 185).

I udarbejdelsen af interviewguiden operationaliserede vi teorierne, så vi kunne formulere spørgsmålene i et hverdagsprog (Kvale & Brinkmann 2015: 187). Eksempler herpå kan ses i nedenstående tabel.

Tabel 7: Eksempler på operationaliserede spørgsmål	
Teoretiske spørgsmål	Interviewspørgsmål
Samfundsklasse/social klasse (Cohen)	Kan du fortælle lidt om dig selv? <ul style="list-style-type: none"> • Opvækstmiljø, skolegang, fritidsinteresser mv.
Radikaliseringsprocessen (Wiktorowicz)	Hvordan opstod din interesse for den yderste højrefløj? <ul style="list-style-type: none"> • Omgangskreds, personlige oplevelser, utilfredshed med den gældende politik mv. <p>Kan du sætte ord på, hvad der var med til at fastholde dig i gruppen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fællesskabet, ideologi mv.
Afvigerkarriere/radikalisingskarriere (Becker)	Var du åben omkring dit medlemskab overfor andre mennesker? Hvorfor/hvorfor ikke? <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke reaktioner blev du mødt med, og havde det nogen negative/positive konsekvenser for dit liv?

Interviewene blev indledt med en række baggrundsspørgsmål, hvor vi bl.a. spurgte ind til deres alder, opvækstmiljø, familieforhold mv. På den måde fik vi et indblik i informanternes baggrund og livsforløb, og samtidig skabte det en uformel og afslappet stemning (Riis 2005: 109). Under interviewene vekslede vi mellem det, der betegnes som indledende, opfølgende, sonderende, specificerende, direkte og indirekte spørgsmål (Kvale & Brinkmann 2015: 190-191). Det skabte et godt flow i interviewene. Indimellem bevægede informanterne sig ud på et sidespor og for ikke at virke uhøflige, lod vi dem så vidt muligt tale færdig. Fortællingerne, som ikke havde nogen større relevans for specialet, gjorde, at vi fik en bredere viden om emnet, hvilket har givet en bedre og dybere forståelse af højreekstrem radikaliserings. Ved de mere følsomme spørgsmål, som f.eks. spørgsmål vedr. højreekstreme terrorangreb og hadforbrydelser, gik der et stykke tid, før vi spurgte direkte ind til informanternes egne holdninger, oplevelser og erfaringer. Til at starte med handlede spørgsmålene derfor mere om deres tidligere omgangskreds end dem selv. Det gjorde, at interviewet kom til at minde lidt om det, der betegnes som et tragtformet interview, hvor man starter med at stille generelle spørgsmål og slutter med de mere specifikke (Kvale & Brinkmann 2015: 185).

4.2.3 Interviewsituationen & interviewenes forløb

Interviewene varede mellem 45 minutter og halvanden time. Vi havde et ønske om at interviewe alle fire informanter ansigt-til-ansigt, dels pga. emnets følsomhed, og dels fordi kropssproget kan være af afgørende betydning, når man foretager en meningsanalyse (Kvale & Brinkmann 2015: 50-51). Grundet COVID-19 pandemien var det desværre ikke muligt, og derfor gennemførte vi et af interviewene over telefonen og et andet over Skype med kameraet tændt. De to andre interviews fandt sted, inden forbuddene trådte i kraft.

Alle interviewene foregik i trygge rammer. Den ene informant interviewede vi i hans eget hjem, og den anden i den tattoosalon, hvor han arbejdede (efter lukketid). Ved de to andre interviews sad informanterne i deres eget hjem, mens vi sad i vores. Set i lyset af emnets følsomhed var de private omgivelser ideelle at foretage interviewene i, idet andre menneskers tilstedeværelse potentielt set kunne have påvirket svarene eller gjort, at informanterne tilbageholdt visse oplysninger (Riis 2005: 100).

Inden påbegyndelsen af de to ansigt-til-ansigt interviews havde vi en uformel snak med informanterne, hvilket var med til at skabe en afslappet stemning. Grundet vores manglende fysiske tilstedeværelse, var det ikke muligt ved de to andre interviews. Selvom vi ikke havde en indledende smalltalk med disse informanter, var de stadig meget åbne omkring deres tidligere erfaringer og oplevelser. Måske skyldes det, at barrieren i form af en computerskærm/telefon gjorde det nemmere for dem at tale om følsomme og tabulagte emner (Kvale & Brinkmann 2015: 204-205).

Ifølge Steinar Kvale og Svend Brinkmann vil der ofte være en asymmetri i magtforholdet mellem forskeren og informanten. Forskeren er i en dominerende position, da det bl.a. er ham/hende, der har den faglige ekspertise, bestemmer interviewemnet og stiller spørgsmålene (Kvale & Brinkmann 2015: 57-58). Vores forskellige positioner kom også til udtryk gennem vores køn, alder og socioøkonomiske baggrund. Denne ulighed forsøgte vi at gøre mindre synlig ved at tale "deres sprog". Samtidig var vi opmærksomme på kropssproget, så vi ikke kom til at udvise foragt eller forbløffelse, når informanterne udtrykte kontroversielle holdninger og/eller gav os inkriminerende oplysninger. Dels for at undgå, at de følte sig stigmatiseret, og dels for at undgå at påvirke dem i en bestemt retning (Riis 2005: 101). Dog var det i nogle tilfælde svært at undgå verbal forbløffelse, hvilket bl.a. kommer til udtryk i følgende korrespondance:

Interviewer: *"Hvordan er holdningen til sådan noget med at slå ihjel og sådan noget? Er det alligevel sådan en grænse eller hvad?"*

Kristian: *"Ej, jeg tror sgu, du får respekt, hvis du gjorde noget"*

Interviewer: *"Hvis man slog en ihjel?"*

Kristian: *"Ja, det vil jeg tro – det vil jeg tro"*

Interviewer: *"Shit!"*

Kilde: Kristian: 66

I interviewsituationen fandt vi indimellem vores position som kvindelige universitetsstuderende fordelagtig, idet det gav os en undskyldning for at stille "dumme spørgsmål" til informanternes fortællinger om f.eks. det højreekstreme miljø. Deres uddybende svar gjorde bl.a., at vi fik en bedre forståelse af de forskellige grupper og måden hvorpå, de adskiller sig fra hinanden. Derudover fandt vi også vores skandinaviske udseende fordelagtig, idet vores lyse hud gjorde, at informanterne kunne tale mere frit om deres tidligere holdninger og handlinger inden for den højreekstreme ideologi.

Under interviewene var det vores oplevelse, at informanterne forsøgte at positionere sig på en bestemt måde, således at de ikke kom til at fremstå som rabiate højreekstremister. Det kom bl.a. til udtryk, når vi spurgte ind til Breiviks terrorangreb, og når de talte om nogle af deres tidligere bekendtskaber, hvilket kan ses i nedenstående citater:

Lars: *" (...) Han (Breivik, red.) er jo Adolf Hitler om igen, han sætter jo enhver national kamp fuldstændig tilbage og ødelægger alt. Han er jo et fyrtårn for venstrefløjten (...) jeg har mødt nogle enkelte, som ikke har det sådan – de er så ovre i den der klaphat-ideologi, eller hvad hedder det – de er ovre i den der gruppe, som jeg simpelthen ikke orker og gider – det var blandt andet nogle af de der DNF'er"* (Lars: 50).

Peter: *"Altså, man er jo bestialsk, altså man er jo – det ved jeg ikke, man er ikke stabil på nogen måde, hvis man kan finde på at gøre det (terrorangreb, red.), og så kan det godt være, at folk diskuterer, om man er stabil, når man går ud i byen og banker autonome, men altså (...)"* (Peter: 13).

Denne måde at positionere sig på har måske noget at gøre med, at informanterne ikke længere er en del af det højreekstreme miljø og derfor har haft brug for at vise, at de tager afstand fra handlinger og holdninger inden for den højreekstreme ideologi. Det kan også tolkes som en måde at rense sig selv for stigmaet eller en efterrationalisering, idet udsagnene kan ses som en retfærdiggørelse af deres egen gøren og laden. Hvad angår Lars, er det vigtigt at have in mente, at han i kraft af sit politiske virke har et omdømme at skulle tage hensyn til. I hvilken grad, det har påvirket interviewet, er svært at sige, men det har formentlig gjort, at han har været mere bevidst omkring sine udtalelser og måden hvorpå, han fremstillede sig selv.

4.2.4 Ethiske overvejelser

Inden for den samfundsvidenskabelige forskning findes der nogle etiske retningslinjer, som bør overvejes: Informeret samtykke, Fortrolighed, Konsekvenser og Forskerens rolle (Kvale & Brinkmann 2015: 113).

Informeret samtykke kan være mundtligt eller skriftligt og betyder kort sagt, at informanten informeres om undersøgelsens emne og overordnede formål. Dette gøres for at sikre, at informanten er bevidst om, hvad han/hun har sagt ja til at deltage i (Kvale & Brinkmann 2015: 116-117). Inden mødet med informanterne udarbejdede vi en samtykkeerklæring (bilag 3), men for at undgå at skabe en formel og/eller anspændt stemning, valgte vi indledningsvis at briefe informanterne mundtligt. I denne sammenhæng fik vi deres tilladelse til at optage og transskribere interviewene. Desuden blev de gjort opmærksomme på, at de til enhver tid kunne trække deres samtykke tilbage, og at de ikke behøvede at svare på spørgsmål, som de ikke havde lyst til. Formålet med dette var dels at gøre dem trygge i kontakten med os som forskere og dels at sikre, at de ikke overskred deres egne grænser. Efter interviewene debriefede vi informanterne, hvor vi bl.a. informerede dem om specialets fortrolighed og i forbindelse hermed, underskrev de samtykkeerklæringen.

Fortrolighed vedrører aftalerne, som indgås mellem forskeren og informanten før og/eller efter interviewet, hvilke ofte indebærer, at personfølsomme og andre identifikationsoplysninger ikke må indgå i undersøgelsen (Kvale & Brinkmann 2015: 117). Da vi beskæftiger os med et sensitivt emne, som bl.a. involverer kriminalitet (jf. problemfelt), tilbød vi informanterne fuld anonymitet i specialet. Som tidligere nævnt ønskede Lars Grønbæk Larsen ikke at være anonym, og derfor er det kun tre af vores informanter, der er anonymiseret. Det skal hertil nævnes, at informanterne også blev orienteret om, hvem der ville få adgang til vores empiri og analyse (Kvale & Brinkmann 2015: 116). I denne sammenhæng blev vi opmærksomme på, at en af vores informanter havde nogle betænkeligheder i forhold til at skulle optages, men fordi vi forsikrede ham om, at andre ikke ville få adgang til selve lydfilen, gik han alligevel med til det. Under interviewet fandt vi ud af, at han også har færdes i kriminelle miljøer, og at han har flere domme bag sig (Kristian: 62; 65). Taget hans tidligere erfaringer med politiet i betragtning er det ikke utænkeligt, at han har associeret interviewet med et politiforhør, da vi bad om tilladelse til at optage det (Åkerström & Wästerfors 2018: 159). Det kan måske forklare hans tilbageholdenhed og skepsis; ved at optage ham havde vi "beviser" på ham, som han ikke ville kunne benægte og som potentielt set, ville kunne få ham til at fremstå som en "stikker".

Konsekvenser henviser til de mulige risici, der er ved at deltage i en undersøgelse. I nogle tilfælde kan det få store negative konsekvenser for informanterne og/eller de(n) gruppe(r), som de repræsenterer, hvis den opnåede viden inddrages i undersøgelsen. Derfor er det vigtigt, at man som forsker, hele tiden tænker over,

hvilken betydning det kan få for informanterne at indgå i undersøgelsen (Kvale & Brinkmann 2015: 118-119). Som nævnt ovenfor blev tre af vores informanter lovet fuld anonymitet, og derfor er både navne, steder og andre oplysninger, som informanterne kan identificeres ud fra blevet anonymiseret. På den måde sikrede vi, at specialet ikke ville få nogen negative konsekvenser – hverken for informanterne eller for de mennesker, som blev omtalt i interviewene. Af hensyn til Lars' privatliv og sikkerhed har vi også valgt at anonymisere specifikke navne, som han nævnte under interviewet. Det har vi valgt at gøre, fordi vi ikke er sikre på, at han kan overskue de mulige konsekvenser ved den manglende anonymitet.

Under interviewene blev vi sat i nogle forskellige dilemmaer. Dels fordi vi fik viden om personfarlig kriminalitet af grovere karakter og dels fordi, at en af informanterne røg cannabis under interviewet. Denne viden betegnes også som *guilty knowledge* (Jensen 2018: 190). Det skal hertil nævnes, at vi forinden interviewene havde gjort informanterne opmærksomme på, at det ikke var en forudsætning for deres deltagelse, at de gav os inkriminerende oplysninger om sig selv eller om andre. Det gjorde vi både af hensyn til dem og os selv. Selvom de var bevidste om, at denne viden ikke var relevant for vores speciale, holdt det ikke informanterne, som var blevet lovet fuld anonymitet, tilbage. De var åbne omkring deres kriminalitet, og indimellem blev de meget detaljeret og specifikke. Det kan måske have noget at gøre med, at de havde tillid til os. Da kriminaliteten ligger flere år tilbage og ikke omhandlede børn, så vi ikke nogen grund til at formidle oplysningerne videre til politiet. Desuden ville det også være uetisk overfor informanterne, idet de ikke var blevet informeret om, at vi ville give denne slags oplysninger videre til politiet (Jensen 2018: 190). Dermed ikke sagt, at vi ikke var gået til politiet, hvis vi f.eks. havde fået viden om et planlagt terrorangreb. Her ville hensynet til de kommende ofre naturligvis veje tungere end hensynet til informanterne. Hvad angår informanten, der røg cannabis, skal det nævnes, at han inden interviewet gjorde opmærksom på, at han ryger dagligt og har gjort det i flere år. Det gjorde, at vi ikke fandt det uetisk at interviewe ham. Desuden kunne vi ikke mærke på ham, at han røg. Hvis han havde været meget påvirket og som følge heraf ikke kunne give os nogle tilfredsstillende svar, havde vi ikke inkluderet ham i specialet.

Forskerens rolle henviser til den moralske og ansvarlige forskningsadfærd, som er: "*(...) forbundet med forskerens moralske integritet, hans eller hendes empati, sensitivitet og engagement i moralske spørgsmål og moralsk handling*" (Kvale & Brinkmann 2015: 119-120). Det er bl.a. vigtigt, at man som forsker sikrer, at der er reliabilitet og validitet i undersøgelsen uden at fortrolige oplysninger afsløres. Hvordan vi har forholdt os til disse krav, vil blive uddybet i et senere afsnit. Det er også vigtigt, at man som forsker, ikke lader sig påvirke i en bestemt retning af sponsorer/samarbejdspartnere eller af informanterne, da det kan give nogle misvisende resultater. I og med at vi ikke indgik i et samarbejde med Aarhus Kommune, undgik vi at blive

påvirket ”oppefra”, og fordi vi ikke havde nogen dybere relation til informanterne og kontakten var kortvarig, var det nemmere for os at være neutrale i udformningen af analysen (Kvale & Brinkmann 2015: 120).

4.2.5 Transskribering

I transskriberingen af vores empiri undlod ord som ”øh” og ”hmm” samt interviewerens bekræftende ”ja” og ”mmh”. Det gjorde vi dels for at lette arbejdet, og dels for at gøre den transskriberede tekst lettere at anvende i den efterfølgende meningsanalyse. For at gøre specialet mere læsevenlig har vi også korrigeret citaterne, som vi bruger i analysen for grammatiske fejl. Tænkepauser, latter og kropssprog kan være relevante elementer i en meningsanalyse, og derfor er disse medtaget i transskriberingen (Kvale og Brinkmann 2015: 50). Præcist hvilke transskriberingsregler, der er anvendt, kan ses i bilag 4.

4.4 Kvalitetssikring

Kvalitetssikring er en væsentlig del af ethvert forskningsprojekt og har til formål at sikre, at kvaliteten af det givne studie er så høj som muligt. Der tages ofte udgangspunkt i følgende tre kriterier: Reliabilitet, Intern validitet og Ekstern validitet (Kvale & Brinkmann 2015: 317).

Reliabilitet vedrører pålideligheden og konsistensen af undersøgelsens resultater, hvilket ofte vurderes ud fra spørgsmålet om, hvorvidt resultaterne kan reproducere af andre forskere og på andre tidspunkter. I kvalitative undersøgelser kan det være svært at efterleve dette krav, idet resultaterne både afhænger af hvem, der stiller spørgsmålene, informanten og af interviewsituationen (Kvale & Brinkmann 2015: 318). Da det ikke er muligt at gentage vores undersøgelse med de samme resultater, har vi i stedet forsøgt at imødekomme kravet om reliabilitet ved at gøre specialeprocessen gennemsigtig og analyseresultaterne gennemskuelige. Det gør det muligt for læseren at vurdere kvaliteten af resultaterne.

Intern validitet henviser til gyldigheden af forskningsresultaterne. Inden for kvalitativ forskning afhænger dette af, om den valgte metode undersøger det, den har til formål at undersøge. Samtidig er det vigtigt, at teorierne er velegnede til at belyse problemstillingen (Kvale & Brinkmann 2015: 318-320). Gennem hele specialeprocessen har vi foretaget til- og fravalg, der har styrket den interne validitet i specialet. F.eks. tog vi et bevidst valg om at gøre brug af ordet ”radikalisering” i interviewene velvidende om, at det er et negativt ladet ord, som mange forbinder med terrorisme (jf. problemfelt). Det gjorde vi for at sikre, at informanterne ikke var i tvivl om, hvad spørgsmålene handlede om. Et andet valg, som har været med til at øge validiteten i specialet, var vores forsøg på at mindske risikoen for hukommelsesbias.

Ekstern validitet vurderes ofte ud fra, hvorvidt analysens resultater kan generaliseres ud på en større population. Der findes flere former for generaliserbarhed, og i kvalitativ forskning anvender man ofte analytisk generalisering (Kvale & Brinkmann 2015: 333-334). Denne form for generaliserbarhed kan beskrives som: "*(...) en velovervejede bedømmelse af, i hvilken grad resultaterne af én undersøgelse kan være vejledende for, hvad der sker i en anden situation*" (Kvale & Brinkmann 2015: 334). Som analysen senere vil vise, fortæller specialets informanter om andre personer i miljøet, som har haft samme oplevelser, som dem selv, og det er derfor meget muligt, at vores analyseresultater kan sige noget om andre inden for samme miljø. Derudover er der mange ligheder mellem religiøs og ideologisk ekstremisme, og selvom Wiktorowicz's teori er udviklet på baggrund af militant islamisme, kan den også anvendes til at beskrive radikaliseringsprocessen på den yderste højrefløj. Det kan derfor være muligt at generalisere resultaterne fra vores analyse ud på andre ekstreme grupperinger.

5.0 Analyse

I det følgende afsnit vil vi analysere vores empiri med henblik på at besvare problemformuleringen: *Hvilke sociale dynamikker kan ligge til grund for højreekstrem radikalisering i en dansk kontekst?*

5.1 Analysestrategi

Analysen er opdelt i tre hovedafsnit: Vejen ind i det højreekstre miljø, Livet i det højreekstre miljø og Vejen ud af det højreekstre miljø. Vi har valgt at opdele analysen på denne måde, fordi vi herigennem har mulighed for at klarlægge informanternes radikaliseringsproces/karriere i kronologisk rækkefølge. Hvert hovedafsnit afsluttes med en delkonklusion, hvor analyseresultaterne kort opsummeres.

I denne fase i specialeprocessen har vi været adaptive, hvilket betyder, at vi i høj grad har været ”styret” af vores empiri i behandlingen af vores data. Derfor har vi foretaget en åben kodning i Nvivo, og nogle af de temaer, som er blevet udviklet på baggrund heraf, indgår som en del af analysen (Jakobsen 2012: 177-178). I analysen har vi anvendt Wiktorowicz's fase-teori, Beckers stemplingsteori og Cohens subkulturteori til at forklare vores empiri, og undervejs er de blevet diskuteret.

5.2 Vejen ind i det højreekstre miljø

I dette afsnit vil vi undersøge hvilke sociale dynamikker, der har haft indflydelse på informanternes vej ind i det højreekstre miljø. I nedenstående afsnit bliver første del af informanternes radikaliseringsproces gennemgået med udgangspunkt i følgende overskrifter: Opvækst og skolegang, Den første kontakt, Rekrutteringen på den ekstreme højrefløj og Bevæggrunde for videre deltagelse i det højreekstre miljø.

5.2.1 Opvækst & skolegang

Fælles for alle informanterne er, at deres opvækstmiljø har haft en betydning for deres vej ind i det højreekstre miljø. Informanterne har haft forskellige opvækstvilkår og skolegange, og som analysen vil vise, har det haft indflydelse på hvilken gruppe i det højreekstre miljø, de senere blev en del af. Peter og Kristian adskiller sig væsentligt fra hinanden, når det kommer til opvækstmiljø. Peter fortæller om en opvækst, der har været ”god” og ”normal”, hvilket kommer til udtryk i nedenstående citat:

Peter: ”Jeg er født i (bynavn udeladt). Flyttede derfra, da jeg var fire, fra en lille lejlighed (...) Min mor og far ventede tvillinger, så der flyttede vi ud til en lille forstad. Og så har det været sådan en normal, god opvækst

– men med meget testosteron mellem tre knægte, og måske lidt for lidt plads på nogle tidspunkter i teenageårene (...) et åbent og ærligt forhold til mine forældre – aldrig noget negativt der” (Peter: 1).

Som det ses i ovenstående, så er der ikke noget, der tyder på, at Peter er vokset op i en familie med lav social klasse, og ud fra et subkulturelt perspektiv, burde han derfor ikke søge anerkendelse i en subkultur. Ifølge Cohen burde et barn, der er vokset op i middelklassen, ikke opleve at blive afvist eller føle sig udenfor, fordi de har forudsætningerne for at kunne leve op til middelklassens statuskriterier. At Peter alligevel ender i en gruppering på den yderste højrefløj, kan måske forklares ud fra hans oplevelser i skolen, som vil blive gennemgået nedenfor. Modsat Peter fortæller Kristian om en opvækst præget af omsorgssvigt, ballade og stoffer, hvilket beskrives på følgende måde:

Kristian: ”Jamen, min familierelation, den er ikke så stor – jeg har jo en meget splittet familie. Og begge mine forældre er alkoholikere og har været det lige siden, jeg kan huske. Og så har jeg to søskende, som jeg ikke har set i mange år (...) det var et ballademiljø og et stofmiljø” (Kristian: 56).

Ovenstående fortælling om et dårligt opvækstmiljø bliver yderligere underbygget, da Kristian beskriver, hvordan han som 17-årig blev anbragt på en institution uden for hjemmet (Kristian: 58). Ud fra Cohens perspektiv kan der argumenteres for, at Kristian er vokset op i et ”arbejderklassehjem” og kan derfor have følt sig udenfor gennem sin barndom. Dette kan have ført til, at han allerede i en tidlig alder har søgt et andet fællesskab med andre statuskriterier, som det var muligt for ham at leve op til. Kristian fortæller, at han som ung befandt sig i et ballademiljø og empirien viser da også, at han flere gange er blevet dømt for forskellige forseelser (56, 58, 62). Det tyder dermed på, at han fandt et fællesskab i det kriminelle miljø og at han, grundet sin opvækst, har kunne leve op til statuskriterierne i dette fællesskab.

Ligesom sin opvækst beskriver Kristian sin skolegang som ”dårlig”. Han havde problemer med at følge med i timerne og havde et dårligt forhold til de andre elever i klassen (Kristian: 56). Selvom Peter havde en god opvækst, oplevede han alligevel udfordringer i skolen, hvilket kommer til udtryk i nedenstående citat:

Peter: ” (...) jeg var blevet smidt ud af folkeskolen og startede på efterskole, og på efterskolen havde jeg heller ikke sådan rigtigt – jeg havde ikke taget så mange venner med mig derfra, du ved – jeg har altid været sådan lidt en outsider” (Peter: 2).

Både Kristian og Peter har altså haft en dårlig skolegang, og selvom de adskiller sig væsentligt fra hinanden i forhold til opvækstmiljø (Peter: 1; Kristian: 56), kan deres oplevelser i skolen, ud fra et subkulturelt perspektiv, have haft en betydning for hvilken gruppe, de senere blev en del af, og hvordan deres radikaliseringskarriere har udviklet sig. Det tyder på, at hverken Peter eller Kristian har kunnet leve op til de statuskriterier, som de er blevet stillet overfor i skolen og ud fra et Cohen-perspektiv, vil de derfor søge efter andre fællesskaber. Peter var med i gruppen WP, mens Kristian var hang-around til DDL, og som det ses i metodeafsnittet, kan både WP og DDL karakteriseres som en bandelignende gruppering (jf. præsentation af informanter). Både Peter og Kristian fortæller, at de altid har lavet ballade og fik fra en tidlig alder erfaringer med vold. Når informanterne fortæller om de venskaber, de trods alt knyttede i deres barndom, tyder noget på, at de allerede dengang fandt fællesskab og anerkendelse i afvigende vennekredse (Peter: 1, 5; Kristian: 57, 59). På baggrund af Beckers teori kan der argumenteres for, at de på daværende tidspunkt blev drevet i en mere afvigende retning. Dette kan have været medvirkende til, at de på et senere tidspunkt fandt statuskriterierne i en højreekstrem bandelignende gruppering nemmere at leve op til. I disse grupperinger finder de et fællesskab, hvor de bliver anerkendt, og således kan WP og DDL ses som løsningen på deres statusproblem.

Hvorvidt Peter og Kristian har oplevet en kognitiv åbning i forbindelse med deres dårlige skolegang kan diskuteres. Begge beretter om, at de er blevet mobbet og har følt sig udenfor gennem deres skolegang (Peter: 2; Kristian: 56). På baggrund af Wiktorowicz's teori kan der argumenteres for, at sådanne oplevelser kan føre til kognitive åbninger, hvilket kan have gjort, at informanterne begyndte at søge efter en mening med tilværelsen. Grupperinger som WP og DDL tilbød en klar ideologisk retning og kunne derfor fremstå tiltrækkende, hvis man manglede en mening med livet og et sted at høre til. Kristian fortæller, at han allerede som 14-årig begyndte at "genere de der udlændige" (Kristian: 57), hvilket kan være et tegn på, at han allerede, i forbindelse med sin opvækst og skolegang, fik en kognitiv åbning og begyndte at interessere sig for den højreekstreme ideologi. Der er dog meget, der tyder på, at dette ikke var tilfældet, da Kristian fortæller, at han ikke fik interesse for ideologien, før han begyndte at "hænge ud" med medlemmerne af DDL (Kristian: 58). Kristian beskriver derudover sig selv som en ballademager, og det er meget muligt, at han og hans venner gik efter tilflytterne, fordi de var "fremmede" og "mærkelige" (Kristian: 56, 59). Tilflytterne var formentlig "lette ofre" og disse provokationer, kan derfor ses som drengestreger. Modsat Kristian, fortæller Peter ikke om nogle konflikter med etniske minoriteter, mens han gik i skole, og det tyder derfor ikke på, at han, alene grundet sin dårlige skolegang, har fundet fællesskab på den yderste højrefløj. Dog beskriver Peter sig selv som en "outsider" (Peter: 2), hvilket ud fra Beckers perspektiv, kan tyde på, at han er blevet stemplet i skolen og af den grund er blevet ekskluderet fra skolens fællesskab. Hvis dette er tilfældet kan det, ifølge

Becker, have haft en selvforstærkende effekt på hans afvigende adfærd og dermed skubbet ham i en mere afvigende retning, hvilket bliver underbygget af flere eksempler i empirien (Peter: 1).

Derimod fortæller Søren, at han både har haft en god opvækst og en problemfri skolegang, hvor han ikke havde udfordringer med at finde venner (Søren: 19, 28). Alt dette tyder på, at han, ud fra et subkulturelt perspektiv, burde kunne leve op til middelklassens statuskriterier, fordi han selv var en del af denne. Søren har været interesseret og aktiv i politik, siden han fyldte 13 år, og han fortæller, at det var denne interesse, der fik ham til at melde sig ind i den højreekstreme gruppering Dansk Front (Søren: 20). Som det før er blevet nævnt, kan denne gruppering betegnes som en bandelignende gruppe (jf. præsentation af informanter). Med denne antagelse kan der stilles spørgsmålstegn ved Cohens tese om, at det kun er individer fra lavere sociale klasser, der søger henimod en subkultur. Ligeledes finder vi heller ingen eksempler i empirien på, at Søren skulle have oplevet en kognitiv åbning i skolen eller i hjemmet. Han fortæller, at begge hans forældre havde fuldtidsarbejde, og at han ikke havde nogle familiemedlemmer, der *"hverken har været socialt udsat, drak, noget som helst"* (Søren: 19). Sørens deltagelse i en højreekstrem gruppe, kan altså heller ikke forklares ud Wiktorowicz's teori. Som analysen senere vil vise, er der andre faktorer, der gør sig gældende for Sørens indgang til det højreekstreme miljø.

Lars fortæller os ikke noget om sin skolegang, men siger om sit opvækstmiljø, at:

Lars: *"I forhold til min politiske overbevisning, så er det måske værd at sige – at jeg sådan ligesom er født ind i Fremskridtspartiet, at min far var med til at stifte det tilbage i 1973, og det derfor har været en del af min opvækst (...)"* (Lars: 36).

Lars er altså *"født ind i Fremskridtspartiet"*, og da han som 13-årig blev aktiv i politik, var det også i dette partis ungdomsafdeling (Lars: 50). Senere brugte han otte år i parties hovedbestyrelse, hvorefter han engagerede sig i græsrods politik og stiftede partiet De National-Liberale (Lars: 36). Højrefløjens ideologi ser altså ud til at have præget Lars' opvækst og senere hans politiske karriere og standpunkt. Lars har, efter eget udsagn, aldrig gået ind for politisk vold (Lars: 47), og de ovennævnte partier er heller ikke kendt for voldelige episoder i samme omfang som WP, DDL eller Dansk Front (jf. præsentation af informanter). Dermed startede Lars i politiske organisationer, som fremstod mindre voldsparate, end det er tilfældet for de tre øvrige informanter. Ligesom Søren, er der ikke noget i empirien, der peger i retning af, at Lars på dette tidspunkt skulle have oplevet en kognitiv åbning. Denne anderledes indgang til det højreekstreme miljø kan måske forklares ud fra Wiktorowicz's teori. Lars' familie har altid været politisk aktive, og det kunne derfor meget

vel tænkes, at han gennem sin opvækst har knyttet bånd til mange i det højreekstreme miljø. Den tillidsfulde relation til miljøets medlemmer kan, ifølge Wiktorowicz, have medført, at han ikke i samme omfang som andre har været skeptisk over for miljøets budskaber.

5.2.2 Den første kontakt

Fælles for Peter, Kristian og Søren er, at de kom i kontakt med det højreekstreme miljø gennem personer i deres omgangskreds (Kristian: 57; Søren: 19). Særligt for Peters historie er, at han kort tid før sin indtræden i miljøet (WP), var udsat for to grove overfald. Han beskriver episoderne på følgende måde:

Peter: *"(...) Jeg tror at – hadet, eller i hvert fald irritationerne mod fremmede kom fra egne oplevelser – hvad har jeg været en 18 år eller sådan noget – inden for en måned, der bliver jeg røvet af to indvandrere i Aarhus med et oversavet jagtgevær, som var skarpladt, fandt vi ud af bagefter (...) Enten var det før eller efter et par uger, der blev jeg overfaldet af fem indvandrere (...) hver gang jeg kom op og stå og fik ham ned, der slåssede imod mig, så rev de andre mig ned igen"* (Peter: 1).

Som det fremgår i citatet, var det, ifølge Peter, disse voldsomme oplevelser, der skabte grobund for hadet mod "fremmede". Denne måde at omtale indvandrere på vidner om, at han stadig har en os/dem-tankegang. Måden, hvorpå han kom i kontakt med det højreekstreme miljø (WP), beskriver han således:

Peter: *" (...) Det er sjovt, hvordan tingene nogle gange ramler på de rigtige tidspunkter, hvis man kan sige det sådan – efter de her episoder (overfald, red.), i den tid boede jeg i et hus (...) Og jeg har set den her underbo nogle gange med en joint bag øret og – du ved – sådan en rimelig hård type (...) en aften havde jeg en pige med hjemme – hende her pigen, hun ville gerne være sammen med mig, hvis vi kunne ryge en joint, og jeg gjorde egentlig ikke i sådan noget på det tidspunkt, men jeg havde jo set ham underboen rende med en joint bag øret, så jeg tænkte 'fuck det, jeg render sgu lige ned til ham' (...) jeg fortæller ham situationen, og han hjælper mig selvfølgelig, og så bliver vi venner mig og ham – og så, efter de her episoder, der tager han fat i mig og spørger, om jeg ser fodbold – tænkte det var et mærkeligt spørgsmål (...) så siger jeg – nej, det gjorde jeg egentlig ikke, men jeg følger da lidt med. Nå, jamen hvem jeg holdte med, og så siger jeg – jamen, jeg holder med Aarhus, altså jeg holder med AGF. Nå, okay. Jamen det var han glad for at høre. Så spurgte han, om jeg kunne tænke mig at komme med ud og se fodbold. Og mine tanker, de var jo slet ikke i noget – overhovedet kriminelt – jeg tænkte bare, fedt man, nye venner, jeg havde ikke så mange venner på det tidspunkt"* (Peter: 2).

Som det ses i citatet, blev Peter introduceret til det højreekstreme miljø af sin underbo. Dog var han efter eget udsagn ikke selv bevidst om, at invitationen til fodboldkampen også indebar et møde med WP, da han takkede ja til invitationen (Peter: 3). Det fandt han først ud af, da en person, som også kendte underboen, spurgte, om han var klar over, hvad det var for nogle mennesker, han skulle ind og se fodbold sammen med (Peter: 5). Om underboen bevidst undlod at fortælle Peter, at fodboldkampen var i selskab med WP, er svært at sige, men ud fra Peters fortællinger, er der ikke noget, der tyder på, at det blot var en forglemmelse.

Selvom Peter blev gjort opmærksom på, at fodboldkampen var i selskab med WP, valgte han alligevel at tage afsted. Set i lyset af Wiktorowicz's teori kan hans manglende afstandstagen til WP skyldes, at han i forbindelse med overfaldene oplevede en kognitiv åbning. Som det fremgår af citatet, blev han inviteret på et tidspunkt i sit liv, hvor han ikke havde særlig mange venner. Samtidig var han næsten lige blevet fyret som følge af finanskrisen (Peter: 3). Ud fra en teoretisk betragtning er det ikke usandsynligt, at disse omstændigheder har været med til at forme eller forstærke hans kognitive åbning. På baggrund af Wiktorowicz's teori kan der argumenteres for, at dette har gjort ham mere åben og modtagelig overfor WP og deres ideologi.

Peters beskrivelse viser, at han blev rekrutteret til WP gennem en fodboldkamp. Om underboen med sin invitation bevidst forsøgte at rekruttere Peter er svært at sige, men ud fra et Wiktorowicz-perspektiv er det ikke utænkeligt, at han forsøgte at udnytte det potentiale, der lå i Peters kognitive åbning. Set ud fra et andet perspektiv kan invitationen også tolkes som en venskabelig gestus uden nogen bagtanker. Ud fra Peters fortællinger er der noget, der tyder på, at underboen gik efter en bestemt type. Det kommer bl.a. til udtryk i følgende citat, hvor Peter kommer med sit bud på, hvorfor han blev inviteret med til kampen: *"Jamen, både på grund af drugs og – og så bare min væremåde, altså (...) jeg var sådan hold-dig-væk-typen (griner)"* (Peter: 6). At WP har anvendt fodboldkampe til at hverve nye medlemmer og gået efter bestemte typer, kommer også til udtryk i nedenstående citat, hvor Peter fortæller om sine egne erfaringer med rekruttering:

Peter: *"Man vil jo altid gå efter – hvad skal man sige, målgruppe – når jeg tænker målgruppe, så er det jo fodboldfans, fordi – hvis du tager 30.000 fodboldfans, så vil der være nogen, der har flere ekstreme holdninger end andre – og det er dem, vi skal ud og finde (...) nogle gik jo efter dem, som bare var slukket oppe i hovedet, vi havde jo dem, som bare var røget ind og ud af det ene og det andet og havde diagnoser"* (Peter: 6, 7).

I modsætning til Peter, har Kristians indtræden i det højreekstreme miljø foregået over en længere periode og har derfor været mere glidende. I forrige afsnit blev det diskuteret, om Kristians dårlige opvækstmiljø og skolegang havde medført en kognitiv åbning og dermed påvirket ham i retning af DDL. Dog viser empirien, at

det formentlig ikke var den eneste årsag. Kristian beskriver nemlig, hvordan flere af hans venner har haft dårlige oplevelser med "udlændinge", og at det bl.a. gjorde, at han "blev træt af dem":

Kristian: "De (udlændinge, red.) var bare trælse, altså på den måde, de var over for andre. De var jo også med til at true og røve og – der er da mange episoder, hvor mine venner, de har været udsat. Jeg tror, det er sådan nogle oplevelser, som gør, at man bliver hurtigt træt af dem, og så måske reagerer på det" (Kristian: 58).

De dårlige oplevelser, som Kristian beskriver i ovenstående citat, sammen med hans dårlige opvækst og skolegang, kan, ifølge Wiktorowicz, have resulteret i en kognitiv åbning, som har gjort ham mere modtagelig over for den højreekstreme ideologi. Ud fra et Wiktorowicz-perspektiv kan disse oplevelser have givet ham en følelse af, at noget bør gøres, hvilket kan forklare, hvorfor han bevægede sig i en mere afvigende/ekstrem retning. Noget andet, som kan være medvirkende til, at Kristian har bevæget sig i retning af en højreekstrem gruppe, er hans tidligere tilknytning til det kriminelle miljø. Som det er blevet gennemgået i forrige afsnit, er Kristian dømt for flere kriminelle forhold og beskriver sig selv som en ballademager, hvilket også kendetegnede den vennekreds, han begik sig i (Kristian: 56, 58, 59, 62). Den viden, som Kristian og hans venner har fået ved at deltage i kriminelle handlinger og begå sig i kriminelle miljøer, kan ud fra et subkulturelt perspektiv have været en fordel, da de senere stiftede bekendtskab med enten rocker- og/eller højreekstreme grupper (Kristian: 56). Bevægelserne mellem kriminelle og ekstreme miljøer er et fænomen, som i fagsprog betegnes som "crime terror nexus" eller "cross-over" (Basra & Neumann 2016; Christensen & Mørck 2017). Kristian fortæller, at han havde bekendte fra det højreekstreme miljø, som endte i rockergruppen Satudarah (med en overrepræsentation af ikke-etniske danskere) og nogle bekendte med en kriminel baggrund, som endte i DDL, ligesom ham selv (Kristian: 59). At både ham og hans venner endte i et afvigende miljø tyder på, at de havde nemmere ved at blive en del af fællesskabet i kriminelle- og/eller ekstreme miljøer, fordi de allerede på forhånd kendte nogle af de spilleregler, der gjaldt i sådanne miljøer. De havde derfor bedre forudsætninger for at leve op til statuskriterierne i denne type af miljøer, end de havde for at leve op til dem, der fandtes i det konventionelle samfund. Springet mellem en højreekstrem gruppe og Satudarah vidner om, at ideologien ikke har været grundlag for deltagelsen i nogle af grupperne. Hvis man ikke kan leve op til de normer og regler, som det konventionelle samfund stiller op, har man måske ikke andet valg end at skifte mellem forskellige kriminelle og/eller ekstreme grupperinger. I Kristians tilfælde bevægede han sig fra et kriminelt miljø over til den højreekstreme gruppe DDL. Han begrundede selv skiftet med, at hans daværende omgangskreds fra det kriminelle miljø blev en del af DDL, og så fulgte han ellers bare med (Kristian: 56). Det viser, at relationer og fællesskab spiller en væsentlig rolle i forbindelse med hvilken gruppe, man bliver en del af. Kristian forklarer videre, at interessen for den højreekstreme ideologi

først kom efter, at han begyndte at "hænge ud" med medlemmer af DDL (Kristian: 57), hvilket tyder på, at han ikke opsøgte gruppen på baggrund af deres politiske standpunkt, men nærmere grundet det fællesskab, som han fandt i denne gruppering. Dette underbygger argumentet om, at Kristians relationer har spillet en væsentlig rolle for, hvorvidt han blev rocker, kriminel, højreekstrem eller noget helt fjerde.

Ligesom Lars og Kristian stiftede Søren bekendtskab med det højreekstreme miljø i en tidlig alder. Måden, hvorpå han kom i kontakt med det højreekstreme miljø første gang (Dansk Front), beskriver han således:

Søren: "(...) hvis jeg tænker på det, så er det egentlig lidt uklart, hvordan jeg sådan helt præcist kom ind i det, men jeg tror, at jeg fra sådan en forholdsvis ung alder begyndte at gå lidt op i politik og sådan nogle ting, og til at starte med, havde det egentlig ikke så meget med indvandring at gøre, det kom sådan lidt senere hen, og det var egentlig ikke fordi, jeg som sådan havde et had til andre mennesker, jeg tror bare, at jeg havde en meget stor forkærlighed for Danmark og de danske værdier – og så tror jeg, at jeg gennem det begyndte sådan at søge lidt ind på – hvordan og hvorledes, og så mødte jeg en af min storebrors gode kammerater, som var meget inde i det (...) første gang, jeg mødte ham (storebrors kammerat, red.), det var til en fest min storebror holdte, han var to år ældre end mig – og så tror jeg egentlig bare, jeg faldt lidt i snak med ham, og han er typen, der er meget glad for at ytre sig, især når han er fuld – og jeg tror egentlig bare, at jeg syntes, det var fedt at snakke med nogen, der havde lidt samme holdninger (...)" (Søren: 19, 20).

Han fortæller videre, at han var omkring de 13 år (Søren: 20). Som tidligere nævnt er der ikke noget i vores empiri, der indikerer, at Søren skulle have oplevet en kognitiv åbning i sit opvækstmiljø i form af ustabile familieforhold og/eller dårlig skolegang. Som det ses i citatet, var Søren politisk interesseret på det tidspunkt, hvor han mødte storebrorens kammerat. Set i lyset af Wiktorowicz's teori kan samtalen, de havde omhandlende politik, måske have sat gang i nogle tanker, der har skubbet ham i en mere afvigende/ekstrem retning. Samtidig kunne man forestille sig, at han i kraft af sin unge alder har været mere letpåvirkelig.

Ifølge Søren var det storebrorens kammerat, der introducerede ham for det højreekstreme miljø (Søren: 22). Han fortæller, at han til at starte med blev præsenteret for en lille gruppe og ud fra empirien, er der noget, der tyder på, at det har påvirket ham i en mere afvigende/ekstrem retning, hvilket bl.a. kommer til udtryk i følgende citat: *"(...) når man møder flere inden for samme miljø – snakker med dem og hører deres holdninger, så bliver den forstærket (ens egen holdning, red.)"* (Søren: 22). Han fortæller videre, at han var 15 år første gang, han deltog i en demonstration, hvor der ca. var 150 deltagere fra den ekstreme højrefløj (Søren: 22-23). Ud fra et Wiktorowicz-perspektiv kan Søren's interaktion med medlemmer fra det højreekstreme miljø

have fremprovokeret en form for kognitiv åbning, hvilket kan forklare, hvorfor han blev medlem af Dansk Front. Modsat kan der argumenteres for, at han ikke har oplevet en kognitiv åbning, inden han valgte at melde sig ind i Dansk Front, og derfor kan der stilles spørgsmålstejn ved Wiktorowiczs tese om, at radikaliseringsprocessen forløber sig i en bestemt kronologisk rækkefølge. Denne kritik bliver også underbygget i nedenstående citat, hvor Søren fortæller om "folk", der kom ind i Dansk Front og først *efterfølgende* begyndte at adoptere gruppens referenceramme:

Søren: " (...) der er ingen tvivl om, at du blev guidet meget kraftigt i en retning (...) du fandt hurtigt ud af, eller folk fandt hurtigt ud af, hvem personer så op til, og så var der ligesom nogle af dem, der lidt overtog og fortalte nogle historier og fortalte om deres holdninger (...) du får folk ind, der har lidt samme holdning, og så får du den pudset lidt – så du passer ind i deres holdninger" (Søren: 33).

5.2.3 Rekrutteringen på den ekstreme højrefløj

Ud fra Peter og Søren's fortællinger er der noget, der tyder på, at sociale aktiviteter og netværk fungerede som rekrutteringsmekanismer i det højreekstreme miljø dengang, de var en del af det (Søren: 20, 22; Peter: 14). Det kommer bl.a. til udtryk i nedenstående citat, hvor Peter indirekte fortæller, at han via sociale arrangementer forsøgte at hverve nye medlemmer til WP:

Peter: " (...) hvis de (unge mennesker, red.) bare har haft nogle – ligesom jeg – dårlige episoder i deres liv, nogle uheldige konflikter – uheldige sammenstød, med enten indvandrere eller med venstrefløjen eller med fodboldfans, hvis de bare kan se en lille smule i det, du siger – jamen, så følte jeg, at jeg kunne få dem, det vil sige – kom med ud og se, hvad vi laver, vi er stille og rolige fyre, vi passer på hinanden (...)" (Peter: 7).

Peters fortælling vidner om, at han var af den opfattelse, at han lettere kunne påvirke sårbare unge i en afvigende/ekstrem retning. Han fortæller videre, at de sociale aktiviteter bl.a. indebar fester, stoffer, sommerhusture og fodboldkampe (Peter: 7, 14, 18). Noget tyder på, at han var bevidst om, at andre mennesker måske havde et indtryk af, at WP udelukkende handlede om fodboldkampe og vold. Ved at tage potentielle medlemmer med til forskellige sociale aktiviteter kunne han vise, at dét at være medlem af WP også handlede om meget andet som f.eks. fællesskab og loyalitet. Ud fra egne oplevelser og erfaringer kunne det tænkes, at han har vidst, at det var noget, der kunne virke tiltrækkende på de sårbare unge. Om han var strategisk i sine overvejelser er svært at sige, men hans beskrivelse peger i den retning. Det kommer også til udtryk i nedenstående citat, hvor han fortæller, hvordan WP via netværk forsøgte at hverve nye medlemmer:

Peter: " (...) du snakkede med folk, det var gennem folk, gennem venner, fordi – når du fik en med, så kunne det være, at han havde tre, hvor du kunne bruge en eller to af dem, altså sådan var det hele tiden – 'har du nogle venner', det var det, vi altid gjorde" (Peter: 14).

Som det fremgår i citatet, var det kun nogen, der kunne "bruges". Det underbygger tidligere antagelse om, at WP gik efter nogle bestemte typer. Det var altså ikke hvem som helst, der kunne få medlemskab i WP. Modsat fortæller Søren, at medlemmer af Dansk Front forsøgte at rekruttere bredt i deres omgangskreds og alle, der havde lyst til at være en del af det, var velkomne i gruppen (Søren: 22). Han fortæller videre, at Dansk Front også rekrutterede nye medlemmer gennem demonstrationer:

Søren: "Man gik jo tit og ofte en demonstrationsrute – man havde sagt til politiet, 'vi går den her rute og slutter her, og så var der taler og så videre (...) jeg tror egentlig bare, det sådan primært var for at skabe opmærksomhed, og hvis der så var nogle, der fik interesse, så snakkede man om det (...)" (Søren: 22).

Som det ses i citatet blev demonstrationerne primært afholdt for at skabe opmærksomhed og i forbindelse hermed, blev der holdt taler. Han siger ikke noget om indholdet i disse, men i og med at nogle fik interesse for dem, er det i lyset af Wiktorowicz teori nærliggende at tro, at de har haft succes med at skabe og/eller forstærke nogle kognitive åbninger. Ligesom Peter har Søren været med til at hverve nye medlemmer, dog var han ikke selv bevidst herom, hvilket kommer til udtryk i følgende citat:

Søren: " (...) jeg havde ikke behov for at rekruttere folk (...) altså, jeg havde ikke noget problem med at skulle snakke med folk, om hvad det handlede om, jeg var bare ikke typen, der havde det med at sige 'jamen, så skal du da med her' – jeg syntes, det skulle være op til folk selv, jeg kunne godt invitere folk med til et arrangement, hvor de så kunne få et indblik i, hvad det var, men jeg var ikke den der fødte type, der skulle sige til dem – 'det her, det er lige dig'" (Søren: 22).

Som det fremgår i citatet, har Søren indimellem inviteret "folk" med til arrangementer. Han fortæller, at det var personer i hans netværk, som "stod lidt i en gråzone", der i interaktionen med ham udviste interesse for den højreekstreme ideologi (Søren: 20). Dét, at han inviterede dem med til arrangementer kan i lyset af Wiktorowicz teori have skubbet dem i en mere afvigende/ekstrem retning. På den måde kan man sige, at han har været med til at hverve nye medlemmer uden selv at være bevidst herom. Det viser, at der ikke altid ligger en strategisk overvejelse bag rekrutteringen.

5.2.4 Bevæggrunde for videre deltagelse i det højreekstremer miljø

Når informanterne har haft den første kontakt med det højreekstremer miljø, har de flere forskellige bevæggrunde for at fortsætte deres vej videre ind i miljøet. For både Peter og Kristian betød fællesskab, anerkendelse og tryghed meget (Kristian: 58). Det kommer bl.a. til udtryk i nedenstående citat, hvor Peter fortæller, hvordan han havde det første gang, han var med til fodboldkamp sammen med WP:

Peter: " (...) altså, de (WP-medlemmer, red.) var ikke bange for at bakke hinanden op – uanset hvad det egentlig var. Altså, vi er fucking venner, 'jeg har din ryg' – sådan var det ikke med andre. Folk, de sagde det jo bare dengang, og hvis der så endelig var noget, så fandt du så ud af, hvem der egentlig havde din ryg. Men her vidste du det. Du vidste at – her er du safe" (Peter: 3).

Citatet er et eksempel på, hvordan Peter føler sig både tryk og som en del af fællesskabet allerede under den første fodboldkamp med medlemmerne fra WP, og Kristian beskriver de samme følelser i miljøet omkring DDL (Kristian: 58). Både Peter og Kristian har oplevet at blive ekskluderet fra det konventionelle fællesskab i folkeskolen og ud fra et subkulturelt perspektiv, kunne det tænkes, at de har søgt anerkendelse i et andet fællesskab. Noget tyder på, at deres behov for fællesskab, anerkendelse og tryghed blev dækket i grupperne på den yderste højrefløj. På baggrund af Cohens teori kan der argumenteres for, at informanternes opvækst og skolegang har gjort dem i stand til at vide hvilke statuskriterier, der gjorde sig gældende i disse grupper – og som følge heraf, har de hurtigt kunne tilpasse sig og blive en del af fællesskabet på den ekstreme højrefløj. Alle informanterne peger på fællesskab som en af de vigtigste faktorer, når de skal forklare, hvorfor *andre* går ind i grupper på den yderste højrefløj (Peter: 7; Søren: 27, 35; Lars: 47; Kristian: 58). Samtidig beskriver de nogle af gruppens medlemmer som "ensomme", "omsorgssvigtet" og "psykisk og socialt sårbare" (Peter: 7; Søren: 22, 35; Lars: 54; Kristian: 58-59). Disse udtalelser underbygger Cohens tese om, at det er de udsatte mennesker, der finder fællesskab og samhørighed i afvigende og/eller ekstreme grupper. I et tidligere afsnit er det blevet gennemgået, hvordan der ud fra et subkulturelt perspektiv kan argumenteres for, at både Peter og Kristian er blevet en del af gruppen på baggrund af netop disse årsager.

Ud over behovet for fællesskab og tryghed deltager både Peter og Kristian jævnligt i slagsmål af forskellig karakter. Kristian fortæller, hvordan han har haft "*behov for at udtrykke sig voldeligt over for andre*", mens Peter siger, at "*det var en fucking fed følelse*" at slå (Kristian: 58; Peter: 5). Nedenfor fortæller han om den følelse han havde, da han første gang deltog i et slagsmål sammen med WP:

Peter: ” (...) altså, det var et adrenalinsus, jeg aldrig nogensinde havde fået, før af noget andet – altså, jeg har kørt cross, og jeg har sprunget ud fra tage, og jeg har – jamen du ved, alt muligt (...) Men det der – nej, puha den følelse der” (Peter 5).

Da både Peter og Kristian har erfaringer med slagsmål fra deres tidligere oplevelser i det kriminelle og/eller afvigende miljø (jf. opvækst og skolegang), kan der ud fra Cohens teori argumenteres for, at informanterne i disse situationer ville kunne høste anerkendelse, da sådanne evner bliver anerkendt i store dele af det højreekstreme miljø. Deres tidligere erfaringer blev derfor en fordel for dem ved indtrædelse i det ekstreme miljø, da de var i stand til at udnytte deres tidligere erfaringer fra andre afvigende grupper, i nye sammenhænge på den yderste højrefløj.

Modsat Peter og Kristian har både Søren og Lars haft politiske argumenter for deres videre deltagelse i det højreekstreme miljø. De var begge to aktive i politik fra de var 13 år, og virkede begge to velovervejede i deres argumentation for denne ideologiske overbevisning (Søren: 20; Lars: 36, 44). Søren beskriver, at han syntes, det var ”fedt at snakke med andre, der havde lidt samme holdninger”, og han forklarer, at han godt kunne lide ”at rykke på sine egne og andre folks tanker” (Søren: 20). Lars fortæller, at det udelukkende var politik og ikke venskab, der var hans bevæggrund for at mødes med andre på den yderste højrefløj:

Lars: ” (...) jeg vil da sige, at man blev jo ikke mere venner – de fleste har jeg jo haft kontakt til udelukkende gennem politik. Det er ikke sådan, vi skulle ud og spise en burger eller et eller andet – altså, det har været i forbindelse med politiske arrangementer eller aktivisme eller et eller andet, at man har ses” (Lars: 45).

Som det ses i citatet, så vægtede de politiske mål højere end fællesskabet, og det tyder på, at der ikke har været samme behov for fællesskab hos Søren og Lars som for specialets to andre informanter. Måske fordi disse to informanter har middelklassestatus og allerede får anerkendelse i det konventionelle samfund (jf. opvækst og skolegang). Både Søren og Lars fortæller, at de havde venner i- og uden for det kriminelle og/eller højreekstreme miljø (Søren: 28; Lars: 36), og disse venner vil, ud fra et subkulturelt perspektiv, kunne opfylde deres behov for anerkendelse. De har dermed ikke brug for at søge et fællesskab i det højreekstreme miljø i samme grad, som det var tilfældet for Peter og Kristian. Ovennævnte faktorer kan derfor have haft en indflydelse på informanternes senere radikaliseringskarriere.

5.3 Delkonklusion

Ud fra første del af analysen kan det konkluderes, at opvækst og skolegang har indflydelse på hvilke grupper i det højreekstreme miljø, man finder tiltrækkende. Personer, som kommer fra en familie med lav social status og/eller har haft en vanskelig skolegang, bliver i højere grad tiltrukket af bandelignende grupper. Det skyldes, at de her har mulighed for at leve op til statuskriterierne og derigennem få dækket deres behov for anerkendelse. Fælles for disse mennesker er, at de primært er motiveret af det fællesskab, som de oplever at være en del af i grupperne. Modsat bliver personer, som kommer fra en middelklassefamilie, i højere grad tiltrukket af det politiske aspekt i grupperne. For dem fylder ideologien mere end fællesskabet.

Det kan også konkluderes, at det ofte er gennem socialt netværk og omgangskreds, at den første kontakt til den ekstreme gruppe opstår. Det ser ud til, at grupperne i det højreekstreme miljø ofte inviterer mennesker i deres omgangskreds med til sociale aktiviteter, og anvender dette som en form for rekrutteringskanal. Det kan dog ikke udelukkes, at nogle af invitationerne bare skal ses som en venskabelig gestus og ikke en bevidst rekrutteringsstrategi. Ligesom der kan stilles spørgsmålstejn ved om sociale aktiviteter bliver benyttet som en bevidst rekrutteringsstrategi, stilles der i analysen også spørgsmålstejn ved, om radikaliseringsprocessen altid følger en bestemt kronologisk rækkefølge. Der argumenteres for, at man godt kan blive medlem af en gruppe, uden først at have været gennem en kognitiv åbning, en adoption af gruppens referenceramme og en socialiseringsproces. Noget tyder på, at disse ting kan ske gradvist efter indtrædelsen.

Samtidig viser analysen, at der er en bevægelse mellem kriminelle miljøer og de bandelignende grupperinger i det højreekstreme miljø. Hvis man har erfaring fra kriminelle miljøer, vil man allerede ved indtrædelsen i en bandelignende gruppe kunne leve op til statuskriterierne, hvilket gør det mere attraktivt at deltage i disse grupper.

5.4 Livet i det højreekstreme miljø

I dette afsnit vil vi undersøge hvilke sociale dynamikker, der foregår i- og omkring det højreekstreme miljø. I nedenstående afsnit bliver anden og sidste del af informanternes radikaliseringsproces gennemgået med udgangspunkt i følgende overskrifter: Fra moderat til ekstrem, Fastholdelse i det højreekstreme miljø og Samfundets syn på højreekstemister & håndteringen heraf.

5.4.1 Fra moderat til ekstrem

Efter mange år som medlem i politiske organisationer, træder Lars ind i en mere bandelignende gruppering, da han bliver medlem af Right Wings (jf. præsentation af informanter) efter hans fars død. I nedenstående citat fortæller han om sine bevæggrunde for at blive en del af denne gruppering:

Lars: *"Altså, det der med Right Wings, det førte jo ikke nogen vegne. Der var jo ikke nogen politisk mening med det (...) for mit vedkommende var det en måde at håndtere min fars død på. Jeg stod med sådan en tomhed, som jeg skulle erstatte med et eller andet – det blev så Right Wings. Jeg havde jo ingen interesse i at havne i noget, der kunne minde om konflikt med kriminelle indvandremiljøer. Og da det nået dertil, så var det bare luk og sluk, fordi det var ikke min plan – det var ikke min vision"* (Lars: 51-52).

Hvis Lars ikke var i stand til at tackle den personlige krise, som hans fars død kan have medført, kunne der opstå en kognitiv åbning. Ud fra Wiktorowicz's perspektiv har Lars som følge af dette dødsfald, forsøgt at finde meningen med livet og har brugt deltagelsen i Right Wings til at udfylde det tomrum, han oplevede efter hans fars bortgang. Dette kan have skubbet Lars i en mere afvigende/ekstrem retning, hvor han går fra mindre voldsparate, politiske organisationer til mere voldsparate, bandelignende grupperinger. Dog tyder citatet samtidig på, at den politiske vision, som Lars havde, ikke ændrede sig i forbindelse med indtrædelsen i Right Wings. Han beskriver, at gruppen ikke havde nogen politisk mening, og at han lukkede den ned, da hans vision ikke blev indfriet. Som det senere vil blive gennemgået, har Lars kun været involveret i én voldsepisode, hvilket underbygger vores antagelse om, at han ikke blev mere voldsparat efter hans fars død og indtrædelsen i Right Wings. Dette modsiger Wiktorowicz's tese om, at Lars' holdninger vil blive mere ekstreme efter en kognitive åbning. Modsat Lars, fortæller Søren, hvordan vold var en del af gruppen, Dansk Front, og hvordan hans holdning til volden gradvist blev ændret:

Søren: *" (...) der var ikke nogen grund til at tage en diskussion – eller en slåskamp med dem (antifascister, red). Jeg har altid været sådan – min far, han har altid dyrket rigtig meget kampsport og altid lært mig det der med 'du slås en og en' (...) lige i starten tænkte jeg, 'okay – det var måske lige voldsomt nok', men igen – man havde også flere gange været overfaldet og forsøgt overfaldet af dem (antifascister, red.), så jeg tror følelsen var lidt, altså – gengæld* (Søren: 24).

Som det ses i ovenstående citat, så syntes Søren til at starte med, at den vold, der blev begået af gruppens medlemmer var "lige voldsom nok", men i takt med at hans radikaliseringskarriere udviklede sig, begyndte han at acceptere volden som "gengæld". Set i lyset af Wiktorowicz's teori kan dette være et tegn på, at Søren

her begyndte at adoptere gruppens referenceramme. Han beskriver ligeledes, hvordan hans holdning løbende ændrede sig, og hvordan han med tiden syntes bedre og bedre om at slå (Søren: 24). Ud fra et Wiktorowicz-perspektiv er der noget, der tyder på, at han i interaktionen med de andre medlemmer blev socialiseret ind i gruppen forstået på den måde, at han gik fra at have ekstreme holdninger til at begå ekstreme handlinger i form af vold mod gruppens modstandere. Ud fra et Becker-perspektiv kan der videre argumenteres for, at der ligger et læringsperspektiv i Sørens fortælling, idet han med tiden lærte at få "smag" for at slå. På baggrund af Wiktorowiczs og Beckers teori kan der argumenteres for, at hans deltagelse i Dansk Front har skubbet ham i en mere afvigende/ekstrem retning.

Der ses ikke samme tendens hos Peter og Kristian. Begge var voldsparate allerede inden, de blev en del af det højreekstreme miljø og som tidligere nævnt, havde de begge erfaringer med slagsmål (jf. bevæggrunde for deltagelsen i det højreekstreme miljø). Peter fortæller, at "fodbold kunne rave ham en høstak", og at fællesskabet i gruppen var vigtigere end den højreekstreme ideologi (Peter: 7, 14). Kristian medgiver, at fællesskabet var det, der fyldte mest, og at ideologien først kom efter, at han blev hang-around til DDL (Kristian: 58). Ud fra disse fortællinger kan det tyde på, at hverken Peter eller Kristian var særlig interesseret i den politiske agenda hos grupperne, men måske nærmere brugte denne ideologi som undskyldning for at få afløb for deres aggressioner. Specialets fjerde informant, Lars, går ikke ind for politisk vold (Lars: 47), og har efter eget udsagn kun været involveret i en enkelt voldsepisode, som han beskriver således:

Lars: *"Der var engang nogle AFA-fyre, der ville overfalde (navn udeladt) inde i København til en demonstration. De fik sneget sig forbi politiet (...) jeg tænkte 'arh, fandeme nej'. Det syntes jeg ikke lige de skulle, så jeg løb hen, og så gav jeg ham der et par på hovedet. Og så kom politiet og tog over og fjernede ham – og det er sådan set den eneste gang, at der har været noget (...)"* (Lars: 40).

Grunden til, at Lars var mindre voldsparat, kan måske skyldes hans mangeårige tilknytning til politiske organisationer, som generelt fremstår mindre voldelige (jf. præsentation af informanter). Han argumenterer ligefrem for, at denne form for organisationer skulle have en afradikaliserende effekt på medlemmerne:

Lars: *"Nej, jeg syntes ikke der var noget ekstremt ved Vederfølner, tværtimod så syntes jeg (...) jeg syntes jo, at vi fungerede afradikaliserende – i forhold til alternativet. Fordi, før Vederfølner, der var der et dårligere alternativ. Det var Dansk Front, hvor folk kom ind og mødte nazister. Det gjorde man ikke hos os. Det var også sådan, at hvis det virkelig var det, man var til, jamen så kunne man melde sig indovre hos støvlerne i DNF, og*

drikke bajere nede på havnen og tage heroin, og hvad de ellers lavede af skøre ting – genere Gud og enhver mand. Så jeg syntes jo ikke, at vi var radikaliserende – på nogen måde” (Lars: 43).

Som det ses i citatet, mener Lars, at organisationen, Vederfølner, var afradikaliserende. Han fortæller videre, at gruppen fungerede som en forening, der havde temaaftner, hvor politik kunne diskuteres, og holdninger kunne udfordres (Lars: 45). Søren bakker dette standpunkt op, idet han giver udtryk for, at en større accept, diskussion og udfordring af ekstreme holdninger hos unge mennesker ville virke afradikaliserende (Søren: 31-32). Hvis unge mennesker i højreekstreme miljøer bliver udfordret på deres referenceramme, kan det måske rykke deres holdning i en mindre afvigende/ekstrem retning.

Lars mener ikke kun, at det er de politiske organisationer, der har en afradikaliserende effekt. I nedenstående citat nævner han også DDL og Right Wings som organisationer, der ”samler mennesker op”:

Lars: ” (...) og der syntes jeg, at det er vigtigt at have nogle alternativer, for eksempel Vederfølner eller Danish Defence League og Right Wings – de har samlet de her mennesker op, så de ikke havnede ude ved nazitossierne, for at sige det rent ud” (Lars: 41).

Som det er gennemgået i specialets metodeafsnit kan både DDL og Right Wings karakteriseres som bandelignende grupperinger (jf. præsentation af informanter). Kristian har været hang-around til netop DDL, og fortæller både om planlagte og spontane slagsmål mod gruppens modstandere (Kristian: 58). Det modsiger Lars’ påstand om, at DLL skulle have en afradikaliserende virkning på medlemmerne. Dermed kan der stilles spørgsmålstegn ved, om de forskellige grupper/organisationer på den yderste højrefløj reelt fungerer som en afradikaliserende instans, eller om effekten er den modsatte. Med udgangspunkt i analysen kan der argumenteres for, at bandelignende grupperinger fungerer som en glidebane mod radikaliserende, hvorimod de politiske organisationer mere fungerer som en barriere mod radikaliserende. Som nævnt i metodeafsnittet kan det være svært at lave en skarp opdeling af grupperne/organisationerne, fordi de på mange områder overlapper hinanden. Derfor skal der tages forbehold for, at det i virkeligheden ikke er så sort/hvidt i forhold til hvilke grupper/organisationer, der har en radikaliserende eller afradikaliserende effekt.

At interaktionen i de højreekstreme grupper/organisationer skulle have en afradikaliserende virkning, kommer også til udtryk i nedenstående citat, hvor Lars fortæller, at det netop er de mennesker, som *ikke* bliver udfordret på deres holdninger, der er de mest farlige, hvad angår højreekstrem terror:

Lars: ” (...) jeg er ret overbevidst om, at hvis der nogensinde skulle komme noget, der minder om terror fra den kant (højrefløj, red.), så er det langt mere sandsynligt, at radikaliseringen foregår via internettet, og der så er nogle, der føler, at de skal handle på det. Jeg tror, hvis man bevæger sig derud, så er det fordi, man mangler noget menneskelig kontakt (...) hvis der kommer sådan en terrorhandling, så er det ikke noget, der bliver affødt af et miljø – det bliver affødt af (...) af enten YouTube-videoer eller ensomhed (...)” (Lars: 53-54).

5.4.2 Fastholdelse i det højreekstreme miljø

Ligesom vores informanter har forskellige bevæggrunde for deres videre deltagelse i det højreekstreme miljø, er der også forskellige grunde til, at de efterfølgende bliver fastholdt i gruppen i en kortere eller længere periode. En af årsagerne kan være den respekt, som tre af specialets informanter oplever at få som følge af deres tilhørsforhold til den yderste højrefløj (Peter: 18; Søren: 29; Kristian: 60). Dét, at medlemmerne føler sig respekteret af det konventionelle samfund, kan ud fra et subkulturelt perspektiv være medvirkende til, at de oplever at blive anerkendt og opnår status. Det kommer bl.a. til udtryk i nedenstående citat, hvor Peter fortæller om en togtur med de andre WP-medlemmer og om den respekt, der fulgte med navnet:

Peter: ”De (de ansatte hos DSB, red.) vidste jo godt, hvem vi var, altså – prøv at hør her, enten så ryger vi fede herinde, eller også så splitter vi hele toget ad. Vi leverer altid togene i bedre stand, end alle de andre fans gør – så enten, så ryger vi fede herinde eller også så splitter vi hele lortet ad – hvad fanden vil I gøre? (...) du spillede jo på navnet, og alt det du havde bag ved dig (...) når man fik smagen for det der (respekten, red.), det var svært at håndtere nogle gange (...)” (Peter: 18).

I ovenstående citat beskriver Peter, hvordan medlemmerne af WP kunne gøre, som det passede dem, når de var afsted sammen. Han fortæller også, at gruppens navn og rygte aktivt blev brugt til at opnå respekt. Peters ”smag” for de særlige friheder, som gruppen kunne tage sig som følge af den opnåede respekt kan, ud fra Beckers perspektiv, have medført, at han udviklede sig mere i en afvigende/ekstrem retning. Både Søren og Kristian giver udtryk for samme følelse af respekt, og det kan dermed antages, at de også fik ”smag” for de særlige goder, der fulgte med deres tilhørsforhold (Søren: 29; Kristian: 60). Dette har muligvis været med til at fastholde dem i miljøet, fordi en udtrædelse af gruppen formentlig ville medføre tab af respekt. I gruppen kunne de udvikle sig i en afvigende/ekstrem retning i takt med, at de fik ”smag” for de aktiviteter, som foregik i- eller omkring gruppen. Særligt for Peter og Kristian, som før har følt sig ekskluderet fra det konventionelle samfund, kan denne følelse af respekt og dermed anerkendelse fra samfundets side fylde meget og dermed blive en betydelig fastholdende faktor for dem.

Ud over informanternes følelse af at blive respekteret og anerkendt, fortæller de alle, hvordan fællesskab og loyalitet var vigtigt for mange af medlemmernes fortsatte engagement og deltagelse i det højreekstreme miljø (Peter: 3; Søren: 27; Lars: 46; Kristian: 59). Fællesskabet blev dyrket ved forskellige sociale aktiviteter internt i grupperne, og i nogle tilfælde sammen med andre grupper/organisationer, der havde nogenlunde samme politiske standpunkt. Alle informanterne har på hver deres måde deltaget i aktiviteterne, som indbefattede alt lige fra demonstrationer til fodboldkampe, planlagte slagsmål, politiske møder og kanoture (Peter: 2, 16, 18; Søren: 22; Lars: 25; Kristian: 62, 66). Lars fortæller om disse aktiviteter i nedenstående citat:

Lars: *"I Vederfølner, der fungerer det meget som en forening, der forsøgte at favne rigtig bredt. Vi havde for eksempel kanoture (...) På Gudenåen – det var en årlig tilbagevendende tur, som der var en del, der deltog i. Så havde vi et årligt fodboldstævne, hvor vi lejede en sportshal, og så kunne diverse stille op med hold fra hele Danmark, det var også ret velbesøgt. Så havde vi den årlige julefrokost – det var det mest velbesøgte (...) det var fandeme sjovt, og der var altid en masse mennesker i byen i Aarhus efterfølgende. Så indimellem, så holdte vi jo nogle politiske arrangementer af den ene eller den anden art – med temaer. Det kunne være 'den ekstreme venstrefløj', det kunne være 'Serbien' (...) Grundlovs møder har vi holdt sammen med blandt andet Den Danske Forening (...)"* (Lars: 45)

Disse aktiviteter blev altså ikke kun brugt i forbindelse med hvervning af nye medlemmer, men var også med til at skabe samhørighed og styrke fællesskabet blandt medlemmerne i grupperne. Kristian fortæller, at det ikke kun er var disse aktiviteter, der skabte sammenhold, men også medlemmernes fælles interesser og deres fælles baggrund:

Kristian: *"Fællesskab, tryghed – fælles interesser – man havde nok samme sind og samme mindset (...) man havde jo nok et behov for at udtrykke sig voldelig mod andre (...) mange af dem, der var med i gruppen, det var også nogle, der var blevet svigtet som børn. Omsorgssvigt eller et eller andet. Så jeg tror også, der er mange, der har været med i gruppen uden, at de deciderede har været imod udlændinge – måske har de bare haft brug for at være sammen med folk (...)"* (Kristian: 58-59).

Som Kristian fortæller, deler mange af DDL's medlemmer en oplevelse af at være blevet svigtet som barn, hvilket kan have medført nogle af de samme udfordringer senere i livet. Derudover deler de voldsomme oplevelser i form af slagsmål og indtagelse af stoffer, ligesom de deler en kriminel løbebane og en barsk fortid (Kristian: 65). Peter fortæller ligeledes, hvordan der både blev solgt og taget stoffer i WP-regi, og hvordan man forventede, at nye medlemmer også tog del i denne aktivitet (Peter: 14). Dét, at medlemmerne lavede

ekstreme og ulovlige ting i fællesskab, kan have været medvirkende til, at de knyttede et endnu tættere bånd. Derfor var det vigtigt, at nye medlemmer også blev involverede, og derigennem kom til at føle sig som en del af fællesskabet. Ud fra et Becker-perspektiv kan denne tese bakkes op, da han mener, at stærke fællesskabsfølelser, samhørighed og empati opstår, når medlemmer af en gruppe deler både skæbne og oplevelser. Disse følelser kan medlemmerne have svært ved at finde andre steder – både fordi, de ikke deler oplevelser og skæbne med særlig mange fra det konventionelle samfund, men også fordi deres tilhørsforhold måske har ført til stemping og/eller social eksklusion. På den måde kan gruppens fællesskab blive endnu vigtigere for medlemmerne, fordi gruppen bliver det eneste sted, hvor de har et tilhørsforhold og kan få anerkendelse. Hvis medlemmerne ikke føler, at de kan finde dette uden for gruppen, kan det være med til at fastholde dem i det højreekstreme miljø.

Ud over respekt og fællesskab er der noget der tyder på, at de jævnlige slagsmål i WP, Dansk Front og DDL har være et fastholdende element for både Peter, Søren og Kristian. Peter og Søren fortæller om det "adrenalinsus" de fik, når de deltog i slagsmål, og Kristian fortæller, at han "havde et behov for at udtrykke sig voldeligt imod andre" (Peter: 5; Søren: 24; Kristian: 58). Informanterne havde altså, af forskellige årsager, brug for disse slagsmål – og det kunne det højreekstreme miljø facilitere for dem. Derudover kunne informanterne bruge ideologien som en undskyldning for deres voldelige adfærd og deres had mod særlige samfundsgrupper. Den yderste højrefløj var det eneste sted, der tilbød netop denne undskyldning, hvilket også kan have været med til at fastholde dem i miljøet.

5.4.3 Samfundets syn på højreekstremister & håndteringen heraf

Fælles for Kristian, Søren og Lars er, at de generelt var åben omkring deres deltagelse i det højreekstreme miljø, mens de var en del af det (Kristian: 60; Lars: 50). At Søren har været åbent afviger kommer bl.a. til udtryk i følgende citat:

Søren: " (...) altså, jeg havde T-shirts, hvor det stod "Dansk Front", T-shirts, hvor der stod "Patriot" (...) Jeg havde ikke noget problem med at tage dem på – også selvom jeg gik alene (...) der var rigtig mange, oplevede jeg, der vidste, hvad Dansk Front var – men de var meget velset, i mange miljøer, som 'okay, det er sgu nogle farlige gutter dem der, det er nogle, man skal passe på' – så når man blev mødt mange steder og havde sådan en på, så var der rigtig meget respekt faktisk" (Søren: 29).

Som det ses i citatet, har Søren begået sig i nogle kredse, hvor han var af den opfattelse, at det var velset at være en del af Dansk Front. Med andre ord var det ikke hans oplevelse, at man som medlem af Dansk Front

blev stemplet som afviger. Dette sammen med den respekt, han oplevede ved at bære T-shirtsene, kan i lyset af Beckers teori forklare, hvorfor han var åbent afviger; det gav anerkendelse og respekt, så der var ikke nogen grund til at være hemmeligt afvigende. Kristian fortæller også, at det var hans oplevelse, at det gav respekt, at folk vidste, at han var en del af det kriminelle miljø og hang-around til DDL (Kristian: 60). Fælles for dem er også, at det ikke havde nogen større negative konsekvenser for dem at være åben omkring deres tilknytning til det højreekstreme miljø (Søren: 32; Kristian: 60). Ifølge Wiktorowicz tager konventionelle mennesker afstand fra ekstreme miljøer, og derfor kunne det tænkes, at det alligevel har haft nogen store negative konsekvenser. Ud fra et Becker-perspektiv kan det f.eks. have ekskluderet dem fra andre nye fællesskaber, uden de selv har været opmærksom på det, hvilket kan have trukket dem i en afvigende retning.

Som et eksempel på en konsekvens fortæller Søren, at han flere gange har oplevet at blive kaldt for "nazi" af venner, som ikke var en del af det højreekstreme miljø – et øgenavn, som de, ifølge Søren, gav ham for sjovs skyld. Han fortæller videre, at vennerne både gjorde brug af øgenavnet i det offentlige rum, og når de præsenterede ham overfor nye mennesker (Søren: 32). Om det har ført til social eksklusion, siger han ikke noget om, men ud fra hans fortællinger, er der noget, der tyder på, at det stillede ham i en svær position, hvilket bl.a. kommer til udtryk i følgende citat: *" (...) der var lige en barriere, der skulle brydes (...) det var sgu ikke det fedeste stempel at have på sig"* (Søren: 32). Det er svært at vide, om det har haft en indflydelse på hans radikaliseringskarriere, men ud fra Wiktorowicz og Beckers teori, kunne man forestille sig, at stemplingen af ham som nazist har gjort, at andre mennesker tog afstand fra ham. Ifølge Becker kan det have trukket ham i en mere afvigende/ekstrem retning.

Ligesom Kristian og Søren, har Lars været åbent afvigende, men hvor de gjorde det for at få anerkendelse og respekt, valgte Lars at være åbent afvigende for at få chikanen, han var udsat for, til at stoppe:

Lars: *"Ja, det har jeg, og jeg kan huske, at det blev mit forsvar – fordi, dengang hvor de (personer fra den yderste venstre fløj, red.) havde været oppe og sætte klistermærker på min dør og rundt omkring på hele min bolig – der skyndte jeg mig at ringe til pressen, og så kom der en artikel i Fyens Stiftstidende med et billede, hvor jeg stod foran min hoveddør, og så stod der "nervøs efter hærværk", og så skete det ikke mere, altså de kom ikke og gjorde det igen (...) det var min oplevelse, at når man ikke var åben omkring det, så fortsatte det, fordi – så var det ligesom om, at så var det en afpresning, der kunne blive ved"* (Lars: 50).

Lars' beskrivelse viser, at han har fået noget positivt ud af at være åbent afvigende. For det første undgik han yderligere chikane og for det andet, fik han fremstillet sig selv i et positivt lys.

I modsætning til Søren og Kristian giver Lars udtryk for, at det har haft flere negative konsekvenser for ham at være åbent afviger. Det kommer bl.a. til udtryk i nedenstående citat, hvor han fortæller, hvordan Redox (en venstreorienteret researchgruppe, som rapporterer om den danske højrefløj) har skrevet flere artikler om ham, hvor han bliver fremstillet negativt:

Lars: "*(...) der er jo nogle, der bevidst arbejder på at sætte en i bås, altså Redox har jo gjort et helt fantastisk stykke arbejde (griner) i den retning der (...) Redox har ikke en eneste artikel omhandlende mig, hvor de ikke fremhæver et eller andet, jeg skulle have sagt eller et politisk standpunkt, som skulle være særligt, altså – de kører 'known by association' – Lars er set sammen med dem og set sammen med dem, og så lader de egentlig historierne bygge sig op ved at referere til, at nogle er set sammen med nogen, som også er set sammen med nogle, som så er set sammen med nogle andre, og det kan alle mulige andre også gøre, så behøves man ikke og gå ind i, hvad folk mener og synes – det har jeg syntes har været et demokratisk problem, fordi det netop er med til og stigmatisere (...)*" (Lars: 38).

Som det ses i citatet, har Lars' sociale relationer i det højreekstreme miljø haft en indflydelse på måden, hvorpå han er blevet fremstillet af Redox. Som tidligere nævnt tager Lars afstand fra nazisme og politisk vold, men fordi han har deltaget i arrangementer, hvor der var nazister og voldsparate personer tilstede (Lars: 38), har Redox kategoriseret ham som værende en af dem. Med andre ord er han blevet uforskyldt anklaget, hvilket, ifølge Becker, kan have ført til social eksklusion og som følge heraf skubbet ham i en mere afvigende/ekstrem retning. Dog er der ikke noget i vores empiri, der indikerer, at han er blevet ekskluderet fra andre fællesskaber, men som analysen senere vil vise, har det haft betydning for hans politiske karriere. Han fortæller videre, at de stigmatiserende fremstillinger er årsag til, at nogen mennesker ender med at blive radikaliseret, hvilket han begrundet på følgende måde: "*(...) For enten løber du skrigende bort, eller også bliver du pisse ligeglad, og hvis du bliver pisse ligeglad, så er det, du bevæger dig hen imod den her boble*" (Lars: 38). Denne påstand taler både for og imod Beckers tese om, at dét at blive opdaget og stemplet som afviger kan have en selvforstærkende effekt på ens afvigende adfærd. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt sociale negative sanktioner har en radikaliserende eller afradikaliserende effekt. At stemplingen skulle trække mennesker i en mindre afvigende/ekstrem retning understøttes også af Søren, som fortæller om en person, der tog "ekstremt meget afstand" fra det højreekstreme miljø efter, han var blevet spottet til en fest, hvor han i fuldskab heilede og som følge heraf mistede sit arbejde. Omvendt fortæller han også, at mange i miljøet formentlig ville have bevæget sig i en mere afvigende/ekstrem retning, hvis de havde mistet deres job pga. deres deltagelse i det højreekstreme miljø (Søren: 34, 35).

I modsætning til de andre informanter fortæller Peter, at han ikke gik rundt og skilte sig ud, at han var en del af WP overfor andre mennesker, som ikke selv var en del af miljøet (Peter: 10). Ligesom Søren fortæller han, at han gik rundt i tøj, som indikerede, at han var en del af WP, men hvor Søren havde T-shirts, hvor der stod "Dansk Front" og "Patriot", iklædte Peter sig i bestemte tøjmærker som f.eks. Fred Perry. Ifølge Peter signalerede denne påklædning overfor andre i hooliganmiljøet, at han var en del af det (Peter: 10). Det viser, at der i hooliganmiljøet var nogle interne koder, som gjorde, at de kunne genkende hinanden. Ved at signalere det på en diskret måde undgik de at blive stemplet af andre mennesker, som ikke var en del af det. Dét, at han ikke var åben omkring sin tilknytning til WP overfor konventionelle mennesker viser, at han var bevidst om, at det ikke var socialt accepteret at være en del af hooliganmiljøet. Det kan i lyset af Beckers teori forklare, hvorfor han i nogle sociale arealer var hemmeligt afvigende; han ville ikke risikere at blive stemplet som afviger. Dog er der andre fortællinger i vores empiri, der peger i retning af, at han var åbent afvigende, men det var kun i sammenhænge, hvor han var i selskab med andre WP-medlemmer (Peter: 13, 18). Det kan måske have noget at gøre med, at han følte, at de andre "havde hans ryg" (Peter: 3).

I modsætning til de andre informanter fortæller Peter, at han er blevet ekskluderet fra andre fællesskaber som følge af hans deltagelse i WP: "*(...) jeg mistede alt, hvad jeg havde af venner ud over det, det var kun meget få mennesker, der blev ved med at snakke med mig (...)*" (Peter: 7). Det vidner om, at han er blevet stemplet som afviger, og samtidig underbygger det Wiktorowicz's tese om, at konventionelle mennesker tager afstand fra ekstreme miljøer. Ud fra hans fortællinger er der noget, der tyder på, at det har haft en selvforstærkende effekt på hans afvigende adfærd, hvilket bl.a. kommer til udtryk i følgende citat: "*Inden for det første halve år begyndte det at fylde mere og mere. At tage over – jeg var med til alle kampe, jeg var med til alt, hvad der var*" (Peter: 18). Han fortæller videre, at han – ligesom Lars – har været udsat for chikane, der bl.a. indebar plakater af hans ansigt i det offentlige rum (Peter: 8, 13). Det viser, at han på et tidspunkt i sin radikaliseringskarriere har været åbent afvigende, hvilket, ifølge Becker, potentielt set kan have skubbet ham i en yderligere afvigende/ekstrem retning. En vigtig detalje i Peters historie, er, at han senere i sin radikaliseringskarriere fik et arbejde igen inden for den håndværksmæssige branche. Ifølge Peter havde det ikke nogen negative konsekvenser for hans arbejdsliv, at han var åbent afviger (Peter: 18). Det modsiger Beckers tese om, at andre mennesker har en tendens til at behandle specifikt afvigende som generelt afvigende.

5.5 Delkonklusion

Ud fra anden del af analysen kan det konkluderes, at mange oplever at blive respekteret, når de har et tilhørsforhold til den yderste højrefløj, og dette kan være med til at fastholde medlemmerne i miljøet. Derudover beskrives fællesskab som en væsentlig faktor i forhold til fastholdelse. De stærke fællesskaber

skabes, når medlemmerne føler, at de deler samme skæbne, og når de har ekstreme og/eller kriminelle oplevelser sammen. Disse fælles oplevelser faciliteres i høj grad af grupperne/organisationerne, som arrangerer fester, foldboldture og politiske møder, hvor medlemmerne kan opbygge stærke bånd. De socialiseringsprocesser, der finder sted ved sådanne begivenheder kan påvirke medlemmerne i en mere afvigende/ekstrem retning alt efter hvilken gruppe, de er en del af. Som radikaliseringskarrieren udvikler sig kommer ideologien og/eller det sociale aspekt til at spille en større rolle for nogle end for andre.

I analysen bliver det diskuteret, hvorvidt de højreekstreme grupper/organisationer har en afradikaliserende effekt eller ej. Noget tyder på, at de politiske organisationer kan virke afradikaliserende, fordi man i et sådant forum kan få udfordret sine ekstreme holdninger og diskutere politiske og ideologiske spørgsmål. Omvendt ser det ud til, at de bandelignende grupperinger i miljøet er mere voldsparate og har succes med gradvist at skubbe medlemmernes holdning i denne retning. Det kan dog være svært at lave en skarp opdeling, da grupperne/organisationerne på mange områder overlapper hinanden.

Analysens anden del viser ligeledes, at medlemmer i det højreekstreme miljø håndterer deres afvigelse overfor det konventionelle samfund på forskellige måder. Nogle er åbne omkring deres tilhørsforhold, mens andre er mere diskrete. Det kan både have positive (respekt, anerkendelse og ophør af chikane) og negative konsekvenser (social eksklusion, chikane og nazi-stempel) at være åbent afvigende. Analysen viser også, at stempelingen både kan have en radikaliserende og afradikaliserende effekt, afhængig af hvem, der stemples.

5.6 Vejen ud af det højreekstreme miljø

I dette afsnit vil vi undersøge hvilke sociale dynamikker, der har haft indflydelse på informanternes vej ud af det højreekstreme miljø.

Informanterne havde forskellige grunde til at træde ud af det højreekstreme miljø. Peter fortæller, at årsagen til hans udgang var en tvungen nedgradering i forbindelse med interne stridigheder i gruppen. Han bekræfter det således:

Peter: ” (...) der var nogle, der syntes, at jeg ikke gjorde det godt nok. Selvom jeg havde bygget det (WP, red.) helt op fra bunden igen – men der var nogle, der fortalte en masse løgne, og på det tidspunkt, der var jeg egentlig færdig med folks fucking tuderer og skænderier omkring det ene og det andet – og hvem, der skulle have noget at skulle have sagt, så jeg sagde ’ved du hvad, det er fint – det er helt fint med mig’, og de sagde til mig, ’vi håber, at du bliver ved med at være her stadigvæk, at du vil blive ved, bare ikke som leder’, og så

siger jeg, 'jamen, det kommer ikke til at ske. Det er enten eller – enten så fortsætter jeg det her som leder, eller også så gør jeg ikke, så er det slut'" (Peter: 11).

Det er ikke kun Peter, der snakker om interne konflikter. Både Søren og Kristian beskriver, hvordan uvenskaber og manglende engagement er årsag til stridigheder og i sidste ende nedlukning af grupper på den yderste højrefløj (Søren: 29-30; Kristian: 59). Som det er gennemgået i problemfeltet, har disse grupper ofte en begrænset levetid, fordi de er styret af en subkulturel ungdomskultur; og når de unge bliver voksne, så falder grupperne fra hinanden. Dette kommer også til udtryk, når Peter fortæller, at han er blevet "gammel og træt" (Peter: 14). Dette kan være årsagen til, at ingen af vores informanter har oplevet repressalier i forbindelse med udtrædelsen af miljøet. Selvom de interne stridigheder måske ikke har været direkte årsag til informanternes udtrædelse tyder meget på, at de organisationer/grupper, som informanterne var en del af, lukkede ned kort tid efter deres udtrædelse. Herefter valgte de ikke at melde sig ind i nye grupper, og derfor var deres vej ud af det højreekstreme miljø glidende og naturligt.

Søren vælger at træde ud af det højreekstreme miljø i forbindelse med, at han fik et nyt job. Selvom Søren kun i begrænset omfang har oplevet negative konsekvenser i forbindelse med hans tilknytning til det højreekstreme miljø, fortæller han om en bekendt, som mistede sit job. Dette skete pga. et "uheldigt billede", hvor hans bekendte "heilede meget uskyldigt" som hilsen til en anden i miljøet (Søren: 34). Søren frygtede, at hans omgang og deltagelse i miljøet ville kunne få de samme konsekvenser for ham, og derfor valgte han at trække sig. Ligesom Søren kender nogle, som har oplevet negative konsekvenser, har Lars oplevet det på egen krop. Han fortæller således:

Lars: " (...) så det har været lidt et problem for mig, set baglæns, at de (Nye Borgerlige, red) ikke bare har været der altid, fordi så skulle jeg ikke have siddet og snakket med nynazister og alt muligt (...) og da jeg melder mig ind i Nye Borgerlige, så kommer der en shitstorm af den anden verden, som blandt andet bliver kickstartet af folketingsmedlem for socialdemokraterne, Lars Aslan – som beskylder mig for at være en kendt flaskekaster, og – andre ting (...) man kan gå ind og se opslaget med overskriften 'Kendt falske-kaster – se hvem, der er med i Nye Borgerlige'. Og eftersom der ikke var et øje, der kendte mig i Nye Borgerlige, hvem fanden skulle så fortælle, at Lars han er altså ikke sådan – det passer ikke. Så jeg meldte mig ud (...) jeg er ikke interesseret i at gøre dem (Nye Borgerlige, red) noget skidt, så derfor meldte jeg mig ud" (Lars: 41-42).

Ovenstående citat er et eksempel på nogen negative konsekvenser, det har haft for Lars at deltage i grupper/organisationer og aktiviteter på den yderste højrefløj. Samtidig forklarer det, hvorfor han efter

mange år i forskellige højreekstreme grupperinger valgte at trække sig. Som han selv nævner, fandt han et bedre alternativ i partiet Nye Borgerlige. Han fortæller videre, at han "1000 gange hellere ville have brugt sin tid der" end i samtlige andre organisationer (Lars: 51-52). Lars vender altså, efter flere år i bandelignende grupperinger, tilbage til et politisk parti.

Specialets sidste informant, Kristian, beskriver hvordan han kom ud af miljøet således: "*(...) Og så mødte jeg jo min kæreste på daværende tidspunkt. Og flyttede til (bynavn udeladt), og det var egentlig det, der gjorde, at jeg kom væk fra det* (Kristian: 62). Det er altså Kristians forpligtelser uden for miljøet og den fysiske afstand der gjorde, at han efter to år (Kristian: 58) som hang-around til DDL, valgte at trække sig fra miljøet.

5.7 Delkonklusion

Ud fra tredje del af analysen kan det konkluderes, at mange grupperinger på den yderste højrefløj oplever interne stridigheder og uvenskaber. Noget tyder på, at grupperingerne har en begrænset levetid, fordi mange af dem er præget af en subkulturel ungdomskultur. Hvis grupperne går i opløsning, når de unge stiftere bliver voksne, forklarer det, hvorfor der sjældent følger repressalier med en udtrædelse af grupperne. Selvom der kan være mange årsager til, at medlemmer trækker sig fra det højreekstreme miljø, er det sjældent, at gruppen lever videre efter interne opgør, og udtrædelsen er derfor glidende og naturlig.

6.0 Konklusion

Som konklusionen vil vise, har vi med specialets hovedfund bidraget med ny viden på området, som med fordel kan anvendes i det forebyggende arbejde inden for ekstremisme og radikalisering.

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at sociale dynamikker i opvækstmiljøet og skolen har betydning for, hvordan den enkeltes radikaliseringskarriere udvikler sig. Personer, som er vokset op i en socialt belastet familie og/eller har haft en vanskelig skolegang, bliver i højere tiltrukket af bandelignende grupper, fordi de herigennem kan få dækket deres behov for fællesskab og anerkendelse. Fælles for disse mennesker er, at de i udgangspunktet ikke er ideologisk motiveret. Modsat bliver personer med en velfungerende familie og god skolegang i højere grad tiltrukket af det politiske aspekt i grupperne. For dem fylder ideologien mere end fællesskabet. Som radikaliseringskarrieren udvikler sig kommer ideologien og/eller det sociale aspekt til at spille en større rolle for nogle end for andre.

Endvidere kan det konkluderes, at det ofte er gennem socialt netværk og omgangskreds, at den første kontakt til den ekstreme gruppe opstår. Analysen viser, at højreekstrem radikalisering ikke udvikler sig i en bestemt kronologisk rækkefølge forstået på den måde, at nogen først bliver radikaliseret *efter*, de er blevet medlem af en gruppe. Analysen viser også, at nogle bliver radikaliseret over en længere periode, mens det for andre sker hurtigere. Oplevelser i form af grove overfald, som kan skabe grobund for had og hævn, kan være en accelererende faktor i radikaliseringsprocessen. Samtidig viser analysen, at nogen bevæger sig fra et kriminelt til et højreekstremitet miljø, og på baggrund heraf kan det konkluderes, at en kriminel løbebane kan være en vej ind i højreekstremisme.

Det kan også konkluderes, at de forskellige grupper i det højreekstremitet miljø enten kan fungere som en glidebane eller en barriere mod radikalisering. Ud fra analysen tegner der sig et billede af, at det primært er de bandelignende grupperinger, der fungerer som en glidebane, mens de politiske organisationer fungerer som en barriere. I dette analyseresultat skal der tages forbehold for, at de højreekstremitet grupper på mange områder overlapper hinanden, og derfor er det ikke så sort/hvidt i forhold til hvilke grupper, der har en radikaliserende eller afradikaliserende effekt på medlemmerne.

Derudover kan det konkluderes, at medlemmer i det højreekstremitet miljø håndterer deres afvigelse overfor det konventionelle samfund på forskellige måder. Mens nogle er åbne omkring deres tilhørsforhold, er andre mere diskrete. Analysen viser, at det både kan have positive (respekt, anerkendelse og ophør af chikane) og

negative konsekvenser (social eksklusion, chikane og nazi-stempel) at være åbent afvigende. Ud fra analysen kan det også konkluderes, at stemplingen både kan have en radikaliserende og afradikaliserende effekt.

Slutteligt kan det konkluderes, at der kan være mange årsager til, at medlemmer vælger at trække sig fra det højreekstreme miljø. Analysen viser, at interne konflikter, opløsning af eksisterende grupper og etableringen af nye alternativer spiller en rolle. Forpligtelser uden for det højreekstreme miljø i form af arbejde og kæreste kan også være medvirkende til, at nogle vælger at trække sig fra miljøet.

Med vores adaptive tilgang til empirien og analysen har vi fået øje på nogle andre fænomener inden for vores forskningsfelt, som kunne være interessant at undersøge nærmere, herunder online-radikalisering, cross-over og stemplingsprocesser i og på tværs af ekstreme grupper.

Litteraturliste

- Becker, Howard S. 2005: *Outsidere – studier i afvigelsessociologi*. Oversat af Søren Søgaard. København K: Hans Reizels Forlag
- Borum, Randy 2012: *Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories*. Journal of Strategic Security 4, no. 4 (2012): 7-36, 2012, set d. 27/04 2020 via: <https://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=jss>
- Brunbech, Peter Yding 2011: *Fremskridtspartiet 1972-2001*, d. 25/10 2011, set d. 26/05 2020 via: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/fremskridtspartiet/>
- Cai, Weiyi & Simone Ladon 2019: *Attacks by White Extremists Are Growing. So Are Their Connections*, d. 03/04 2019, set d. 24/04 2020 via: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/04/03/world/white-extremist-terrorism-christchurch.html>
- Christensen, Tina Wilchen & Line Lerche Mørck 2017: *Bevægelser i og på tværs af ekstreme grupper og bande- og rockermiljøet - En kritisk undersøgelse og diskussion af "Cross-over"*, 2017, set d. 27/4 2020 via: https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/Eboeger/Ebog_Bevaegelser_i_og_paa_tværs_af_ekstreme_grupper.pdf
- Christensen, Tom 2018: *Flere brevbomber blev sendt til prominente amerikanere og efterlod spørgsmålet: Hvorfor er højreekstremistisk terror i stigning?* D. 06/12 2018, set d. 24/04 2020 via: <https://www.zetland.dk/historie/serjbgqv-a8YxXwDy-07c0a>
- Cohen, Albert K. 1955a: "Delinquent Boys: The Culture of the Gang". I Cullen, Francis T., Robert Agnew & Pamela Wilcox 2014: *Criminological Theory: Past to Present*. New York: Oxford University Press, 5. udg.
- Cohen, Albert K. 1955b: *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. Illinois: The Free Press, A Corporation
- Coogan, Sean 2018: *Overblik: Hvornår bliver vold, masseskyderi og drab til terror?*, 13/12 2018, set d. 27/04 2020 via: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/overblik-hvornaar-bliver-vold-masseskyderi-og-drab-til-terror>
- Crone, Manni 2010: *Dynamikker I ekstremistiske miljøer*, 2010, set d. 27/04 2020 via: https://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/wp2010-24-dynamikker-i-ekstremistiske_miljoeer-web_1.pdf?fbclid=IwAR24OfPkcOuc7zazhNKu5V1oCbq6pcgWBOgByMw9MedWMBnYlxcslG40qTU
- CTA 2011: *Truslen fra soloterrorisme og "lone wolf"-terrorisme*, 05/04 2011, set d. 27/04 2020 via: https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA/~media/CTA/truslen_fra_soloterrorisme_og_lone_wolf-terrorisme_pdf.ashx
- CTA 2020: *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, marts 2020, set d. 27/04 2020 via: <https://www.pet.dk/Nyheder/2020/~media/VTD%202020/VTD2020DKMARTSpdf.ashx>
- Dannemand, Henrik 2011: *Breivik koster Norge en milliard kroner*, d. 30/09 2011, set d. 24/04 2020 via: <https://www.berlingske.dk/internationalt/breivik-koster-norge-en-milliard-kroner>

DKR 2020: Bander og rockere, 2020, set d. 26/05 2020 via: <https://dkr.dk/ungdomskriminalitet/bander/>

DKR 2018: Fakta om hadforbrydelser, set d. 27/04 2020 via: https://dkr.dk/vold-og-voldtaegt/fakta-om-hadforbrydelser/?fbclid=IwAR22xKvCNuf5cZnQz5InkER8809O5_fZMKFA-tbJ1g0R4zJIRDVJU3ugays

DR 2007: *Dansk Front lukker og slukker*, d. 22/07 2007, set d. 26/05 2020 via: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/dansk-front-lukker-og-slukker>

Engelschmidt, Morten Bruno 2011: *Breviks angreb koster milliarder*, d. 27/07 2011, set d. 24/04 2020 via: <https://nyheder.tv2.dk/article.php/id-42076620.html>

Fenger-Grøndahl, Malene & Navntoft, Sune 2012/2019: *Højreekstremisme i Danmark*, December 2019, set d. 25/02 2020 via: https://faktalink.dk/titelliste/hoejreekstremismeognazisme1?fbclid=IwAR1o7gGqU0Pqoj5UA3VD4I0zYXB_Cbuzv-XvBAB_kbM7L34ctyPwBvxUUeR4

Gemmerli, Tobias 2014: *Online-radikalisering: et uafklaret begreb - Litteraturreview af definitioner og tilgange inden for online-radikalisering (del 1 af 3)*, 2014, set d. 27/04 2020 via: https://pure.diis.dk/ws/files/58165/diisreport2014_07_FINAL_for_web.pdf

GTD 2019: *Codebook: Inclusion criteria and variables*, Oktober 2019, set d. 24/04 2020 via: <https://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>

Hanes, Emma & Stephen Machin 2013: *Hate Crime in the wake of Terror Attacks: Evidence From 7/7 and 9/11*, September 2013, set d. 27/04 2020 via: <http://personal.lse.ac.uk/machin/pdf/hanes%20machin%20september%202013%20web.pdf>

Harrits, Gitte Sommer, Carsten Strømbæk Pedersen & Bente Halkier 2012: "Indsamling af interviewdata". I Andersen, Lotte Bøgh, Kasper Møller Hansen & Robert Klemmensen 2012: *Metoder i Statskundskab*, 2. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag

Jakobsen, Mads Leth Felsager 2012: "Kvalitativ analyse: kodning". I Lotte Bøgh Andersen, Kasper Møller Hansen & Robert Klemmensen 2012: *Metoder i Statskundskab*, 2. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag

Jacobsen, Michael Hviid 2012: "Adaptiv teori – den tredje vej til viden: En stående invitation til syntesesociologi". I Rasmus Antoft, Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen & Søren Kristiansen (red.): *Håndværk og Horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

Jensen, Sune Qvotrup 2018: "Etnografi som kriminologisk metode – deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skyggeside". I Michael Hviid Jacobsen (red.) 2018: *Metoder i Kriminologi*. København K: Hans Reitzels Forlag

Jensen, Sune Qvotrup 2012: "Kvalitativ Subkulturforskning - At studere kulturel kreativitet på samfundets bund". I Michael Hviid Jacobsen & Sune Qvotrup Jensen (red.) 2012: *Kvalitative Udfordringer*. København K: Hans Reitzels Forlag

King, R. D. & Sutton, G. M. (2014). High Times for Hate Crimes: Explaining the Temporal Clustering of Hate Motivated Offending. *Criminology*, 51: 871-894.

Kristensen, Ida 2019: *Politi sætter fokus på hadforbrydelser i ny kampagne*, d. 29/10 2019, set d. 27/04 2020 via: <https://www.tv2east.dk/sjaelland-og-oerne/politi-saetter-fokus-pa-hadforbrydelser-i-ny-kampagne>

Kvale, Steiner & Svend Brinkmann 2015: *Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, 3. udgave. København K: Hans Reitzels Forlag

Larsen, Chris Holmsted 2018a: *Højreekstremisme i Danmark – Udviklingen, radikaliseringsprocesserne og håndteringen af den ekstreme højrefløj*, d. 23/4 2018, set d. 27/4 2020 via: <https://staerkefaellesskaber.dk/download/pdf/analyse/Hojreekstremismen%20i%20Danmark.pdf>

Larsen, Chris Holmsted 2018b: *Højreekstremisme: Miljøer i Danmark*, d. 21/05 2018, set d. 28/01 2020 via: <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme/ekstremistiske-miljoer-i-danmark/hojreekstremisme-miljoer-i-danmark>

Larsen, Jeppe Fuglsang 2020: *Talking about radicalization*, Nordic Journal of Criminology. 21, 1, s. 49-66 18 s.

Lee, Raymond M. 1993: *Doing research on sensitive topics*, London: SAGE Publications Ltd.

McCauley, C. & Moskalenko: (2017): *Understanding political radicalization: The Two-pyramid model*. American Psychologist. 2017. Vol.72, nr. 3: 205- 216

Mortensen, Mikkel Valentin 2017: *Det simple terrorangreb er den største trussel mod Danmark*, 07/04 2017, set d. 27/04 2020 via: <https://www.berlingske.dk/internationalt/det-simple-terrorangreb-er-den-stoerste-trussel-mod-danmark>

Mortensen, Mikkel Valentin & Mads Klitgaard 2019: *Jødisk kvinde fik ridset hagekors i sin bil: 8,5 gange om ugen bliver der anmeldt en hadforbrydelse i Danmark*, d. 28/10 2019, set d. 27/04 2020 via: <https://www.berlingske.dk/samfund/joedisk-kvinde-fik-ridset-hagekors-i-sin-bil-85-gange-om-ugen-bliver-der>

Nielsen, Hanne Fall 2019: *Juraekspertes: Brug racismeparagraffen til at standse Paludan*, 29/04 2019, set d. 27/04 2020 via: <https://jyllands-posten.dk/premium/indland/ECE11331163/juraekspertes-brug-racismeparagraffen-til-at-standse-paludan/>

Nue, Josephine 2018: *Hadforbrydelser har vidtrækkende konsekvenser for ofrene*, 25/09 2019, set d. 27/04 2020 via: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/hadforbrydelser-har-vidtraekkende-konsekvenser-ofrene>

Nye Borgerlige 2020: *Vores Politik*, 2020, set d. 26/05 2020 via: <https://nyeborgerlige.dk/politik/>

Ostrynski, Nathalie 2015: *Da Danmark blev overvældet, og flygtninge gik på motorvejen*, 12/09 2015, set d. 27/04 2020 via: <https://www.berlingske.dk/samfund/da-danmark-blev-overvaeldet-og-flygtninge-gik-paa-motorvejen>

Otte, Mads 2020: *Fængslede for hærværk på jødisk gravplads sigtes for flere hadforbrydelser*, 08/01 2020, set d. 27/04 2020 via: <https://www.tv2ostjylland.dk/oestjylland/faengslede-haervaerk-paa-joedisk-gravplads-sigtes-flere-hadforbrydelser>

Pedersen, Anne-Julie Boesen, Britta Kyvgaard & Flemming Balvig 2018: *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – offerundersøgelserne 2005-2017*, December 2018, set d. 27/04 2020 via: https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2018/offerrapport_2005-2017.pdf

Rambøll & Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme 2018: *VIDENSKATALOG – Kortlægning af viden om ekstremisme og viden om forebyggelse af ekstremisme*. København: Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, set d. 24/04 2020 via: <https://stopekstermisme.dk/filer/videnskatalog.pdf?fbclid=IwAR321AJRviB36Vw99Y1UgMWtiqF1owPeIPu wjPDKTassBh5DCcAEbKrG5qc>

Regeringen 2016: *Forebyggelse og bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings – National handlingsplan*, København: Regeringen, set d. 24/04 2020 via: [file:///C:/Users/Ejer/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Forebyggelse-og-bekaempelse-af-ekstremisme-og-radikalisering%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ejer/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Forebyggelse-og-bekaempelse-af-ekstremisme-og-radikalisering%20(1).pdf)

Reimann, Ulrik 2014: *Right Wings tilbage i byen*, d. 22/02 2014, set d. 26/05 2020 via: <https://sn.dk/Kalundborg/Right-Wings-tilbage-i-byen/artikel/389386>

Riis, Ole 2005: *Samfundsvidenskab i praksis – Introduktion til anvendt metode*, Hans Reitzels Forlag, København

Rigspolitiet 2019: *Hadforbrydelser i 2018 - Rigspolitiets årsrapport vedrørende hadforbrydelser*, oktober 2019, set d. 04/02 2020 via: <file:///C:/Users/Ejer/Desktop/Kriminologi/4.%20semester/Litteratur/hadforbrydelser.pdf>

Ritzau 2015: *Ekspert: Gråzone hvornår hadforbrydelse også er terror*, d. 23/10 2015, set d. 27/04 2020 via: <https://fyens.dk/artikel/ekspert-gr%C3%A5zone-hvorn%C3%A5r-hadforbrydelse-ogs%C3%A5-er-terror>

Ritzau 2019: *Medier nægter taletid til mistænkt for Christchurch-angreb*, d. 01/05 2019, set d. 24/04 2020 via: <https://jyllands-posten.dk/international/ECE11351360/medier-naegter-taletid-til-mistaenkt-for-christchurchangreb/>

Sazak, Omer Faruk 2019: *Recruiting Strategies in Studies about Radicalization and Extremism*, d. 27/06 2019, set d. 13/04 2020 via: <https://behorizon.org/recruiting-strategies-in-studies-about-radicalization-and-extremism/>

Schuurman, Bart, Lasse Lindekilde, Stefan Malthaner, Francis O'Connor, Paul Gill & Noémie Bouhana 2018: *End of the Lone Wolf: The Typology that Should Not Have Been*, 09/01 2018, set d. 27/04 2020 via: https://pure.au.dk/portal/files/175434764/End_of_the_Lone_Wolf_The_Typology_that_Should_Not_Have_Been.pdf

SFI 2014: *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark*, set d. 24/04 2020 via: <https://www.vive.dk/media/pure/5226/277026>

Sommerand, Malthe 2020: *Tysk minister om skudmassakre: Ja, angrebet i Hanau var terror*, 21/02 2020, set d. 27/04 2020 via: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/tysk-minister-om-skudmassakre-ja-angrebet-i-hanau-var-terror#!/>

Staub, Jørgen & Malene Fenger- Grøndahl 2015: *Terrorisme før og nu*, Marts 2015, set d. 24/04 2020 via: <https://faktalink.dk/titelliste/terror00>

Stoepkstemisme.dk 2018: *Chris Holmsted Larsen starter post.doc hos Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme og Oslo Universitet*, d. 01/05 2018, set d. 28/01 2020 via: <https://stoepkstemisme.dk/nyheder/chris-holmsted-larsen-starter-post-doc-hos-nationalt-center-for-forebyggelse-af-ekstremisme-og-oslo-universitet>

Sørensen, Johanne Wulff 2015: *VIDEO Fire år siden i dag: Terrorangreb i Norge koster 77 livet*, d. 22/07 2015, set d. 28/01 2020 via: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/video-fire-aar-siden-i-dag-terrorangreb-i-norge-koster-77-livet>

Westberg, Niels, Torben Rask Laursen & Kurt Simonsen 2008: *Vi slås for et racerent Danmark*, 05/10 2008, set d. 18/02 2020 via: <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article4305427.ece>

Wiktorowicz, Quintan 2005: *Radical Islam Rising – Muslim Extremism in the West*. Rowman & Littlefield Publishers, INC, Maryland

Williams, M. L. & Burnap, P. (2016). *US and them: identifying cyber hate on Twitter across multiple protected characteristics*, 2015, set d. 24/02 2020 via: <https://epjdatascience.springeropen.com/articles/10.1140/epjds/s13688-%20016-0072-6>

Williams, M. & Pearson, O. 2016: *Hate Crime and Bullying in the Age of Social Media*, 2016, set d. 24/02 2020 via: https://www.bing.com/search?q=mediahttps%3A%2F%2Forcamwe.cf.ac.uk%2F88865%2F1%2Fcyber-hate-and-bullying-post-conference-report_english_pdf.pdf&form=EDGEAR&q=PF&cvid=a34a55224fea4b66954ff09dec79e581&cc=DK&setlang=da-DK&plvar=0&PC=HCTS

Østergaard, Søren Dinesen, Bertel Teilfeldt Hansen & Peter Thisted Dinesen 2017: *Brevik-terrorangrebet gjorde danskere psykisk syge*, d. 27/07 2017, set d. 24/02 2020 via: <https://newsroom.au.dk/nyheder/vis/artikel/brevik-terrorangrebet-gjorde-danskere-psykisk-syge/>

Åkerström, Malin & David Wästerfors 2018: "Kvalitative interviews – praktiske råd og analytiske muligheder". I Michael Hviid Jacobsen 2018: *Metoder i Kriminologi*. København K: Hans Reitzels Forlag

Jones, Campbell & Walsh Shannon 2020: *What is Political Organisation?* 2020, set d. 21/05 2020 via: https://esra.nz/whatispoliticalorganisation/?fbclid=IwAR3g_XDSApV1hZeS1kKHUSUs9NH5huV57wYaMMVBlgfM4RtvJiTc1GOjZeQ

Bilag 1: Mail til DNF, Nordfront & Stram Kurs

Kære XX.

Vi er to kriminologi-studerende fra Aalborg Universitet, som er ved at skrive speciale omhandlende danskernes holdninger til minoriteter (f.eks. jøder og muslimer).

Vi vil gerne undersøge, hvad der skaber grobund for mere kontroversielle holdninger til minoriteter. Er der f.eks. nogen specifikke oplevelser/hændelser, som påvirker danskernes holdning i denne retning?

I forbindelse hermed søger vi informanter, som har lyst til at deltage i et interview af ca. 45 minutters varighed. Det vil være muligt at være anonym, hvis dette ønskes.

Hvis I har yderligere spørgsmål, er I velkomne til at kontakte os på:

Cipsen14@student.aau.dk

Jsfr15@student.aau.dk

Vi ser frem til at høre fra jer.

Med venlig hilsen

Charlotte og Julie

Bilag 2: Interviewguide

Briefing

1. Formålet med specialet
2. Interviewets varighed (45-60 minutter)
3. Samtykkeerklæring
4. Anonymitet & optagelse på telefon

Baggrundsspørgsmål

1. Kan du fortælle lidt om dig selv?
 - a. Opvækstmiljø, skolegang, fritidsinteresser mv.

Tema 1 – Interessen for det højreekstreme miljø

1. Hvordan opstod din interesse for den yderste højrefløj?
 - a. Omgangskreds, personlige oplevelser, utilfredshed med den gældende politik mv.
2. Hvilke(n) gruppe(r) har du hængt ud med?
3. Kom interessen for den højrefløjens ideologi **før** eller **efter**, du var blevet en del af gruppen?

Tema 2 – Vejen ind i det højreekstreme miljø

1. Blev du kontaktet, eller opsøgte du selv gruppen?
2. Hvordan opfattede du dig selv dengang, og hvordan opfatter du dig selv nu? (nazist, aktivist mv.)
3. Hvor gammel var du på daværende tidspunkt?
4. Hvordan hervede gruppen nye medlemmer? Var der en bestemt procedure?
 - a. Internettet, koncerter, demonstrationer, bylivet mv.
 - b. **Cross-over fænomenet** (fra kriminelle miljøer til ekstreme grupper og omvendt)
5. Hvordan var de andre medlemmer blevet en del af gruppen, og hvad var deres bevæggrunde?
6. Var du selv med til at hverde nye medlemmer?
 - a. Hvordan foregik det? Kan du nævne et konkret eksempel?

Tema 3 – Den højreekstreme gruppe

1. Kan du prøve og beskrive gruppen?
 - a. Struktur, aktiviteter, loyaliteten, kammeratskabet, interne regler, alderssammensætningen, tøj mv.
2. Hvad var din(e) rolle(r)?

3. Var du på daværende tidspunkt villig til at bruge vold mod gruppens modstandere – hvem er de?
 - a. Kan du uddybe de voldelige episoder, du har været en del af?
 - b. Hvad var dine bevægegrunde? (racistisk, religiøst, seksuelt, politisk)
 - c. Hvad var din og gruppens holdning til angrebet, som Anders Breiviks udførte i 2011?
4. Positive og negative sider ved at være medlem af gruppen?
 - a. Levede gruppen op til dine forventninger? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Kan du sætte ord på, hvad der var med til at fastholde dig i gruppen?
 - a. Fællesskabet, ideologi mv.
6. Hvor længe var du medlem af gruppen?

Tema 4 – Samfundets syn på højreekstreme personer

1. Var du åben omkring dit medlemskab overfor andre mennesker? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - a. Hvilke reaktioner blev du mødt med, og havde det nogen negative/positive konsekvenser for dit liv?

Tema 5 – Betydningen af at være tidligere medlem af en højreekstrem gruppe i dag

1. Har det haft nogen betydning for dit liv i dag, at du tidligere har været medlem af en gruppe på den yderste højrefløj?
2. Er du generelt åben omkring dit tidligere medlemskab/tilhørsforhold? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - a. Hvilke reaktioner er du blevet mødt med?
3. Hvordan er dine holdninger i dag?
4. Kunne du finde på at vende tilbage til en gruppe på den yderste højrefløj igen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Debriefing:

1. Tilføjelser, spørgsmål og kommentarer
 - a. Hvordan tror du, vi kan undgå, at unge bliver draget af den yderste højrefløj?
2. Tak for deltagelsen

Bilag 3: Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring til brug af audio/videoptagelser

I forbindelse med Charlotte Reinholt Ipsen og Julie Søndergaard Frandsen og deres speciale på 4. semester omhandlende højreekstrem radikalisering i Danmark, giver jeg hermed min tilladelse, til at sessioner må bruges som en del af deres uddannelse ud fra følgende aftaler og specificeringer:

<u>Jeg giver min tilladelse til,</u>	JA	NEJ
- at sessionerne må videoptages	☐	☐
- at sessionerne må audiooptages	☐	☐
- at udvalgte klip af materialet må forevises projektvejleder og eksamenscensor	☐	☐
- at skriftlig beskrivelse og analyse af materialet i anonymiseret form må bruges i forbindelse med de studerendes speciale.	☐	☐

Forudsætningen for denne samtykkeerklæring er, at alt materiale bliver opbevaret sikkert og fortroligt i henhold til Datatilsynets krav. Alle der har tilladelse til at se materialet har tavshedspligt. Det er altid muligt at trække denne samtykkeerklæring tilbage, hvorefter video- eller audiomateriale vil blive slettet.

Deltagers navn

Studerendes navne

Dato

Deltagers Underskrift

Spørgsmål angående samtykke er velkomne, og du kan kontakte de studerende på følgende e-mail:

cipsen14@student.aau.dk & jsfr15@student.aau.dk

Bilag 4: Transskriberingsregler

Regler	Bruges i transskriptionen
Anonyme informanter	Angives med forbogstav Peter: P* Søren: S* Kristian: K* *: Alle informanter er anonymiseret og navnene angivet her er derfor dæknavne
Kende informanter	Lars Grønbæk Larsen: L
Anonymisering	Alle personlige oplysninger anonymiseres, f.eks: (navn udeladt), (by udeladt)
Interviewer, uanset hvem af interviewererne der stiller spørgsmål	Angives ved: I
Pause mellem ytringer	–
Samtale mellem andre end interviewer og informant	Undlades
Klubnavne, bynavne, kendte politikere og andre som ikke er anonymiseret skrives med stort forbogstav	F.eks. AGF, Aarhus, Rasmus Paludan
Tegnsætning	Kommaer og punktummer sættes som transkribenten hører det
Udtrækning af ord	Skrives med tre bogstaver, f.eks. Jaaa,
Tal til og med ti skrives med bogstaver Tal over ti skrives med tal	F.eks. To, tre, fire F.eks. 11, 12, 13
Forkortelser skrives ud	F.eks. og så videre, for eksempel
Grin	Medtages: (griner)

Anerkendende "ja", "mmh", "okay" fra interviewer og "ehm", suk, "øh"	Medtages ikke
--	---------------